

BELEIDSNOTA

2024-2029

OMGEVING

Ingediend door mijnheer Jo BROUNS,
Vlaams minister van Omgeving en Landbouw

Inhoud

A.OVERKOEPELEND DEEL	7
Inleiding.....	7
Samenvatting	8
OMGEVINGSANALYSE	12
Deel 1. Maatschappelijke ontwikkelingen – uitdagingen voor Omgeving.....	12
Deel 2. Vlaanderen vandaag	13
Ruimte en milieu	14
Afval en materialen	16
Bodem en ondergrond	17
Natuur en biodiversiteit	18
Lucht.....	19
Water.....	19
B. INHOUDELIJKE STRUCTUURELEMENTEN	21
ISE RUIMTE EN MILIEU	21
SD1: De bouwshift realiseren.....	21
OD1.1: De bouwshift als hefboom	21
OD1.2: De bouwshiftconvenant als experiment	22
OD1.3: De bouwshift vraagt grondbeleid	22
SD2: Economie en duurzaamheid gaan hand in hand	23
OD2.1: Economie, motor voor leefbaarheid en maatschappelijke ontwikkeling.....	23
OD2.2: Ruimte voor economie.....	24
SD3: Een veerkrachtige en gedifferentieerde open ruimte	25
OD3.1: Het openruimteplan ondersteunt duurzaam landgebruik	25
OD3.2: Omgeving ondersteunt duurzame landbouw	25
OD3.3: Geïntegreerde projecten realiseren voor versterking open ruimte doelen en functies ...	26
OD3.4: Grondbeleid in functie van het bewaren van open ruimte	27
OD3.5: Lokale coalities ondersteunen	28
SD4: Een gezonde en veilige leefomgeving: goed voor mens en natuur.....	28
OD4.1: Minder stikstof voor natuurherstel	28
OD4.2: Zorgwekkende stoffen: voorkomen, aanpakken en beheersen van vervuiling	29
OD4.3: Omgevingsveiligheid	30
OD4.4: Beperken van (milieu)overlast	31
ISE THEMA-OVERSCHRIJDEND INSTRUMENTARIUM	32

SD1: Vlaanderen weerbaar maken tegen klimaatverandering.....	32
OD1.1: Klimaatadaptatie transversaal aanpakken.....	32
OD1.2: Klimaatadaptatie structureel uitvoeren op terrein	32
OD1.3: Landgebruik als middel tegen klimaatverandering	32
SD2: Samen aan de slag in gebieden en regio's.....	33
OD2.1: Regiowerking als sterk interbestuurlijk samenwerkingsmodel	33
OD2.2: Gebiedsprogramma's ontwikkelen om te versnellen.....	33
OD2.3: Geïntegreerde gebiedswerking in prioritaire openruimtegebieden	34
SD3: Een kwalitatief en rechtszeker vergunningenbeleid	34
OD3.1: oplossings- en klantgericht richting kwalitatieve realisaties op terrein	34
OD3.2: Verordenende instrumenten en procedures verbeteren.....	35
OD3.3: Rechtszekere, robuuste vergunningen	36
OD3.4: Exploitaties toekomstgericht vergunnen	37
SD4: Een haalbaar omgevingsbeleid	38
OD4.1: Publieke middelen effectief inzetten.....	38
OD4.2: Een doelgerichte deelname aan het internationale en Europese beleid	39
SD5: Een onderbouwde en gedragen aanpak van de omgevingsuitdagingen	41
OD5.1: Beleidsontwikkeling door onderzoek, monitoring, rapportering en evaluatie	41
OD5.2: Onze omgeving als gedeelde verantwoordelijkheid.....	41
SD6: Omgevingsregelgeving doen naleven.....	42
OD6.1: Versterkte bestuurlijke omgevingshandhaving	42
OD6.2: Realisatiegerichte en impactvolle omgevingshandhaving.....	42
OD6.3: Digitalisering en innovatieve technologieën	42
ISE AFVAL EN MATERIALEN	44
SD1: OVAM neemt het voortouw in het veilig sluiten van materiaalkringlopen zodat het verbruik van primaire grondstoffen daalt	44
OD1.1: We dragen bij aan de transitieprioriteit Vlaanderen Circulair	44
OD1.2: Via verschillende preventiestrategieën naar een daling van de totale afvalberg	44
OD1.3: Door betere selectieve inzameling, recyclage en kwaliteitsborging stimuleren we het gebruik van gerecycleerde grondstoffen	45
OD1.4: We beperken binnen materiaalkringlopen de risico's voor mens en leefmilieu, in het bijzonder voor asbest en andere zorgwekkende stoffen	46
OD1.5: We initiëren en coördineren de nodige maatregelen om de hoeveelheid zwerfvuil te laten dalen.....	47
OD1.6: We zorgen ervoor dat de capaciteit voor eindverwerking (storten en verbranden) in lijn is met het aanbod aan afvalstoffen.....	47

ISE BODEM EN ONDERGROND	48
SD1: Naar gezonde bodems in 2050	48
OD1.1: Bodemmonitoring en toegankelijke bodeminformatie	48
OD1.2: Duurzaam en regeneratief beheer van bodems	48
OD1.3: Beperken van bodemerosie	48
SD2: Bodemverontreiniging aanpakken.....	49
OD2.1: Een integraal beleid voor bodemverontreiniging	49
OD2.2: Verhoogde responsabilisering	49
OD2.3: Wendbare systematiek voor beoordeling van bodemverontreiniging	50
SD3: Optimaal benutte ondergrond.....	50
OD3.1: Beheer van oppervlaktedelfstoffen en grondstoffen	50
OD3.2: Duurzaam beheer van (diepe) ondergrond en gebruik van diepe aardwarmte	51
ISE NATUUR EN BIODIVERSITEIT	52
SD1: Meer en betere natuur	52
OD1.1: Een efficiënt internationaal en Europees biodiversiteitsbeleid, op maat van Vlaanderen	52
OD1.2: Uitvoering van instandhoudingsbeleid en stikstofsanering	52
OD1.3: Bosuitbreiding en -bescherming	53
OD1.4: Voldoende natuur onder het juiste beheer	53
OD1.5: Meer natte natuur om de klimaatverandering op te vangen.....	53
OD1.6: De Vlaamse natuur weerbaar maken tegen de klimaatverandering.....	54
OD1.7: Meer groen, voor een betere leefomgeving.....	55
OD1.8: Kwaliteitsvolle natuurbeleving.....	56
OD1.9: Lokale coalities als hefboom voor uitvoering van het Vlaamse beleid.....	57
SD2: Doeltreffend soortenbeleid en -beheer	57
OD2.1: Soortenbescherming	57
OD2.2: Beperken van schade en overlast door in het wild levende soorten	57
OD2.3: Organisatie van jacht	58
SD3 Instrumentarium	59
OD3.1: Smart Nature: slim en vooruitziend natuurbeheer, ondersteund door technologie	59
OD3.2: Effectieve bescherming van bestaande natuur	59
OD3.3: Het verkennen en ontwikkelen van innovatieve beleidsinstrumenten.....	59
SD4: Wetenschappelijke onderbouwing en evaluatie voor een doeltreffend natuurbeleid	60
OD4.1: Toestand en trend van de natuur in beeld brengen	60
OD4.2: Natuurgebaseerde oplossingen voor natuurherstel en klimaatadaptatie	61

OD4.3: De relatie tussen mens en natuur onderzoeken	61
ISE LUCHT	63
SD1: Vormgeven aan Europees, internationaal en Vlaams luchtbeleid	63
OD1.1: Europese en internationale besluitvorming	63
OD1.2: Opvolgen en actualiseren van luchtbeleidsplan 2030	63
SD2: Uitvoeren van Luchtbeleidsplan	63
OD2.1: Kosteneffectief industrieel reductiebeleid met aandacht voor zorgwekkende stoffen ...	63
OD2.2: Hinder door houtkachels verminderen	64
OD2.3: Op weg naar emissievrij verkeer	64
OD2.4: Verlaging stikstofuitstoot door landbouw	65
OD2.5: Samen met lokale overheden voor zuivere lucht	66
SD3: Meten is weten	66
OD3.1: Vinger aan de pols via metingen	66
OD3.2: Emissie-inventaris lucht verbeteren	67
OD3.3: Data en kennis toegankelijk aanbieden	67
ISE WATER	68
SD1: Het Europees en internationaal waterbeleid als kader voor het Vlaamse waterbeleid	68
OD1.1: De herziening van de kaderrichtlijn Water aangrijpen om uitdagingen van klimaatverandering en verontreiniging beter aan te pakken	68
OD1.2: Naar een Europese Blue Deal – Waterresilience-initiatief van de Europese Commissie ..	68
OD1.3: De nieuwe richtlijn stedelijk afvalwater tijdig omzetten	68
OD1.4: Via de Internationale Wateragenda samenwerking en kennisuitwisseling stimuleren	68
SD2: Het Vlaamse waterbeleid optimaliseren	69
OD2.1: Een ambitieuze en tegelijk realistische Blue Deal 2.0 voorleggen	69
OD2.2: Zorgen voor eenheid in het waterbeleid met de oprichting van waterschappen	69
OD2.3: De financiering van het waterbeleid structureel versterken	70
OD2.4: De CIW omvormen tot een (h)echt waternetwerk	70
SD3: Blue Deal – beschermen tegen wateroverlast en droogte	70
OD3.1: Onverminderd inzetten op ruimte voor water	70
OD3.2: Het watersysteem herstellen met investeringen, (peil-)beheer en gepaste maatregelen	71
OD3.3: Een performant assetmanagement van de waterlopeninfrastructuur verzekeren	72
OD3.4: De paraatheid en preventie voor extreme neerslag versterken door nauwkeurige voorspellingen en een robuuste adviesverlening	72
SD4: Blue Deal – Zuiver en betaalbaar water	72

OD4.1: Een resultaatgerichte aansturing van en toezicht op drinkwaterbedrijven, rioolbeheerders en Aquafin verzekeren en een efficiënte en effectieve inzet van middelen bewaken	72
OD4.2: Inzetten op een betere bescherming van onze bronnen voor drinkwater	73
OD4.3: Zorgen voor een brongericht sedimentbeheer en het historische passief aan waterbodempluiging verminderen	73
OD4.4: Betaalbaar water	73
SD5: De stroomgebiedbeheerplannen actualiseren en optimaliseren voor een efficiëntere en effectievere uitvoering	74
OD5.1: Een aangepast doelstellingenkader voor waterkwaliteit uitwerken	74
OD5.2: Doelstellingen voor een verhoogde waterzekerheid verankeren	74
OD5.3: Bindende maatregelenprogramma's opstellen om stapsgewijs de gestelde doelstellingen te realiseren en achteruitgang te voorkomen	74
SD6: Vorm geven aan het integrale waterbeleid in de landbouw	75
OD6.1: MAP 7 finaliseren met zorg voor water, bodem en natuur	75
OD6.2: Een sector-, bedrijfs- en gebiedsgericht mestbeleid implementeren	75
OD6.3: De begeleiding van land- en tuinbouwers versterken zodat ze de meest duurzame praktijken toepassen	76
OD6.4: Het nitraatresidu implementeren als een efficiënt instrument	76
SD7: Zorgen voor een adequate onderbouw van een evidence-based waterbeleid	76
OD7.1: Via projectmatige monitoring en modellering de kennis over de toestand van het watersysteem verhogen	76
OD7.2: Beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek versterken	77
OD7.3: Een Vlaamse waterdataspace ontwikkelen	77

A.OVERKOEPELEND DEEL

Inleiding

Vlaanderen is een bloeiende regio waar het aangenaam leven en ondernemen is, met voldoende ruimte voor wonen, werken en ontspanning in een groene omgeving met prachtige natuur en al even prachtige cultuurlandschappen.

De geschiedenis van de Lage Landen is gevormd door het water, dat de levensader is van onze welvaart. In onze vruchtbare rivierendelta ontwikkelden zich wereldhavens, een pionierende landbouwsector en sterke economische clusters die ons een topregio maken om te ondernemen en te creëren.

Maar vandaag staat Vlaanderen voor grote uitdagingen. We zullen onder meer moeten leren omgaan met de klimaatverandering, met extreme droogte en uitzonderlijke neerslag als weerszijden van dezelfde medaille, met dezelfde oorzaken maar ook dezelfde oplossingen. We zullen onze ruimte robuuster moet maken om de waterveiligheid én waterzekerheid voor al onze inwoners, en de plaats van onze economie en landbouw te blijven verzekeren.

Zonder vlotte en robuuste vergunningverlening dreigen de economische aders evenwel dicht te slibben. Op vlak van energie, mobiliteit en landbouw moeten we verduurzamen zonder onze strategische autonomie in het gedrang te brengen in een wereld waar steeds meer geostrategische uitdagingen op ons afkomen.

Het is de opdracht van ons omgevingsbeleid om dit alles te verzoenen met het behoud van de open ruimte, herstel van onze natuur en biodiversiteit, en een gezonde leefomgeving. Omdat wij op zo een beperkte ruimte zo veel activiteiten moeten verzoenen, gecombineerd met een sterke demografische groei, is die uitdaging in Vlaanderen nog veel groter dan elders in Europa.

Op talloze domeinen in de milieuwetgeving heeft Vlaanderen een voortrekkersrol gespeeld; denk daarbij aan onze regelgeving rond bodems, rond sorteren van afval en meer recent nog rond stikstof. We mogen als overheid inspanningen vragen van de Vlamingen, want de Vlaming is bereid die te leveren. Maar we moeten ook naar onszelf als overheid durven kijken.

De Vlaamse overheid moet werken als een “civil servant” die oplossingsgericht en klantgericht denkt en handelt, ter bevordering van groei en welvaart. Als dienaar van het algemeen belang en de gezonde leefomgeving werken we aan de rechtszekerheid en voorspelbaarheid van beslissingen. In onze communicatie zijn we transparant over de uitdagingen – zonder ontkenning en zonder doemdenken – en laten we zien hoe onze inspanningen resultaten opleveren. Alleen zo zorgen we ervoor dat iedereen betrokken blijft.

Vermindering van regeldruk en administratieve lasten stellen we steeds voorop, waarbij Vlaamse regelgeving wordt afgestemd op het Europese kader. We pleiten voor een realistisch beleid en roepen het Europese niveau op om rekening te houden met de unieke eigenheid van Vlaanderen. Voor investeringen in de cruciale transitie naar verduurzaming zijn vergunningen nodig, waarvoor in de toekomst nog meer dan nu een integrale milieubenadering vereist zal zijn.

Ten slotte moeten we het omgevingsbeleid samen vormgeven. Alle actoren in de open ruimte moeten met empathie en een open geest voor elkaars bekommernissen aan tafel komen. Alleen zo kunnen we tot een beleid komen dat breed wordt gedragen en bestand is tegen de uitdagingen van onze tijd.

Samenvatting

Binnen de bevoegdheid Omgeving werken we aan maatschappelijk belangrijke, transversale opdrachten zoals het versterken van de **omgevingskwaliteit** en de **biodiversiteit**, een duurzaam **grondstoffen- en materiaalgebruik** en doordacht **bodem-, land- en ruimtegebruik**, het verhogen van de weerbaarheid tegen **klimaatverandering** en het maximaal vermijden van **verontreiniging en hinder**. Omwille van dit transversale karakter gaan we hierbij verkokering binnen de Vlaamse overheid tegen. Uitgangspunten bij de uitvoering van deze opdrachten is telkens het voorkomen van vervuiling met als sluitstuk het principe de vervuiler betaalt. We stellen hierbij ook altijd vermindering van regeldruk en administratieve lasten voorop. Door werk te maken van een kwaliteitsvolle en gezonde leefomgeving dragen we bij aan een **warm en welvarend Vlaanderen**.

In het omgevingsbeleid staat een **betere leefomgeving voor de burger** centraal. Dit beleid schept een duurzaam kader waarin alle maatschappelijke doelen kunnen worden gerealiseerd. Door **samen te werken** met lokale overheden, burgers en andere betrokkenen, streven we naar een bredere maatschappelijke impact. Om deze doelstellingen te bereiken, integreren we, in samenspraak met de bevoegde ministers, omgevingsvraagstukken in sectoraal beleid, zoals landbouw, mobiliteit en economie. In onze omgeving komt Vlaams en Europees beleid samen. Het omgevingsbeleid zet daarom volop in op regelgeving die rekening houdt met de eigenheid van Vlaanderen, **een haalbare vertaling van Europees beleid** op maat van Vlaanderen inhoudt en op een **geïntegreerde aanpak** inzet zodat beleid elkaar versterkt en een **effectieve samenhangende uitvoering** krijgt.

Gebiedsgericht werken maakt het mogelijk om op pragmatische wijze interbestuurlijk samen te werken, maatwerk te leveren en de meest optimale win-win beslissingen te nemen. We gaan voor geïntegreerde en/of gebiedsgerichte **investeringsagenda's** binnen de Vlaamse overheid zelf, maar net zo goed voor duurzame samenwerking tussen verschillende bestuursniveaus en voor geïntegreerde ondersteuning van lokale coalities.

De focus ligt op het realiseren van Vlaamse en Europese doelstellingen, zoals het verbeteren van de water- en luchtkwaliteit, het bevorderen van landschappelijke kwaliteit, het realiseren van natuurdoelen, het implementeren van bouwshiftmaatregelen en het bevorderen van een duurzame industrie, economie, mobiliteit en landbouw.

We pakken samen de uitdagingen voor het omgevingsbeleid aan via een effectieve inzet van publieke middelen, via het bundelen van (publieke en private) krachten en middelen, op zoek naar win-win. We stellen **beleidsvoorbereidende kennis en expertise** ter beschikking vanuit een neutrale en deskundige positie en bieden die diensten aan vanaf het prille begin tot het einde van het beleidsproces. We onderbouwen het beleid via onderzoek, evaluatie, rapportage en monitoring met kwaliteitsvolle, objectieve en actuele cijfers.

Rechtszekerheid biedt burgers en bedrijven de stabiliteit die ze nodig hebben om te investeren, contracten aan te gaan en hun rechten te beschermen. We vereenvoudigen en harmoniseren onze regelgeving om zo te zorgen voor een efficiënt, rechtszeker en transparant vergunningsproces alsook robuuste vergunningen en verkorten doorlooptijden van procedures. Met doelgerichte regelgeving creëren we ruimte voor innovatie en experimenten. Door onze handhavingsinstrumenten en strategieën optimaal in te zetten, stimuleren we het nalevingsgedrag en bouwen we aan een rechtvaardige omgeving voor iedereen.

Met de **bouwshift** richten we ons op kwalitatieve verdichting en verweving op strategische locaties, terwijl we tegelijkertijd de waardevolle open ruimte beschermen. We ontwikkelen bedrijvige kernen

waar het aangenaam wonen is en ruimte blijft voor handel en voorzieningen. De bouwshift fungeert bovendien als hefboom voor klimaatadaptatie, energie-efficiëntie en maatregelen voor natuurbehoud en ontwikkeling. Zo houden we koers om het bijkomende ruimtebeslag naar 0 hectare / dag in 040 terug te dringen. Ter ondersteuning van een kwalitatieve bouwshift experimenteren we met het bouwshiftconvenant.

Om de concurrentiepositie van onze Vlaamse ondernemingen en onze economie te vrijwaren, zorgen we voor de nodige en gepaste ruimte voor onze (landbouw)bedrijven, industrie en kmo's.- Uitgangspunt is dat gestreefd wordt naar planologische compensatie **om netto geen extra open ruimte te gebruiken, behalve in uitzonderlijke gevallen waar dat niet mogelijk is.** We faciliteren de meervoudige transities waar **de zeehavens** voor staan. We staan voor een toekomstgericht en duurzaam **Vlaams luchtvaartbeleid** waarin onze regionale luchthavens een rol hebben naast en complementair aan de luchthaven van Zaventem die een belangrijke motor is van groei en voorziet in talrijke jobs voor de regio. In functie van strategische autonomie en de Europese klimaat- en energiedoelstellingen, willen we voldoende **ruimte voor hernieuwbare energiebronnen** en reserveren we **ruimte voor leidingzones** die nodig zijn om onze economie en industrie te verduurzamen.

We zorgen voor **grotere en beter aaneengesloten openruimtegebieden**, ruimte voor **water en natuur** en voor **een diversiteit aan landbouwproductie**. We stoppen met bouwen in **watergevoelige openruimtegebieden** en met geïntegreerde projecten dragen we bij aan een veerkrachtige open ruimte.

Het **beleidsplan Ruimte Vlaanderen** zal een kader bieden voor alle bovenstaande ontwikkelingen in de bebouwde en de open ruimte, voor het eigen gewestelijke beleid en zal richting geven aan andere overheden. Zowel het beleid rond bouwshift, rond ruimte voor economie als het openruimtebeleid vraagt een blijvende inzet op **grondbeleid**.

We geven klimaatadaptatie een impuls door deze doelstellingen als leidend principe op te nemen binnen elk Vlaams beleidsdomein. We investeren gericht in infrastructuur die Vlaanderen weerbaar maakt tegen **klimaatverandering** en extreme weersfenomenen. Daarnaast stimuleren we duurzaam en divers landgebruik om de impact van klimaatverandering te verzachten, een gezonde leefomgeving te behouden en duurzame economische groei te bevorderen.

De transitie naar circulariteit is noodzakelijk voor het leefmilieu en om de klimaatdoelstellingen te ondersteunen. De **beschikbaarheid van grondstoffen** is essentieel voor ons welzijn, onze welvaart en onze industrie. Daarom richten we ons beleid steeds meer op grondstoffen- en materiaalpreventie en ontwikkelen we een integrale preventiestrategie. Met een betere selectieve inzameling, recycling en kwaliteitsbewaking bevorderen we het gebruik van gerecycleerde materialen. Binnen materiaalkringlopen beperken we risico's voor mens en leefmilieu, in het bijzonder voor asbest en andere zorgwekkende stoffen. Daarnaast nemen we gerichte maatregelen om zwerfvuil te verminderen en zorgen we ervoor dat de capaciteit voor eindverwerking (zoals storten en verbranden) aansluit bij het afvalaanbod.

Onze bodem en ondergrond zijn van vitaal belang voor onder meer onze veiligheid, gezondheid, voedselproductie en watervoorziening. Om tegen 2050 een **gezonde bodem** te hebben, zetten we in op bodemmonitoring en toegankelijke bodeminformatie, en bevorderen we duurzaam en regeneratief bodembeheer. We beperken bodemerosie en verminderen bodemverontreiniging door een adequate aanpak van risico's. Dit doen we met een integraal beleid voor zowel risicogronden als niet-risicogronden. We vereenvoudigen de administratieve procedures voor bodemsanering en we versnellen de doorlooptijd van bodemdossiers. Verder ontwikkelen we een toekomstbestendige aanpak voor het beoordelen van bodemverontreiniging.

We zetten in op onze biodiversiteit in functie van de Europese Natuurherstelverordening. We maken werk van **bosuitbreiding – in eerste instantie in voor natuur bestemde gebieden. We creëren natte natuur, altijd in overleg met de eigenaars/gebruikers en met de nodige flankerende maatregelen.** We maken de Vlaamse natuur weerbaar tegen klimaatverandering. We zetten de inspanningen verder om de uitstoot van stikstof verder te laten dalen. Natuurbeheerplannen blijven een belangrijk instrument voor natuurbeheer, zowel voor de domeinen van de overheid zelf als voor de terreinbeherende verenigingen. In iedere gemeente streven we naar bijkomend bos, in eerste instantie in voor natuur bestemde gebieden. We creëren wetlands en natte natuur, we herstellen en beschermen veengebieden en permanente graslanden, en laten de rivier waar mogelijk terug haar natuurlijke loop gaan, altijd in overleg met de eigenaars/gebruikers en met de nodige flankerende maatregelen zoals onder meer de inzet van het nieuwe Omgevingsbesluit wanneer landbouwactiviteiten onmogelijk worden. We hebben daarbij oog voor de impact op landbouw en andere functies. We zetten in op de realisatie van de Europese Natuurdoelen maximaal in de beschermde gebieden. We streven naar grote en aaneengesloten natuurgebieden. Ook buiten de beschermde gebieden werken we aan kwaliteitsvolle natuur. We herstellen en verbeteren van de ruimtelijke en ecologische samenhang van de Vlaamse kustduinengordel. De Vlaamse Regering zal investeren in 10.000 ha bijkomend bos tegen 2030 en een netto toename aan natuur met hoge kwaliteit, dicht bij iedereen. Zo zorgen we voor kwaliteitsvolle natuurbeleving en een betere leefomgeving in de bebouwde én de open ruimte. We zorgen verder voor een doeltreffend soortenbeleid en –beheer.

Het beperken van verontreiniging vraagt om een geïntegreerd omgevings- en gezondheidsbeleid waarin doelstellingen voor ruimte, milieu, natuur en voeding gelijktijdig worden nagestreefd. Dit leidt tot een leefomgeving die **gezondheidsvoordelen** oplevert voor iedereen. Een belangrijke pijler is het beleid rond **zorgwerkende stoffen (ZS)**, waaronder **PFAS**. We ontwikkelen hiervoor een beleidsplan ZS, waarmee we vervuiling willen voorkomen, verspreiding tegengaan en historische vervuiling saneren. We hebben daarbij ook aandacht voor een geïntegreerd data- en kennisbeheer. De aanbevelingen van de PFAS-onderzoekscommissie dienen hierbij als leidraad. Het beleidsplan ZS en de stof-specifieke actieplannen worden uitgewerkt in concrete, kostenefficiënte en gebiedsgerichte maatregelen die zowel de veiligheid en gezondheid van burgers en milieu beschermen als ruimte laten voor industriële ontwikkeling.

We behalen alle doelstellingen van de huidige PAS en voeren de reducties uit. De monitoring en de verfijning van de huidige modellen wordt door o.a. VITO verdergezet. Via het uitvoeren van het huidige goedgekeurde programma stikstofsanering dragen we bij tot het herstel van de schade door vermisting, verdroging en verzuring. Daardoor beschermen we onze natuurgebieden. We stellen een interdisciplinair wetenschappelijk team samen met als opdracht vorm te geven aan een emissiebeleid dat zowel juridisch als wetenschappelijk robuust is. We maken op basis daarvan deze legislatuur werk van een volgende Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), indien de wetenschappelijke robuustheid is bewezen. Die vormt een decretale basis voor een vergunningenbeleid dat in werking treedt in 2031. We bewaken daarbij de rechtszekerheid om zo een vergunningenstop voor de brede maatschappij te voorkomen en doen geen afbreuk aan de beoogde doelstellingen. Daartoe vereenvoudigen we het instrument van de passende beoordeling, zodat sneller en met minder kosten en lasten duidelijkheid verkregen wordt over de aanvaardbaarheid van een project.

Vlaanderen blijft zicht inzetten voor betere **luchtkwaliteit**. In 2025 actualiseren we het Luchtbeleidsplan, afgestemd op de nieuwe Europese richtlijn luchtkwaliteit. Om de Europese luchtkwaliteits- en emissiedoelstellingen te behalen en het stikstofdecreet uit te voeren, blijven we inzetten op een algemeen reductiebeleid met sectoraal maatwerk. In industriële

luchtvervuilinghotspots hanteren we een gebiedsgerichte en oplossingsgerichte aanpak. Daarnaast verminderen we hinder door houtverbranding en werken we toe naar een modal shift en emissievrij verkeer. Deze maatregelen dragen bij aan een betere **gezondheid voor mens en natuur** in Vlaanderen.

We nemen maatregelen om een omslag te realiseren in **hinderbeperking**: minder omgevingslawaaï, geurhinder, lichtvervuiling, en een preventief stralingsbeleid. Het omgevingsveiligheidsbeleid wordt verder uitgebouwd, zodat risicobronnen en ruimtelijke ontwikkelingen beter op elkaar kunnen worden afgestemd.

De Europese **kaderrichtlijn Water** en dochterrichtlijnen vormen de basis van het waterbeleid in Vlaanderen. De Europese Commissie werkt ook aan een waterweerbaarheidsinitiatief, een 'Blue Deal' op Europees niveau. Wij volgen deze ontwikkelingen en formuleren een Vlaams standpunt dat onze context en belangen weerspiegelt.

Het decreet integraal waterbeleid voorziet dat er in het eerste jaar van deze legislatuur een **Blue Deal** aan de Vlaamse regering wordt voorgelegd. Deze Blue Deal zal de strategische **doelstellingen en structurele financiering voor het waterbeleid** vastleggen, zowel voor de bescherming tegen wateroverlast en droogte, als voor zuiver en betaalbaar water. De Blue Deal nota zal meteen ook het kader voor het Stroomgebiedbeheerplan 2027-2033 vormen. Om de doelen van de kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn zo snel als mogelijk te halen, zetten we via deze plannen in op een verbeterstrategie en werken we een doelfasering uit, zoals voorzien in de kaderrichtlijn Water, in balans met onze welvaart. We treden hierover in dialoog met de Europese Commissie en dringen aan op richtsnoeren om de mogelijkheden voor doelfasering optimaal te benutten, zodat er rechtszekerheid blijft voor het verlenen van vergunningen.

Een andere belangrijke werf is de **financiering van het waterbeleid**. We hervormen de waterheffingen, zodat ze meer aansluiten bij het basisprincipe van de vervuiler/de gebruiker betaalt, en garanderen dat de waterfactuur betaalbaar blijft, met een correcte tarifiering voor alleenstaanden. We responsabiliseren verder de actoren in de waterketen en voorzien een netwerkregisseur voor de rioleringen. Tenslotte hervormen we het waterbeheer via de oprichting van waterschappen.

OMGEVINGSANALYSE

Deel 1. Maatschappelijke ontwikkelingen – uitdagingen voor Omgeving

De Vlaamse leefomgeving zit ingebed in een **historische en geografische context** van hoge bevolkingsdichtheid, centrale ligging in Europa en een sterke economische activiteit die zorgt voor welvaart. Onze beperkte ruimte wordt intensief gebruikt. Toch is het goed leven in Vlaanderen: driekwart van de Vlamingen gaf in 2023 aan tevreden te zijn over zijn directe leefomgeving. Mede dankzij het Europese, Vlaamse en lokale beleid zijn we erin geslaagd onze **leefomgevingskwaliteit** te verbeteren. Desondanks blijft het omgevingsbeleid geconfronteerd met een aantal hardnekkige en complexe problematieken en staat wij de komende jaren voor grote uitdagingen.

Het **Global Risks Report** (GRPS) 2024 van het Wereld Economisch Forum schetst de belangrijkste risico's voor de wereldwijde economische stabiliteit, met bovenaan voor de lange termijn risico's i.v.m. extreem weer, kritische veranderingen aan planetaire systemen, verlies aan biodiversiteit en tekorten aan natuurlijke hulpbronnen. Deze analyse wordt ondersteund door de rapporten van internationale experten panels zoals het IPCC (**klimaat**), IPBES (**biodiversiteit**), IRP (**grondstoffen**) en de WHO (**gezondheid**).

Tegelijk is er de vaststelling dat we het omgevingsbeleid vorm moeten geven in een steeds complexere **context**. Er duiken tal van **onzekerheden** op zoals de impact van klimaatverandering of van vervuiling door nieuwe zorgwekkende stoffen. Maar ook ontwikkelingen op vlak van koopkracht, ongelijkheid, concurrentiepositie, internationale handel, ... spelen op de achtergrond van het omgevingsbeleid mee. De gewijzigde **geopolitieke verhoudingen** zorgen voor bijkomende uitdagingen, bijvoorbeeld als we op een duurzame manier onze afhankelijkheid (grondstoffen, energie) van buiten Europa willen verminderen en kritische productie (terug) naar hier halen.

De Europese Commissie heeft de voorbije jaren extra beleidsruimte genomen als noodzakelijk antwoord op opeenvolgende crisissen (economisch, Covid-pandemie, klimaat, biodiversiteit) en de oorlog in Oekraïne. **Europese regelgeving** rond bijvoorbeeld natuurherstel, koolstofopslag, waterkwaliteit, afvalstoffenbeheer of nul-vervuiling heeft een stevige impact op Vlaanderen. De noodverordening rond hernieuwbare energie toont aan dat Europese afspraken een belangrijke impact hebben op onze regelgeving en leefomgeving. De grotere inzet van het instrument 'verordening' vanuit het oogpunt Europese harmonisatie streeft naar een gelijk speelveld, maar beperkt de beleidsruimte voor Vlaanderen en houdt soms onvoldoende rekening met de eigenheid van onze regio. Tegelijk stellen we vast dat administratieve vereenvoudiging om de competitiviteit te versterken hoog op de agenda van de komende Europese legislatuur staat.

De Vlaamse **samenleving verandert**. De komende 10 jaar zal de **bevolking** nog toenemen, doch de groeisnelheid neemt af en meer gemeenten worden geconfronteerd met een stilstand of zelfs krimp van het aantal inwoners. De vergrijzing manifesteert zich duidelijk, vooral het aandeel 67-plussers stijgt sterk. Er zullen ook meer alleenwonenden zijn en het aantal private huishoudens neemt eveneens toe. Daarnaast zien we in de samenleving **verschillende dynamieken** ontstaan. Enerzijds zien we dat heel wat burgers, bedrijven, lokale overheden, middenveldorganisaties en kennisinstellingen actief aan de slag zijn om de omgevingsuitdagingen aan te pakken en innovaties te ontwikkelen en in te voeren. Tegelijk zien we impasses ontstaan als gevolg van maatschappelijke spanningen. Het individuele en het collectieve belang staan steeds vaker

tegenover elkaar. Onder meer NIMBY-effecten - al dan niet versterkt door reguleringscomplexiteit - kunnen mee zorgen voor langere doorlooptijden en verminderde slaagkansen van vergunningstrajecten in Vlaanderen.

Het omgevingsbeleid kan als antwoord op deze uitdagingen stimuleren om verdere stappen te zetten in de duurzame transitie van onze samenleving, waarbij het halen van omgevingsdoelen verbonden wordt met sociale en economische voordelen. Deze transitie biedt aanzienlijke **socio-economische kansen**, zoals groeimogelijkheden voor innovatieve Vlaamse bedrijven met bijkomende tewerkstelling, kostenefficiëntie op de lange termijn, verminderde importafhankelijkheid van materialen en energie, en ook andere voordelen zoals positieve gezondheidseffecten. Omgekeerd kan het omgevingsbeleid inspelen op structurele hervormingen of publieke investeringen om de omgevingsdoelen te helpen realiseren.

Heel wat omgevingsuitdagingen hebben ook nood aan **sociale innovatie** waarbij met goede betrokkenheid en overleg met alle stakeholders tot een gedragen en evenwichtige oplossing wordt gekomen, welke een brede waaier aan voordelen op sociaal, economisch en milieuvlak kunnen bieden.

Deel 2. Vlaanderen vandaag

In antwoord op een aantal in deel 1 genoemde **uitdagingen** zijn reeds doelstellingen en engagementen vastgelegd of in voorbereiding op Vlaams, Europees en internationaal niveau. Voor andere uitdagingen zijn bijkomende stappen noodzakelijk. In dit deel 2 geven een aantal cijfers een zicht op de huidige toestand voor de omgevingsthema's, ingedeeld volgens de in deelbevoegdheden en kredieten geclusterde ISE-structuur¹.

In Vlaanderen is er vooruitgang geboekt voor heel wat van de omgevingsdoelen. We zien **goede resultaten** als het gaat om het afremmen van het bijkomend ruimtebeslag, het stimuleren van ruimtelijke verdichting of het voorzien van toegankelijk groen. Ook neemt onder meer de hoeveelheid huishoudelijk restafval af, stijgt de circulariteitsgraad van het materiaalgebruik en verminderden de concentraties van fijn stof en stikstofdioxide in de lucht, en voor een groot deel van de gewasbescherming is er een daling van normoverschrijdingen in het oppervlaktewater.

Er zijn daarnaast **extra stappen** nodig in het kader van klimaatbestendigheid, vervuiling, biodiversiteit, grondwaterkwaliteit en -kwantiteit, de ecologische toestand van oppervlaktewater, verharding en verspreide bebouwing.

Hoewel er op veel vlakken effectief beleid gevoerd wordt, zijn er nog **grote opportuniteiten** voor de verschillende spelers in de maatschappij en het beleid om de nodige systeemveranderingen te versnellen.

We blijven ons inzetten om de **ambities** voor het omgevingsbeleid te realiseren, maar bekijken gezien de vele uitdagingen en de geschetste context hoe we onze aanpak hierop bijsturen. . In de

---

¹ ISE: inhoudelijke structurelementen als inhoudelijke zinvolle clusteringen van de deelbevoegdheden en kredieten

eerste plaats is het vandaag nog belangrijker om de **Europese beleidsvorming** (pro)actief in het vizier te houden om te kunnen wegen vanuit de specifieke Vlaamse context en om gemaakte afspraken voldoende snel en realistisch te implementeren.

Daarnaast moeten we aan slagkracht winnen door meer **verbinding met de samenleving** te zoeken: beleidsresultaten en innovaties zullen meer dan ooit afhangen van een goed samenspel tussen overheden, ondernemers, landbouwers, middenveld en financiële en kennisinstellingen. Slagkracht moet ook gewonnen worden vanuit **inhoudelijke verbinding en verdieping**. We moeten transversaal werk maken van de opgaven in de fysieke leefomgeving en ook ingrijpen op dieperliggende oorzaken van negatieve trends in onze leefomgeving. Dit vraagt beleidsdomein-overschrijdende samenwerking en samenwerking met de federale overheid voor een geïntegreerde benadering van de omgevingsuitdagingen en van de sectorale uitdagingen.

Dit werk moet gebeuren in een context waarin de **budgettaire ruimte** voor Vlaanderen beperkt is en waarin **lokale besturen** onder druk staan door een groeiend takenpakket. Tegelijk is het cruciaal dat we in Vlaanderen **iedereen aan boord houden** en er aandacht is voor **sociaal-economische ongelijkheden** en **maatschappelijke spanningsvelden** zoals tussen landbouw en natuur. En ook moet er de nodige aandacht uitgaan naar burgers, verenigingen en ondernemers die voorlopers willen zijn om verandering waar te maken.

Ruimte en milieu

Vlaanderen wordt gekenmerkt door een hoog **ruimtebeslag**. In 2022 is een derde van de Vlaamse oppervlakte ingenomen door wonen, industrie, voorzieningen, landbouw- en transportinfrastructuur en recreatie. 39% van dit ruimtebeslag wordt ingenomen door huizen en tuinen, 19% door transportinfrastructuur en 15% voor economische activiteiten. Het ruimtebeslag is zeer verspreid over Vlaanderen en blijft jaarlijks toenemen. De groei van het ruimtebeslag nam wel af tot gemiddeld 3,8 ha/dag in de periode 2019-2022. Vlaanderen heeft tot doel om de toename van het ruimtebeslag te reduceren tot 3 ha/dag in 2025 en 0 ha/dag tegen 2040. We zetten in op ontharding en gaan na hoe we dat kunnen laten doorwerken in de vergunningverlening, met respect voor de lokale autonomie. De Vlaamse overheid geeft zelf het goede voorbeeld door bij eigen projecten zo veel mogelijk verharding te compenseren.

In vergelijking met andere Europese landen heeft Vlaanderen een hoge **bevolkingsdichtheid** (501 inwoners/km² begin 2024), maar we wonen aan lage dichtheden en nemen relatief veel ruimte in (659 m²/inwoner in 2022). De voorbije 10 jaar zien we een beperkte ruimtelijke verdichting omdat de bevolking meer toenam dan het ruimtebeslag. Ruim 60% (licht stijgend) van de bevolking woont in stedelijk en randstedelijk gebied, het aandeel in landelijk gebied neemt licht af.

In 2023 woont circa 29% (stijgende trend) van de bevolking in een appartement, de meerderheid in open, halfopen of gesloten bebouwing. De eengezinswoning blijft de norm; gemeenschappelijke woonvormen komen eerder beperkt voor. De ruimtelijke versnippering van het **gebouwenbestand**, het hoge aandeel open bebouwingen en de vaak lage isolatiegraad te wijten aan het verouderd patrimonium, resulteren in een hoge energievraag voor wonen en een hoog gebruik van materialen.

Economische activiteiten zijn overal in Vlaanderen aanwezig. Voor nagenoeg alle sectoren ligt het grootste aandeel tewerkstelling in stedelijk gebied. 75% van de tewerkstelling bevindt zich buiten de bedrijventerreinen. Terwijl kleinere ondernemingen sterk verweven zitten binnen het woonweefsel en binnen het agrarisch gebied, situeren grote bedrijven zich vooral op de bedrijventerreinen.

Los van het effectief ruimtegebruik heeft Vlaanderen nog een ruim aanbod bestemde **ruimte voor harde functies** zoals wonen en industrie. Zo is er nog circa 42.000 ha woongebied onbebouwd. Daarvan ligt er ongeveer 10.000 ha woonreservegebieden onder de 'stolp' en kan dus pas ontwikkeld worden na een vrijgavebesluit.

In 2021 is ongeveer 45% van het ruimtebeslag verhard door gebouwen, wegen, pleinen, enz. Voornamelijk tuinen en parken vormen het onverharde deel. De **verhardingsgraad** van het ruimtebeslag is de afgelopen jaren gestegen. Een groeiende verharde oppervlakte gaat hand in hand met het afbouwen van groenblauwe ruimte, en legt zo bijkomende druk op de mens en zijn leefomgeving, zeker in stedelijke gebieden.

De toename van het ruimtebeslag en de verharding gaan ten koste van de overblijvende **open ruimte**, die bovendien al sterk **versnipperd** is. De voorbije 10 jaar verloren we circa 15.000 ha open ruimte. Vooral de oppervlakte graslanden nam af. De open ruimte is essentieel voor voedselproductie, waterberging, ecosysteemdiensten en landschapskwaliteit.

De **kwaliteit van onze leefomgeving** wordt bepaald door een combinatie van factoren. Uit het Schriftelijk Leefomgevingsonderzoek van 2023 blijkt dat 74% van de Vlamingen tevreden is over hun buurt. Fysieke elementen van de woonomgeving vormen een belangrijk element in deze tevredenheidsscore, zoals **groen in de buurt**, of de **aanwezigheid van voorzieningen**. In Vlaanderen hebben de meeste plekken een goede toegang tot groen en voorzieningen. In 2022 woonde 69% van de bevolking op wandelafstand (minder dan 1,2 km) van basisvoorzieningen. Het aantal inwoners dat nabij wijkgroen (binnen 800 m van de woning) woonde, bedroeg 63% in 2019. Dit aandeel ligt lager in meer verstedelijkte gebieden.

Op vlak van hinderbeleving blijft **geluid** de belangrijkste hinderoorzaak. 36% van de Vlamingen ondervond in 2023 tamelijke tot extreme geluidshinder, met wegverkeer als de belangrijkste hinderbron gevolgd door geluid van burens en van bouw- en sloopwerkzaamheden in de buurt. Naast geluidshinder is ook de blootstelling aan **elektromagnetische straling**, van bv. zendantennes of hoogspanningslijnen, een toegenomen aandachtspunt onder de bevolking.

De algemene gezonde levensverwachting steeg sinds 2001 aanhoudend en de gezonde levensverwachting op 65 jaar in Vlaanderen behoort bij de Europese top. Toch hebben **verontreinigende stoffen** een impact op de gezondheid van de mens. Te hoge concentraties fijn stof blijven een probleem. Daarnaast blijven we blootgesteld aan hormoonverstorende stoffen, waarbij organofosfaten (vooral gebruikt als pesticide), ftalaten (synthetische weekmakers), PFOA en PFOS een belangrijke gezondheidsimpact hebben. De vervuilingproblematiek rond PFAS heeft dit in Vlaanderen extra in de verf gezet. Daarnaast winnen ook nieuwere gezondheidsbedreigingen aan belang, zoals cyanotoxines, micro-plastics, nanopartikels, maar ook vervangstoffen die alsmaar meer op de markt komen. Vaak zijn de ecologische en humane risico's verbonden aan deze nieuwe stoffen nog onduidelijk.

De klimaatverandering heeft nu reeds een voelbare impact op onze leefkwaliteit. Zo krijgt circa 9% van de jonge kinderen (0-4 jaar) en ouderen (+65 jaar) te maken met zware **hittestress** tijdens een extreme hittedag. Ook planten, dieren en landbouwgewassen ondervinden meer hittestress, in het

bijzonder wanneer hitte en droogte samen optreden. In het huidige klimaat is 4,5% van de gebouwen in Vlaanderen mogelijk onderhevig aan **wateroverlast** bij korte, hevige regenval. Bijkomend kan wateroverlast het gevolg zijn van overstroming vanuit de waterlopen.

Afval en materialen

In een circulaire economie worden diverse strategieën toegepast om minder materialen, water, energie en ruimte te gebruiken, en om die zo lang en zo hoogwaardig mogelijk in omloop te houden. De **materiaalinzet** door de Vlaamse economie is hoog en nam tussen 2010 en 2022 toe tot 348 miljoen ton per jaar, waarvan slechts 13% afkomstig is van eigen ontginningen van minerale grondstoffen en biomassa. Vlaanderen is dus zeer afhankelijk van invoer om de economie te doen draaien, in het bijzonder voor wat betreft (zeldzame) metalen en fossiele energiedragers. De **materialenvoetafdruk** – het totaal aan primaire grondstoffen dat wereldwijd ontgonnen wordt voor de finale consumptie van goederen en diensten in Vlaanderen – is tussen 2012 en 2022 met 1% gedaald. Tegen 2030 moet de materialenvoetafdruk met 30% verminderen.

We slagen erin om gebruikte grondstoffen meer in kringloop te houden: circa 68% van het primair **bedrijfsafval** kreeg in 2022 een tweede leven via hergebruik, recyclage, compostering of inzet als secundaire grondstof. We zien ook dat 63% van het **huishoudelijk afval** effectief gerecycleerd wordt in 2023. Vlaanderen scoort hiermee heel goed op Europees niveau en heeft de doelstelling voor 2025 reeds bereikt. De circulariteitsgraad van het materiaalgebruik, de verhouding van het circulair materiaalgebruik ten opzichte van het totale materiaalgebruik, nam toe van 15% in 2014 tot 16,3% in 2020. De vaststelling dat we onze grondstoffen beter in de kringloop houden, maar onze materialenvoetafdruk maar beperkt daalt, betekent dat we steeds meer fysieke producten consumeren.

De afvalstromen **bouw- en sloopafval, slib van waterzuivering en verontreinigde grond** maken circa de helft van het primair bedrijfsafval uit. Onder meer vanwege de renovatieopgave van het Vlaams gebouwenpark zal dit aandeel wellicht nog toenemen. Een deel van dat afval gaat naar materiaalrecuperatie of wordt ingezet als alternatieve grondstof. Het aandeel alternatieven in het gebruik van minerale grondstoffen, bijvoorbeeld bagger- en ruimingsspecie en gerecycleerde granulaten uit bouw- en sloopafval, steeg van 31% in 2010 tot 43% in 2018. Bijzondere aandacht gaat naar het **asbest**passief dat in 2019 ingeschat werd op 2,3 miljoen ton in gebouwen en infrastructuur in Vlaanderen, waarbij gestreefd wordt naar een versnelde verwijdering van asbesthoudende materialen.

Restafval wordt verbrand of gestort en deze materialen verdwijnen dus grotendeels uit de kringloop. De hoeveelheid huishoudelijk restafval daalde fors van 159 kg per inwoner in 2013 tot 128 kg per inwoner in 2022. Tegen 2030 mag er nog maximaal 100 kg huishoudelijk restafval per inwoner zijn. Het primair bedrijfsrestafval schommelt sinds 2007 rond 1 miljoen ton per jaar. Het doel is een afname met 30% t.o.v. het gemiddelde over de periode 2018-2020.

De circulaire economie streeft ook naar het verminderen van **voedselverliezen** door preventie en het zo hoog mogelijk valoriseren van zowel voedselverliezen als niet-eetbare voedselreststromen (nevenstromen) die toch ontstaan zijn. In 2020 werd het totale voedselverlies geschat op 884 kton en de hoeveelheid nevenstromen op ruim 2 miljoen ton.

Bodem en ondergrond

In het Vlaamse Gewest zijn er naar schatting 85.000 risicogronden voor **bodemverontreiniging**. Dat zijn gronden waar activiteiten werden of worden uitgevoerd die bodemverontreiniging kunnen veroorzaken. Hiervan is intussen circa 60% onderzocht, en bij een derde van deze onderzochte gronden is een sanering noodzakelijk omdat er risico's bestaan voor mens en natuur. Vlaanderen saneerde tot op vandaag al meer dan 4.600 vervuilde gronden en voor zo'n 2.500 sites is een saneringsproject lopende. Het wegwerken van de historische vervuiling vereist een volgehouden inspanning en wordt geconfronteerd met nieuwe uitdagingen zoals verontreiniging door **PFAS of microplastics**. Door diffuse of verspreide verontreiniging stellen we ook bodemverontreiniging vast op niet-risicogronden.

Vlaanderen telt ook heel wat vaak vervuilde en onderbenutte **bedrijventerreinen**. Voor zo'n 150 van deze brownfieldsites werden convenanten afgesloten zodat deze een tweede leven krijgen als locatie voor bedrijven, woningbouw, openbaar domein, gemeenschaps- en groenvoorzieningen, enz.

Naast verontreiniging worden bodems in Vlaanderen blootgesteld aan zaken zoals verharding, erosie, verdroging, vermesting, verdichting en verlies aan organische stof en bodemleven. In Vlaanderen is 15% van de oppervlakte **verhard**, loopt 38.000 ha landbouwgrond een te hoog risico op **bodemerosie** (>10 ton/ha) door afstromend water. Hoewel dit dalend is, is dit nog steeds te hoog. Voorts wordt ruim 85% van het landbouwareaal ingedeeld als een bodem met een hoge **fosforbeschikbaarheid**. Fosfor uit de bodem logen is een werk van lange adem, waardoor de vooruitgang slechts gestaag verloopt. Ook is de hoeveelheid **organische stof** in de meeste bodems nog te vaak dalend. De aandacht van land- en tuinbouwers en andere landgebruikers voor deze problematiek neemt wel toe. Op tal van bodems worden hierdoor bodemfuncties gedeeltelijk belemmerd en neemt het vermogen tot het leveren van ecosysteemdiensten af. Bodemerosie leidt ook tot **modderoverlast** in woonkernen en overmatige **sedimentaansvoer** naar waterlopen en natuurgebieden. De zorg voor een goed functionerende en gezonde bodem komt meer en meer op de voorgrond van het (Europese) beleid vanwege de link naar de uitdagingen op vlak van klimaatmitigatie, adaptatie, biodiversiteit, verontreiniging, voeding, ... Bodems en biomassa bevatten belangrijke koolstofvoorraden en kunnen zowel een emissiebron als een opslagplaats van broeikasgassen zijn, afhankelijk van hoe het land gebruikt en beheerd wordt. De natuurlijke **koolstofopslagcapaciteit** van bodems en biomassa speelt een sleutelrol in het realiseren van koolstofneutraliteit. In 2021 was er als gevolg van het landgebruik meer uitstoot dan opslag (netto-uitstoot van 28 kton CO₂-equivalenten).

De Vlaamse bodemlagen zijn een bron van **minerale grondstoffen** zoals zand, leem, klei en grind. De ontgonnen hoeveelheid primaire delfstoffen bedraagt ca. 5 miljoenton en wordt grotendeels ingezet in de Vlaamse industrie (aannemerij, betonsector, keramische sector). Vlaanderen blijft sterk afhankelijk van import, wat circa 35% van de totale inzet van minerale grondstoffen uitmaakt. De importafhankelijkheid is vooral hoog bij grof zand en grind/steenslag.

De **diepe ondergrond** in Vlaanderen wordt meer en meer bevraagd, onder meer als **bron van hernieuwbare energie** (aardwarmte), als **grootschalig opslagmedium** voor seizoensgebonden energie-onevenwichten (o.a. opslag van aardgas en warm water). In Vlaanderen geraakt het gebruik van ondiepe geothermie steeds beter ingeburgerd, zoals blijkt uit de meer dan 14.000 locaties met boringen voor geothermie die sinds 2017 toegevoegd werden aan de Databank Ondergrond Vlaanderen. Voor wat betreft diepe aardwarmte (dieper dan 500m) zijn er op heden vier

opsporingsvergunningen verleend. Twee projecten, in Mol-Dessel en in Beerse, hebben reeds boringen uitgevoerd en een warmtecentrale in gebruik genomen.

Ondergronds ruimtegebruik biedt kansen om het **ruimtelijk rendement** in stedelijke omgeving te verhogen. Daarbij staat een geïntegreerde afweging van alle diensten van de ondergrond centraal, én moet er rekening gehouden worden met potentieel conflicterende ondergrondsdiensten, en met de bovengrondse ontwikkeling. De ondergrond biedt kansen voor een integrale klimaataanpak, maar er zijn risico's voor de kwaliteit van de leefomgeving. Denk maar aan de potentieel zwellende en krimpende kleien met mogelijk **woningschade** als gevolg van differentiële zetting van de ondergrond.

Natuur en biodiversiteit

In Vlaanderen blijven heel wat **soortengroepen en hun leefgebieden** onder druk staan.

Hoewel de toestand in de periode 2007-2018 van 20 van de 44 onderzochte Europees beschermde **habitattypen** is verbeterd, blijken in Vlaanderen volgens de door Europa gehanteerde methodiek slechts 3 van de 44 onderzochte habitattypen (in 2018) in lokale gunstige toestand te zijn. Sinds 2007 is de toestand van 15 van de 69 soorten die beschermd zijn door de Habitatrichtlijn verbeterd. 18 van deze 69 soorten bevinden zich volgens de laatste zesjaarlijkse rapportering (gepubliceerd in 2019) in een gunstige staat van instandhouding. Ondanks succesverhalen zoals de terugkeer van de wolf, de bever of de raaf, blijven de uitdagingen groot. Tussen 2007 en 2023 is de index van vogels van het landbouwgebied en van bosvogels gedaald. In Vlaanderen is de voorbije eeuw 6,6% van de soorten op gevalideerde Rode Lijsten verdwenen. De populaties van 28,8% van de soorten zijn (ernstig) bedreigd of zijn kwetsbaar. Dit verlies aan biodiversiteit en van de daarmee samenhangende ecosysteemdiensten heeft ook maatschappelijke en economische gevolgen.

Het aantal **uitheemse soorten** in Vlaanderen neemt toe. Zo is in 2023 1 op de 10 plantensoorten uitheems. Wanneer deze soorten invasief worden, kunnen ze een negatieve impact hebben op de biodiversiteit en zo ook op de landbouw, de economie en de volksgezondheid. Het wettelijk beschermen en goed beheren vormt een belangrijke pijler van het biodiversiteitsbeleid. In Vlaanderen werden 24 **Vogelrichtlijngebieden** aangewezen met een gezamenlijke oppervlakte van 98.243 ha of 7,3% van de landoppervlakte. Er werden 38 **Habitatrichtlijngebieden** vastgesteld met een gezamenlijke oppervlakte van 105.022 ha of 7,8% van de Vlaamse landoppervlakte. De totale oppervlakte **Natura 2000-gebied** bedraagt 166.322 ha of 12,3% van de Vlaamse landoppervlakte.

De hoge **ruimtelijke versnippering** zorgt er ook voor dat de meeste natuurkernen klein en relatief geïsoleerd in het landschap liggen. Uitwisseling tussen individuen van populaties van kwetsbare soorten zijn daardoor moeilijk.

In 2023 bedroeg de oppervlakte met effectief **natuurbeheer** in het Vlaamse Gewest 107.668 hectare (ha). Dat is een toename met 7.159 ha in vergelijking met 2022. Tussen 2011 en 2023 nam de oppervlakte met effectief natuurbeheer toe met 44.729 ha. De oppervlakte met effectief natuurbeheer omvat gebieden met een reservaatstatuut of gebieden waarvoor een goedgekeurd beheerplan bestaat met verhoogde natuurambitie. Gebaseerd op de tweede gewestelijke bosinventaris uitgevoerd in de periode 2009-2019 bedraagt de **oppervlakte bos** in het Vlaamse Gewest 140.380 hectare, of ongeveer één tiende van de Vlaamse grondoppervlakte.

Lucht

De voorbije decennia is de luchtkwaliteit in Vlaanderen merkbaar verbeterd. Zowel de fijnstof- als de stikstofdioxide-concentraties in de lucht vertonen een dalende trend. Op de meeste plaatsen halen we de Europese luchtkwaliteitsdoelstellingen, maar nog niet de strengere grens- en streefwaarden voor 2030. **Fijnstof, stikstofdioxide en ozon** zijn luchtverontreinigende stoffen met een impact op onze gezondheid.

Ook de landbouw en de natuur ondervinden schade door luchtvervuiling. Door te veel aan ozon brengen landbouwgewassen minder op en groeien bossen minder snel. In 2022 ondervonden alle loofbossen en bijna alle akkergronden een te hoge ozonconcentratie. Ook verzuring en vermesting schaden de natuurlijke vegetatie. In 2020 was de **stikstofdepositie** in 39% van de stikstofgevoelige habitatoppervlakte hoger dan de drempel waarboven deze ecosystemen op lange termijn schade ondervinden door vermesting en verzuring.

Tussen 2015 en 2022 daalde de **uitstoot van stikstofoxiden** (NO_x) met 31%, onder andere dankzij minder vervuילend wegverkeer (minder uitstoot van diesels). De emissie moet tegen 2030 met 45% dalen t.o.v. 2015. Transport blijft de belangrijkste bron van stikstofoxiden (NO_x), gevolgd door de industrie. De landbouwsector heeft dan weer het grootste aandeel in de **uitstoot van ammoniak** (NH₃), welke in dezelfde periode een afname van 9% liet optekenen. De doelstelling daar ligt op -40,3%. De emissie van fijnstof (PM_{2,5}) daalde fors en lag 49% lager in 2022 t.o.v. 2005, waardoor het doel voor 2030 reeds is bereikt (-37% t.o.v. 2005). Huishoudens (houtverbranding), transport en industrie zijn de belangrijkste bronnen van PM_{2,5}.

Water

Hoewel de **kwaliteit van het oppervlaktewater** licht gunstig evolueert, blijft 64% van de 195 Vlaamse oppervlaktewaterlichamen in 2021 in slechte of ontoereikende ecologische toestand en is slechts 1 ervan in goede toestand volgens de Europese methodiek. Omwille van de aanwezigheid van een aantal veel voorkomende vaak **persistente en toxische stoffen**, zoals kwik en PFOS, bereikt momenteel geen enkel oppervlaktewater een goede chemische toestand. **Pesticiden** zorgt nog steeds voor een significante belasting van het oppervlaktewater, niettegenstaande het aantal overschrijdingen van de norm of referentiewaarde voor een groot deel van de stoffen daalde in de periode 2010-2022. Verschillende gewasbeschermingsmiddelen komen nog vaak in te hoge concentraties voor: in 2022 werd voor zes gewasbeschermingsmiddelen op 20% tot 55% van de meetplaatsen een overschrijding van de norm vastgesteld.

Van de 42 Vlaamse **grondwaterlichamen** hebben er 33 een goede **kwantitatieve toestand** en 19 een goede **chemische toestand**; 15 grondwaterlichamen bevinden zich in een goede toestand. De Kaderichtlijn Water stelt voorop dat al de waterlichamen zich tegen 2027 in een goede toestand bevinden.

In het winterjaar 2022-2023 werd de drempelwaarde voor **nitraat uit de landbouw** in oppervlaktewater op 25% van de meetplaatsen minstens één keer overschreden. De norm voor nitraat in grondwater werd in het voorjaar van 2022 op 36,4% van de meetplaatsen overschreden, en in het najaar van 2022 op 35,3% van de meetplaatsen.

In uitvoering van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater werd geïnvesteerd in de uitbreiding van de openbare waterzuivering. De **zuiveringsgraad** is dan ook fors gestegen: voor 86% van de inwoners werd in 2022 het afvalwater gezuiverd in een openbare rioolwaterzuiveringsinstallatie, tegenover 74% in 2010. Deze stijging vlak de laatste jaren echter af en er zijn nog grote verschillen tussen gemeenten.

Het **verbruik van water** voor menselijke activiteiten oefent druk uit op de grond- en oppervlaktewaterreserves en de kwaliteit van het beschikbare water voor mens en natuur. Het verbruik van leidingwater, grondwater en oppervlaktewater, exclusief koelwater, bleef vrij constant in de periode 2014-2021. Het grondwatergebruik van de landbouwsector schommelt sterk naargelang de klimatologische omstandigheden. Het vergunde debiet voor de winning van grondwater is afgenomen tussen 2000 en 2022, doch deze trend heeft zich de laatste jaren niet doorgezet.

Ons watersysteem is eveneens zeer gevoelig voor **overstromingen**. 5% van Vlaanderen ligt in met grote kans overstroombaar gebied (jaarlijks 1 op 10); 12,6% van Vlaanderen ligt in met kleine kans overstroombaar gebied (jaarlijks 1 op 1000). In het huidige klimaat is 4,5% van de gebouwen in Vlaanderen mogelijk onderhevig aan wateroverlast bij korte, hevige regenval. Dit cijfer kan stijgen tot 7,8% in 2050 als de huidige, wereldwijde trend in uitstoot van broeikasgassen niet wijzigt en er geen bijkomende adaptatiemaatregelen worden genomen. Bijkomend kan wateroverlast veroorzaakt worden door overstroming vanuit de waterlopen.

B. INHOUDELIJKE STRUCTUURELEMENTEN

ISE RUIMTE EN MILIEU

Indicator: Ruimtebeslag in Vlaams Gewest

SD1: De bouwshift realiseren

OD1.1: De bouwshift als hefboom

De realisatie van de bouwshift zetten we onverminderd voort. De bouwshift zet in op ontwikkeling op strategische locaties, met een efficiënter gebruik van onze schaarse ruimte en een maximaal behoud van onze open ruimte. We zorgen voor het beter, intensiever en multifunctioneler benutten van in het verleden al ingenomen ruimte en remmen de inname van open ruimte af door een **bewarend beleid** op nog niet ontwikkelde woonreservegebieden en door het neutraliseren van slecht gelegen harde bestemmingen met een hoog ruimtebeslagrisico (wonen, gemeenschapsvoorzieningen, industrie, recreatie). Het doel is om **in 2040 het bijkomende ruimtebeslag terug te dringen naar 0 hectare per dag**. Alleen wanneer dat niet haalbaar is of in functie van de versterking in of rondom onze economische polen, wordt nieuwe ruimte voor ontwikkeling bestemd. Uitgangspunt is dat in die gevallen gestreefd wordt naar planologische compensatie om netto geen extra open ruimte te gebruiken, behalve in uitzonderlijke gevallen waar dat niet mogelijk is. Dat zorgt ervoor dat we niet alleen efficiënt, maar ook economisch verantwoord omgaan met onze ruimte.

We koppelen de bouwshift aan andere maatschappelijke opgaven: We zetten de **bouwshift als hefboom** in voor ingrepen op het vlak van klimaatadaptatie (zie ISE thema-overschrijdend instrumentarium, OD 1.2) Tevens hanteren we de bouwshift voor ontharding, de energietransitie, natuurherstel en groenblauwe infrastructuur (zie ISE Natuur en biodiversiteit), maar ook betaalbaar, kwaliteitsvol wonen en duurzame mobiliteit. We koppelen de bouwshift ook aan functieverweving en een winkelshift in kernen, waarvoor we ook afstemmen met de collega minister bevoegd voor Economie.

Voor een optimale integratie van ruimte en mobiliteit verhogen we de nabijheid en bereikbaarheid, dit door middel van de bouwshift en modal shift. We werken samen met de collega minister bevoegd voor Mobiliteit en met de federale overheid. Voor een optimale integratie van ruimte en (betaalbaar) wonen, gaan we aan de slag met de collega minister bevoegd voor Wonen.

Bouwen in watergevoelige openruimtegebieden (WORG's) wordt gestopt. We bakenen bovendien bijkomende WORG's af om harde ontwikkelingen in die gebieden terug te dringen. Om de afbakening van WORG's vlotter te doen verlopen, vereenvoudigen we de procedure voor het vaststellen ervan.

Ik bevestig de bevoegdheid van en het vertrouwen in de gemeentebesturen inzake vergunningen. De Vlaamse overheid zal evenwel consequent in beroep gaan indien lokale besturen adviezen naast zich neerleggen en onzorgvuldig gemotiveerde vergunningen afleveren in overstromingsgevoelige gebieden. Wanneer de rechtbank verschillende malen manifeste inbreuken hierop vaststelt, kan dat bestuur in extremis onder toezicht worden geplaatst.

We zetten in op ontharding en gaan na hoe we dat kunnen laten doorwerken in de vergunningverlening, met respect voor de lokale autonomie. De Vlaamse overheid geeft zelf het goede voorbeeld door bij eigen projecten zo veel mogelijk verharding te compenseren.

OD1.2: De bouwshiftconvenant als experiment

We experimenteren met de bouwshift als hefboom en bevorderen een resultaatgerichte procesvoering door het lanceren van het **bouwshiftconvenant**, naar analogie met het brownfieldconvenant. Het convenant biedt lokale overheden en andere initiatiefnemers expertise, juridische en administratieve voordelen en financiële instrumenten voor het wegwerken van drempels en voor het maximaliseren van maatschappelijke meerwaarde in een bouwshift-ondersteunend projectinitiatief. Met dergelijke win-win aanpak geven we ook een extra impuls aan de energietransitie, lucht- en klimaatdoelstellingen, aan een divers woningaanbod en aan het activeren van publieke gronden. Naast aandacht voor hefboomplekken, als strategische locaties voor het realiseren van de bouwshift, gaat met de convenant ook aandacht naar wijktransformaties. We maken ze weerbaarder tegen de effecten van klimaatverandering en verhogen er de leefbaarheid. We bekijken met de ministers van Binnenlands Bestuur, Klimaat en Mobiliteit hoe het nieuwe dialoogplatform dat alle klimaatgerelateerd Vlaams beleid richting lokale besturen helder kanaliseert een rol kan spelen voor de bouwshiftconvenant.

OD1.3: De bouwshift vraagt grondbeleid

We maken een duidelijk werkkader voor de landcommissies, het secretariaat van de landcommissies en de initiatiefnemers om een vlotte en billijke uitkering van vergoedingen mogelijk te maken: wetgeving, handleidingen, opleidingen, afhandeling via vergoedingenloket en capaciteit. We bewaken de betaalbaarheid van de bouwshift door ervoor te zorgen dat ook het ogenblik van verwerving – wat als criterium is opgenomen in het instrumentendecreet – effectief doorweegt in het bepalen van de planschadevergoeding, zonder afbreuk te doen aan het principe van een correcte vergoeding. Er is een vergoedingenloket ter beschikking voor aanvragers zodat ze op een vlotte manier vergoedingen kunnen aanvragen en de afhandeling ervan kunnen opvolgen. In kader van het optimaal ruimtegebruik willen we langdurige leegstand of verwaarlozing van gebouwen vermijden. Dit is een doelstelling die geldt voor alle types van panden, in alle bestemmingszones. We zetten maximaal in op circulair ruimtegebruik, hierdoor reduceren we het bijkomend ruimtebeslag. Tegelijk zetten we in op een grondbeleid in functie van het bewaren en waar mogelijk herstellen van de open ruimte (zie OD 3.4). Grondbeleid kan ook ingezet worden in functie van het activeren van onderbenutte economische gebieden, wat belangrijk is om bijkomend ruimtebeslag te voorkomen.

Hiervoor is er nood aan een correcte en volledige inventarisatie en monitoring van leegstaande en verwaarloosde (bedrijfs)ruimtes in Vlaanderen. We stimuleren hergebruik of sloop door het gericht sanctioneren (via heffingen) van langdurig leegstaande en/of verwaarloosde panden.

De effectiviteit van het instrumentarium wordt verbeterd door een vereenvoudiging, stroomlijning en modernisering van de uitvoering. Het proces en de databank van leegstaande en verwaarloosde bedrijfsruimten wordt geoptimaliseerd, waarbij de interbestuurlijke samenwerking wordt verbeterd. Doel is te komen tot één platform waarop de verschillende overheidspartners toegang hebben en waar alle informatie over leegstand – bedrijfsruimtes, woningen en andere leegstand – centraal raadpleegbaar is voor de verschillende bestuursniveaus. Dit platform bevat alle informatie over leegstand waarmee de lokale overheden aan de slag kunnen om een actief **grondbeleid** te voeren, waardoor ook slapende en onderbenutte bouwpotenties maximaal kunnen worden geactiveerd waarbij we ook het Register Onbebouwde percelen inzetten. Dit alles met het oog op een kwalitatieve woonomgeving met ruimte voor natuur, groen en water.

Het fenomeen, waarbij er globaal en op grotere schaal bekeken positieve effecten worden gerealiseerd als gevolg van verdichting maar waarbij de lokale situatie op korte termijn minder gunstig wordt beïnvloed, wordt de 'verdichtingsparadox' genoemd. De uitdaging om een kwalitatief aanbod aan duurzame en betaalbare woningen te voorzien in combinatie met het vrijwaren van voldoende ruimte voor natuur, groen en water, maakt kwalitatieve verdichting en duurzame uitbreiding van het woonaanbod op goed gelegen locaties noodzakelijk.

Samen met mijn collega die bevoegd is voor Wonen richt ik daarom een Taskforce Wonen en Ruimte op. De ambitie is om een structurele en continue aangroei van een betaalbaar en duurzaam woonaanbod te ondersteunen en te monitoren. De taskforce faciliteert en sensibiliseert de lokale besturen om de uitdagingen op vlak van wonen en ruimte doordacht door te vertalen in gepaste initiatieven. De beleidsvelden Wonen en Omgeving werken in nauw overleg samen met lokale besturen, woonmaatschappijen en private partners om het sociaal en betaalbaar woonaanbod te verruimen en daarbij onder meer de mogelijkheden te onderzoeken van de inzet van publieke gronden en de ontwikkelbaarheid van woonreservegebieden.

SD2: Economie en duurzaamheid gaan hand in hand

OD2.1: Economie, motor voor leefbaarheid en maatschappelijke ontwikkeling

Om de concurrentiepositie van onze Vlaamse ondernemingen en onze economie te vrijwaren, zorgen we voor de nodige en gepaste ruimte voor onze bedrijven, industrie en kmo's. Wie duurzaam wil investeren en ontwikkelen, moeten we ondersteunen en faciliteren. Vanuit deze benadering werken we ook volop mee aan de nieuwe agenda voor industriebeleid in Vlaanderen en het industrieforum.

We zorgen ervoor dat economische activiteiten die een unieke rol spelen als motor voor de Vlaamse welvaart, zich (verder) kunnen ontwikkelen in evenwicht met de leefomgevingskwaliteit. We faciliteren de **meervoudige transities** waar **de zeehavens** voor staan op vlak van mobiliteit, energie, ruimtegebruik, grondenbeleid en circulariteit, en het formuleren van structurele antwoorden op de effecten van de klimaatwijziging zoals verdroging en verzilting waar zij mee geconfronteerd worden. Dit met een focus op het reduceren van effecten naar de omgeving zowel in als rondom de havengebieden. Dit gebeurt in kader van de Vlaamse Havenstrategie, waarmee Vlaanderen zich in de EU Port Strategy proactief opstelt. Dit gebeurt in samenwerking met de bevoegde minister voor Havens.

Voor de luchthaven van Zaventem streven we naar een oplossing voor de geluidshinder en voor de rechtsonzekerheid die vandaag op de luchthaven weegt met als uitgangspunt een billijke spreiding van de lasten via een evenwichtige vliegwet. We verzoenen de gezondheid en leefbaarheid van de regio met groeikansen voor de luchthaven als economische motor voor heel Vlaanderen. In dat kader benadrukken we de voorwaarden zoals bepaald in de omgevingsvergunning. Meer bepaald is het duidelijk dat de effecten van het luchtverkeer een aanzienlijke impact hebben op de omgeving als het gaat over (nacht)lawaai en de luchtkwaliteit.

Er wordt een blijvend engagement verwacht van de exploitant om de geluidsimpact, luchtmissies en luchtkwaliteit met doorrekening van de gezondheidsimpact (en gezondheidseconomische impact) van de luchthaven op de betrokken omgeving, te monitoren en waar nodig bij te sturen, rekening houdend met de wetenschappelijke kennis en technologische vooruitgang. Dat wordt nauw opgevolgd en geëvalueerd door een monitoringscommissie. We beogen een versterkte samenwerking met het federale niveau en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

In functie van strategische autonomie en de Europese klimaat- en energiedoelstellingen, willen we voldoende **ruimte voor hernieuwbare energiebronnen** vinden. Daarom onderzoeken we het principe waarbij de ruimtelijke bestemming van een gebied op zich geen weigeringsgrond vormt (bestemmingsneutraliteit) voor de inplanting van installaties in kader van hernieuwbare energie., met respect voor het MER.

Met het oog op een vlottere uitrol van hernieuwbare energie in Vlaanderen, stroomlijnen we de vergunningsprocedures voor hernieuwbare energie-installaties door middel van een gepaste omzetting van de nieuwste revisie van de Hernieuwbare Energierichtlijn (EU) 2018/2001 en de bepalingen uit de Hernieuwbare energierichtlijn (REDIII). Dit gebeurt in samenwerking met de collega bevoegd voor Energie. We onderzoeken daarbij ook of het aanduiden van versnellingsgebieden, zoals voorzien in deze richtlijn, op Vlaams niveau mogelijk en wenselijk is. We implementeren de bepalingen uit de Hernieuwbare energierichtlijn (REDIII) die stellen dat ook het principe dat hernieuwbare energieprojecten in het kader van de vergunningsprocedures steeds moeten worden aangemerkt als zijnde van “hoger maatschappelijk belang” in het kader van de afwijkingmogelijkheden voorzien in de Kaderrichtlijn water en de habitat- en vogelrichtlijn.

Binnen de Vlaamse overheid zetten we de samenwerking tussen de betrokken administraties binnen het Kernteam wind verder om de inplanting van windparken te faciliteren en af te stemmen.

We zorgen voor **kennisopbouw en -deling** met economische actoren en het middenveld met oog op het kunnen toepassen van nieuwe Europese duurzaamheidsregelgeving en -rapporteringsverplichtingen. We hebben hierbij bijzondere aandacht voor de kmo's. Het is het standpunt van de Vlaamse regering dat de richtlijnen zo moeten omgezet worden dat de administratieve last tot een minimum wordt beperkt.

OD2.2: Ruimte voor economie

We werken in samenspraak met de lokale besturen een **operationeel locatiebeleid** uit voor economische activiteiten met specifieke locatievereisten of met grote ruimte- en energievraag. In en rondom onze economische knooppunten creëren we op een efficiënte manier ruimte voor gebiedseigen ontwikkeling. Het is belangrijk dat bij ontwikkelingen aan en nabij waterwegen, ook het realiseren van de modal shift als criterium wordt meegenomen, eveneens in functie van watergebonden terreinen.

Samen met de collega bevoegd voor Economie en de collega voor Mobiliteit en Openbare Werken ontwikkel ik een beleid dat slapende terreinen voor bedrijvigheid, economische reconversie en het herbenutten van verlaten of onderbenutte **bedrijfsruimten en -terreinen** activeert. We hebben daarbij oog voor de nood aan watergebonden bedrijventerreinen. We continueren en finaliseren bestaande processen voor bijkomende ruimte en we werken drempels voor de ontwikkeling van brownfields en blackfields weg. Samen zetten we ook de werking rond Brownfieldconvenanten verder. Waar de nood bestaat, creëren we bijkomend aanbod, bij voorkeur bij economische knooppunten. Het uitgangspunt is planologische compensatie. Dat geeft ook kansen op het wegwerken van onder andere slecht gelegen en lang verlaten industriegebieden. Een transparant en modern uitgiftebeleid is het sluitstuk voor de duurzame ontwikkeling van onze ruimte om te ondernemen. We zorgen ervoor dat tegen 2040 bijkomend aanbod globaal inpasbaar is binnen een strategie voor nul netto ruimte-inname.

We reserveren **ruimte voor leidingzones** die nodig zijn om onze economie en industrie te verduurzamen, en die de aanleg van bijkomende pijpleidingen op een zo beperkt mogelijke oppervlakte mogelijk maken. We werken aan een heropstart van het GRUP leidingstraat Antwerpen-Ruhr en dit in nauwe samenwerking met alle betrokken partners binnen de Vlaamse Overheid. Uitvoering van die infrastructuurwerken gebeurt in een zo beperkt mogelijk tijdsbestek en met passende flankering. Pijpleidingen moeten als een volwaardige transportmodus worden ingezet om de modal shift en duurzame transitie te ondersteunen. We gaan in overleg met Nederland en andere buurlanden of -regio's, in functie van grensoverschrijdende netwerken.

SD3: Een veerkrachtige en gedifferentieerde open ruimte

OD3.1: Het openruimtepact ondersteunt duurzaam landgebruik

We voorzien in de open ruimte de nodige plaats voor onder andere landbouw, natuur, klimaatmitigatie- en adaptatie, waterberging, recreatie en ontspanning. We ontwikkelen samen met de stakeholders daartoe een **openruimtepact** dat zorgt voor een betere afstemming tussen bestemming en gebruik. We verweven multifunctioneel waar het kan, zonder de hoofdbestemming en bedrijvigheid in het gedrang te brengen en scheiden waar het moet. De gewestelijke RUP's die tot stand komen binnen de werking AGNAS zijn daarbij een belangrijk instrument. We werken drempels weg zodat deze processen vlotter verlopen.

Landbouw, landschap én natuur zijn gebaat bij de bescherming van de open ruimte tegen vormen van ongewenst zonevreemd gebruik. Ik actualiseer de mogelijkheden voor zonevreemde functiewijzigingen en koppel die aan kwaliteitseisen en voorwaarden die het ruimtebeslag actief terugdringen (sloop van bijgebouwen, verminderen van volume en verharding...). Gedesaffekteerde bedrijfswoningen kunnen daarbij, maar altijd in respect voor en met aanvaarding van de gebiedseigen activiteiten.

OD3.2: Omgeving ondersteunt duurzame landbouw

De landbouwsector systemisch verduurzamen is een complexe uitdaging. Wanneer diensten als bodemvruchtbaarheid, bestuiving of een goede waterhuishouding in het gedrang komen, kan dat ook negatieve gevolgen hebben voor de mogelijkheden voor voedselproductie. Dit alles vraagt een goede afstemming tussen het landbouwbeleid en het omgevingsbeleid. Er wordt, in samenspraak met de middenveldsactoren, een toekomstvisie op de landbouwsector 2030-2050 geschreven waarmee we bijdragen tot de realisatie van de diverse Europese, rechtelijke verplichtingen, onder andere de Europese natuur-, klimaat-, en milieuverplichtingen.

Die visie geeft weer hoe we een rendabel landbouwmodel laten passen binnen de ecologische grenzen van onze regio, duurzaam grondgebruik en wederkerig goed nabuurschap.

Via de goedgekeurde Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) dragen we bij tot het herstel van de schade door vermesting, verdroging en verzuring. De inspanningen om de varkensstapel tegen 2030 met 30% te verkleinen maken daar deel van uit. We zetten in het kader van PAS in op de omvorming of, waar dit niet lukt, de stopzetting van de piekbelasters, de uitvoering van de vrijwillige (gedeeltelijke) stopzettingsregelingen van de varkenshouderijen, de aanpak in de maatwerkgebieden, de versnelde invoering van de nulbemesting in habitatrictlijngebieden (SBZ-H) in groene bestemmingen, de afoming van de nutriëntenemissierechten (NER) bij overdracht en het maximale gebruik van emissiereducerende technieken of systeeminnovaties. Hiervoor maken we

volop gebruik van bestaande instrumenten en middelen, en vullen die, waar nodig, aan met middelen uit de PAS-provisie.

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) post 2027 moet een proportionele bijdrage leveren aan de Europese natuur-, milieu- en klimaatdoelstellingen. Onze dichtbevolkte en dichtbebouwde regio maakt rendabel ondernemen binnen de ecologische grenzen en het halen van onze milieu- en klimaatdoelstellingen nog uitdagender. Bijgevolg moet het GLB extra inzetten op de ondersteuning van onze landbouwers om die duurzame landbouw mogelijk te maken. Beheerovereenkomsten worden prioritair voor, of in samenwerking met, actieve landbouwers ingezet. Ze krijgen een resultaatgericht karakter en worden gebiedsgericht ingezet in samenwerking met actieve landbouwers. Ook de afstemming met bestaande eco-regelingen wordt daarbij beoogd.

OD3.3: Geïntegreerde projecten realiseren voor versterking open ruimte doelen en functies

Om betrokkenheid bij de uitvoering van de Vlaamse natuur-, bos- en waterdoelen te creëren, steunen we op geïntegreerde inrichtingsprojecten in prioritair openruimtegebieden en in samenhang met andere acties in de gebiedsprogramma's (zie ISE thema-overschrijdend instrumentarium OD2.2). De Europese natuurdoelen in Vlaanderen realiseren we maximaal in de beschermde gebieden.

In de **nieuwe landinrichtingsprojecten** Antwerpse Zuidrand, de Vlaamse Ardennen en Maasvallei fase 2 realiseren we, lokaal gedragen, bosuitbreiding en staan we in voor een klimaatrobuuste landbouw, natuurherstel, klimaatmaatregelen, watermaatregelen tegen droogte en voor waterberging en maatregelen voor een sterkere beleving en identiteit. In de lopende projecten komen we samen met alle lokale partners tot concrete realisaties om de open ruimte klimaatrobuust (mitigatie en adaptatie) en biodivers te maken, op de juiste bestemming in te richten voor een duurzame landbouw en meer beleefbaar te maken. Om de watermaatregelen te versnellen, zetten we de Blue Deal-middelen in.

Met de instrumenten landinrichting en natuurinrichting geven we uitvoering aan de ambities rond stikstofsanering en natuurherstel via een geïntegreerde aanpak die rekening houdt met alle thema's en belangen. Ik optimaliseer het instrument landinrichting door het decreet van 28 maart 2014 te herzien.

Bij diverse projecten die werken rond rivierherstel of waterbeheersing gaan we altijd in overleg met de eigenaars / gebruikers en voorzien we de nodige flankerende maatregelen. Ook in andere gebieden kan de inzet van het instrumentarium landinrichting oplossingen bieden voor steeds toenemende **knelpunten** van wateroverlast en verdroging. We kunnen in uitvoering van stroomgebiedbeheerplannen waterbeheerders ondersteunen bij de opmaak van inrichtingsnota's voor ontsluiting van die instrumenten.

We zorgen voor een zo slank mogelijke procedurelast om geïntegreerde uitvoering in de open ruimte te versnellen. Er wordt nagekeken hoe de plan- en procedurelast van afzonderlijke (sector)wetgevingen op geïntegreerde projectwerking minimaal gehouden kan worden.

Met het **Vlaams Actieprogramma Ecologische Ontsnippering** (VAPEO), een meerjarig investeringsprogramma, verbinden we waar haalbaar onze natuurgebieden en maken we onze weg-, water- en spoorinfrastructuur veiliger voor mens en dier. Dit gebeurt in goede samenwerking tussen het Departement Omgeving, het Agentschap voor Natuur en Bos, het Agentschap Wegen en Verkeer,

de Vlaamse Waterweg en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Daarbij focussen we eerst op de plekken met de meeste impact.

OD3.4: Grondbeleid in functie van het bewaren van open ruimte

Om de verschillende maatschappelijke doelen binnen de open ruimte te kunnen realiseren, is het ontwikkelen van een performant en proactief **grondbeleid** cruciaal.

Via **lokale grondenbanken** verwerven we gronden voor de realisatie van strategische **water-, natuur- en infrastructuurdoelen** en creëren we gelijktijdig nieuwe toekomstmogelijkheden voor de betrokken landbouwers.

Een onderdeel van het **flankerend beleid PAS** is de grondenbank die erop gericht is om landbouwers met gronden in habitatgebied uit te ruilen zodat we de instandhoudingsdoelstellingen kunnen realiseren.

Met de **grondenbank Blue Deal** blijven we investeren in de verwerving van gronden en gebouwen in overstromingsgevoelige gebieden en in gebieden noodzakelijk voor waterinfiltratie en berging wanneer het huidig grondgebruik deze doelen onmogelijk maken. Dit is een essentieel instrument in het bereiken van waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en ruimte voor water. Daarvoor zetten we Blue Deal middelen in.

We handhaven onze inspanningen voor bosuitbreiding in het kader van de bosalliantie met de **grondenbank Bosuitbreiding en bebossing** in de lopende geïntegreerde projecten. Samen met de lokale besturen maken we werk van lokale Bosplannen om actief op zoek te gaan naar ruimte voor extra bos die uiteindelijk ook als bos zal bestemd worden. Op die manier streven we naar bijkomend bos in iedere gemeente.

Bijkomend werken we aan een grondbeleid in functie van landbouw. Daarvoor zullen we verschillende mogelijkheden onderzoeken.

Om de ambities inzake bos- en natuurrealisatie te kunnen nastreven in harmonie met de ambities inzake het beschermen van landbouwgronden, zullen we via verschillende regelgevende initiatieven, hetzij via de entiteiten van de Vlaamse overheid zelf, hetzij via subsidies aan derden en uitsluitend voor wat betreft natuur- en bosrealisatie, aankopen met overheidsmiddelen in het agrarisch gebied beperken tot percelen die gelegen zijn buiten (al dan niet in ruimtelijke uitvoeringsplannen) herbevestigd agrarisch gebied (HAG), behoudens gronden gelegen in speciale beschermingszones (SBZ) en VEN. Indien entiteiten van de Vlaamse overheid, of derden met gebruik van aankoopsubsidies, gronden wil aankopen die in het verleden gevat werden door een ruilverkaveling, ligt de individuele beslissing bij de Vlaamse Regering.

We faciliteren tegelijkertijd ook het grondaanbod voor landbouwers in agrarisch bestemde gebieden, buiten HAG en niet gelegen in SBZ of VEN. Indien voor grondaankopen voor de natuur- of bosrealisatie overheidsmiddelen worden gebruikt (via overheidsentiteiten of via subsidies aan derden) dan worden deze gronden op basis van de schattingsprijs, vastgesteld door VLABEL, eerst actief aangeboden aan actieve landbouwers die, in geval van aankoop, deze gronden ook effectief in landbouwgebruik nemen. De modaliteiten van deze voorwaarde om eerst actief aan te bieden aan actieve landbouwers worden opgenomen in de subsidievoorwaarden voor de terreinbeherende organisaties. Als er binnen de 3 maanden geen kandidaat-koper gevonden wordt, komt deze grond in aanmerking voor bosuitbreiding. De vergunningsplicht voor bebossing vervalt op de gronden die op deze manier werden verworven.

Naar analogie, werken we een voorkooprecht uit in VEN en groene bestemmingen voor het Agentschap Natuur en Bos of verenigingen die een natuurbeheerplan willen realiseren.

We faciliteren, door het besluit van de Vlaamse Regering 'handelingen algemeen belang' gericht aan te passen, oplossingen voor vergunningsproblematieken rond infrastructuur gerelateerd aan dierenwelzijn, zoals dierenasielen opgericht naar aanleiding van functiewijzigingen, zonder het aansnijden van nieuwe open ruimte.

Om de rechtszekerheid, ook aan de kant van de natuurverenigingen, te waarborgen, werken we deze regels uit met aandacht voor reeds afgesloten overeenkomsten. Hiertoe wordt een werkbaar systeem uitgewerkt met de betrokken landbouw- en natuursector.

OD3.5: Lokale coalities ondersteunen

We ondersteunen lokale coalities om de uitvoering van omgevingsdoelen zelf in handen te nemen. Hierdoor komen we tot een noodzakelijke opschaling en versnelling van realisaties op het terrein. Zo zijn onder de koepel van het **Open Ruimte Platform** (ORP) zeven programma's volop in uitvoering: Water-Land-Schap, proeftuinen droogte, Landschapsparken (zie ook ISE natuur), Vlaanderen breekt uit!, voedsellandschappen, Grondzaken en Luwteoases. Het platform fungeert als samenwerkingsplatform tussen entiteiten, beleidsniveaus, sectoren, wetenschappelijke instellingen en maatschappelijke organisaties en focust op innovatie. Vanuit de ervaringen van het programma Water-Land-Schap geven we een structurele aanpak van de sponslandschappen in Vlaanderen vorm. Hiermee realiseren we de aanbevelingen van Weerbaar Waterland.

Naast ORP activeren we ook de **Strategische Projecten** en lokale coalities in het realiseren van omgevingsdoelen op het terrein. We maken gebruik van een thematische oproep in functie van een versnelling van de bouwshift.

SD4: Een gezonde en veilige leefomgeving: goed voor mens en natuur

OD4.1: Minder stikstof voor natuurherstel

We behalen alle doelstellingen van de huidige PAS en voeren de reducties uit. De monitoring en de verfijning van de huidige modellen worden door onder andere VITO verdergezet. Via het uitvoeren van het huidige goedgekeurde programma stikstofsanering dragen we bij tot het herstel van de schade door vermesting, verdroging en verzuring. Daardoor beschermen we onze natuurgebieden.

We stellen een **interdisciplinair wetenschappelijk team** samen met als opdracht vorm te geven aan een emissiebeleid dat zowel juridisch als wetenschappelijk robuust is. We maken op basis daarvan deze legislatuur werk van een volgende Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), indien de wetenschappelijke robuustheid is bewezen. Die vormt een decretale basis voor een vergunningenbeleid dat in werking treedt in 2031. We bewaken daarbij de rechtszekerheid om zo een vergunningenstop voor de brede maatschappij te voorkomen en doen geen afbreuk aan de beoogde doelstellingen. Daartoe vereenvoudigen we het instrument van de passende beoordeling, zodat sneller en met minder kosten en lasten duidelijkheid verkregen wordt over de aanvaardbaarheid van een project.

OD4.2: Zorgwekkende stoffen: voorkomen, aanpakken en beheersen van vervuiling

De domeinoverschrijdende samenwerking in de hub Zorgwekkende Stoffen (ZS) zetten we verder en optimaliseren we. We maken samen op basis van de conceptnota 'visie zeer zorgwekkende stoffen' en de gezondheidsdoelstelling milieugezondheidszorg werk van een **beleidsplan ZS**. Dit plan richt zich op het voorkomen van vervuiling, tegengaan van verspreiding en het saneren van het historisch passief, waar mogelijk op een geïntegreerde manier, over milieucompartimenten en beleidsdomeinen heen. We hebben ook aandacht voor een geïntegreerd data- en kennisbeheer. Het plan moet de Vlaamse overheid in staat stellen om doortastend bestaande verontreiniging in te perken en mogelijke nieuwe crisissen te voorkomen. De aanbevelingen van de PFAS-onderzoekscommissie blijven een leidraad.

Het PFAS-actieplan en het beleidsplan Zorgwekkende Stoffen worden geconcretiseerd in acties om de veiligheid en gezondheid van de burgers te beschermen op een manier die ruimte blijft bieden aan de realisatie van industriële projecten. Daarbij zetten we in op een gebiedsspecifieke en kostenefficiënte risicogebaseerde aanpak, die een werkbaar evenwicht vormt tussen bescherming van mens en milieu, bescherming van strategische sectoren, milieuwinst en maatschappelijk verantwoorde uitgaven. Vanuit dezelfde principes geven we een Vlaams-breed Handelingskader PFAS vorm. Dit doen we in overleg met de ministers bevoegd voor Mobiliteit, Openbare werken en Havens en voor Welzijn. De bedoeling is te komen tot een gezamenlijk plan van aanpak met korte- en langetermijnmaatregelen voor een duurzame, efficiënte, rechtszekere en gedragen gebiedsspecifieke aanpak voor de omgang met PFAS in Vlaanderen bij de uitvoering van grondwerken en bemaling met het oog op een meer duurzaam, werkbaar en stabiel kader zonder in te boeten op doelstellingen inzake gezondheid

We geven uitvoering aan het **Vlaams Actieplan Duurzaam Pesticidengebruik** binnen het kader van het Nationaal Actieplan voor de reductie van Pesticiden (NAPAN). We zetten in op het verder terugdringen en/of verbieden van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in kwetsbare gebieden. We doen dit op een wetenschappelijk onderbouwde manier en maken daarbij onder meer gebruik van de mogelijkheden die precisielandbouw, agro-ecologische praktijken en biotechnologische alternatieven bieden. We handhaven de verplichting om geïntegreerde gewasbescherming (IPM) toe te passen. We stellen maatregelen voor om de blootstellingen van de bevolking in het algemeen en van kwetsbare groepen in het bijzonder aan pesticiden te reduceren, en voorzien hiervoor in de nodige flankering. Specifiek ten aanzien van kwetsbare groepen verplichten we landbouwers oppercelen die grenzen aan woonzorgcentra, zorginstellingen, basisscholen en kinderdagverblijven om de meest effectieve drift-reducerende en bufferende maatregelen te nemen. Op vlak van puntvervuiling, neem ik een initiatief om de aanleg van daartoe bestemde vul- en spoelplaatsen verder te bevorderen. Voorafgaandelijk stel ik een code van goede praktijk op voor de aanleg van dergelijke plekken en neem ik initiatief om de knelpunten in VLAREM rond de aanleg en vergunning ervan aan te pakken. We maken een strategisch plan op inzake de bescherming van het drinkwater, waar onder andere adequate bufferzones voorgewasbescherming en een verbod op moeilijk verwijderbare stoffen deel van uitmaken.

We voeren het door de Vlaamse Regering goedgekeurde **actieplan voor dioxines en PCB's** uit.

We ontwikkelen binnen de geldende Europese kaders **strategieën** om de industriële uitstoot van ZS verder te reduceren door het aanscherpen en optimaliseren van de regelgeving zodat deze nog robuuster en beter handhaafbaar wordt in het licht van steeds voortschrijdende inzichten m.b.t. ZS. Daarnaast voeren we een reductiebeleid op sector- en bedrijfsniveau.

We zetten in op rechtszekere, technisch en economisch haalbare en op aanvaardbare risico's gebaseerde normen voor zorgwekkende stoffen die bedrijven, projecten en bouwwerken doorgang laten vinden zonder het milieu en de volksgezondheid in het gedrang te brengen. Hierbij wordt ook de kosten-baten-verhouding in overweging genomen.

Voor **hotspots** van vervuiling voorzien we de ontwikkeling en uitrol van een geïntegreerde benadering om de beheersing en sanering van de verontreiniging te coördineren en waar nodig in de mate van het mogelijke te versnellen.

We voorzien in een **monitoring** van de omgeving van bedrijven waarvan de uitstoot het respecteren van Europese normen en richtlijnen in gevaar brengt of een duidelijke milieu- of gezondheidsimpact heeft. We houden onder andere rekening met de voorwaarden ter zake die de herziene RIE-richtlijn (zie OD 3.4 in het vooruitzicht stelt).

We ontwikkelen betrouwbare meetmethoden en optimaliseren verder de immissiemeetnetten voor zorgwekkende stoffen en zorgen voor de nodige kennisopbouw d.m.v. een transversaal en afgestemd ZS onderzoeksprogramma.

Impactmeting speelt een essentiële rol in de voorbereiding en de evaluatie van het Vlaamse omgevings- en gezondheidsbeleid met captatie van mogelijke negatieve interacties (bv tgv zorgwekkende stoffen, geluid, klimaatverandering,...) als van positieve (bv tgv natuur). We zetten hiervoor, samen met mijn collega bevoegd voor welzijn, verder in op een **humaan meetnet (Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma)** in uitvoering van het Europees-HBM programma.

We evalueren de werking van het **kenniscentrum innovatieve saneringstechnieken** en zorgen voor een optimale afstemming met de initiatieven binnen het wetenschaps- en industrieel innovatiebeleid waarbij we ook aandacht vragen voor innovaties die zorgwekkende stoffen kunnen vervangen.

We focussen deze beleidsperiode op de pooling van middelen voor de aanpak van verontreinigingen met PFAS en zorgwekkende stoffen. Het principe '**de vervuiler betaalt**' blijft de basis, zodat Vlaamse middelen gebundeld blijven en over de jaren heen geprogrammeerd kunnen ingezet worden. Parallel blijven we inzetten op de oprichting van een sectorfonds ter financiering van de schade door en voor de aanpak van PFAS en zorgwekkende stoffen, in samenwerking met de andere gewesten en de federale overheid. De sanering van sites waar met PFAS-houdend blusschuim werd gewerkt, in het kader van openbare dienstverlening en veiligheid, zien we daarbij als prioriteit. Daarnaast hanteren we een risicogebaseerde prioritering op basis van milieu- en gezondheidsrisico's.

OD4.3: Omgevingsveiligheid

Om een gelijke bescherming te waarborgen tegen veiligheidsrisico's voor alle **installaties met gevaarlijke stoffen**, evalueer ik de huidige werking. Daarbij richt ik me op gezondheid en milieubescherming, regelgeving en standaardisatie, transparantie, en op het vastleggen van specifieke rollen en verantwoordelijkheden voor erkende deskundigen waar standaarden ontbreken. Dit gebeurt in overleg met de relevante stakeholders.

Door de schaarse ruimte staan buffers tussen Seveso-inrichtingen en ruimtelijke ontwikkelingen onder druk. Dit kan voor spanningen zorgen tussen **Seveso-activiteiten** en andere (toekomstige) ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving. Daarom ontwikkelen we een omgevings-veiligheidsbeleid

en aangepast instrumentarium waarbij in rekening kan worden gebracht of de kwetsbaarheid van een ontwikkeling in de omgeving te verzoenen is met een bestaande risicobron. We gaan na hoe het **instrumentarium inzake externe veiligheid** kan worden verbeterd.

We maken de versnelde uitrol van waterstof-, ammoniak- en andere vaste, verplaatsbare en mobiele toepassingen met alternatieve duurzame brandstoffen in het kader van de energietransitie mee mogelijk door het vergunningsbeleid en het instrument veiligheidsrapportage hierop voor te bereiden, met aandacht voor de omgevingsveiligheid en beste beschikbare technieken.

We maken Vlaamse regelgeving voor het toezicht op de veiligheid van **aardgasdistributie-installaties** naar aanleiding van de overheveling van deze bevoegdheid van het federale niveau naar de gewesten.

OD4.4: Beperken van (milieu)overlast

We blijven inzetten op het voorkomen en beperken van milieuoverlast. We zetten in op een leefomgeving die gezond gedrag stimuleert. We hanteren daarbij haalbare doelstellingen, die aansluiten bij Europees beleid, en waarbij we op lange termijn streven naar de WHO gezondheidskundige aanbevelingen, met aandacht voor de verschillen tussen gebieden.

We voorzien in maatregelen en acties waarmee we een **trendbreuk** kunnen realiseren richting minder omgevingslawaai, minder geurhinder en minder lichtverontreiniging. We geloven daarbij sterk in innovatieve **technologische oplossingen** als motor van verandering. We pakken de bronnen van onaanvaardbare hinder generiek aan via regelgeving en het vergunningenbeleid.

Op vlak van omgevingslawaai houden we de vinger aan de pols via een **geluidmeetnet** dat op strategische plaatsen de geluidskwaliteit monitort, en we onderzoeken ook of burgerwetenschapsprojecten kunnen ingezet worden die hierop focussen. Met **geluidsactieplannen** voor belangrijke wegen, spoorwegen en voor de luchthaven Brussel-Nationaal nemen we concrete maatregelen om de schadelijke gevolgen van de blootstelling aan omgevingslawaai, te verminderen of te voorkomen. Tevens stimuleren we beleid rond **stilte** in Vlaamse stiltegebieden en **luwte** in de stedelijke context. Tevens werken we samen met steden bij de uitvoering van de geluidsactieplannen voor de stedelijke agglomeraties.

Daarnaast zetten we ook in op **duisternis** als omgevingskwaliteit, zowel voor mens als dier, zonder een actief gemeenschaps- en bedrijfsleven te beperken en rekening houdende met de openbare veiligheid en het veiligheidsgevoel.

In uitvoering van de beslissing van de Vlaamse Regering in kader van het meten van de blootstelling aan magnetische velden van hoogspanningsverbindingen en -stations, bouwen we het **sensor-gebaseerd meetnet** verder uit om de blootstelling aan niet-ioniserende straling te monitoren en mee te nemen in de besluitvorming. Hierbij besteden we extra aandacht aan ontsluiting en visualisatie van **data** voor verschillende betrokken stakeholders en het brede publiek. We voeren verder onderzoek naar blootstelling aan andere stralingsbronnen met partners zoals IMEC e.a.

ISE THEMA-OVERSCHRIJDEND INSTRUMENTARIUM

SD1: Vlaanderen weerbaar maken tegen klimaatverandering

OD1.1: Klimaatadaptatie transversaal aanpakken

Klimaatadaptatie is een verantwoordelijkheid voor de hele Vlaamse overheid en vereist een transversale aanpak waarbij we vanuit verschillende beleidsdomeinen werk maken van dezelfde doelen. We actualiseren het Vlaamse klimaatadaptatieplan volgens de nieuwe noden en inzichten, en rekening houdend met de Europese klimaatwet, met als doel onze infrastructuur, bebouwde omgeving, natuur en ons economische weefsel te versterken en weerbaarder te maken in het licht van klimaatverandering en in het bijzonder extreme weerfenomenen. Tegelijkertijd houden we ook rekening met het op komst zijnde Europese klimaatadaptatieplan.

In alle Vlaamse beleidsdomeinen nemen we de adaptatiedoelstellingen mee als leidend principe. We voorzien **regulerende instrumenten** om de overgang naar een klimaatbestendig Vlaanderen te versnellen. Dat betekent onder meer hinderpalen in het bestaande beleid wegnemen, koppelkansen met andere doelstellingen benutten en het financieel instrumentarium versterken.

OD1.2: Klimaatadaptatie structureel uitvoeren op terrein

We investeren, in infrastructuur die Vlaanderen crisisbestendig maakt tegen klimaatverandering en in het bijzonder extreme weerfenomenen, dit doen we in samenspraak met de minister van Mobiliteit en Openbare werken. We kiezen daarbij in de eerste plaats voor **natuurgebaseerde oplossingen**.

Om de doelstellingen op terrein te realiseren neem ik adaptatie mee op in **geïntegreerde projecten** en de **gebiedsgerichte werking** (zie SD2 en ISE Ruimte en milieu, OD2.2). We onderzoeken hoe we Vlaamse financiering maar ook subsidiëring van terreinrealisaties kunnen koppelen aan doelstellingen rond ruimte, natuur, bodem (zie andere ISE's), en adaptatie. We zetten daarbij o.a. in op urgente opgaven rond ontharding, groenblauwe structuren en dooradering, erosie en bos. We maken daarnaast ook werk van de goedkeuring en uitrol van een strategisch beleidsplan Kustvisie die Vlaanderen beschermt tegen de zeespiegelstijging. Ik ondersteun mee de inspanningen van het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust om vorm te geven aan een overgang tussen de ingrepen die voortkomen uit het masterplan kustveiligheid en het strategisch beleidsplan Kustvisie.

Op basis van de meest actuele inzichten, werken we een **investeringsstrategie** uit om de mogelijkheden voor private en publiek-private financiering in klimaatadaptatie beter te benutten. We betrekken daarbij de bank- en verzekeringssector.

OD1.3: Landgebruik als middel tegen klimaatverandering

LULUCF (Land Use, Land Use Change and Forestry) speelt een cruciale rol in het bestrijden van klimaatverandering. Door zorgvuldig beheer van landgebruik en bossen kunnen we de hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer verminderen en tegelijk de biodiversiteit beschermen. Bossen en andere natuurlijke landschappen slaan koolstof op, bevorderen de bodemgezondheid en ondersteunen waterbeheer. Ook op gronden die gebruikt worden voor landbouw benutten we, via stimulerend beleid, het potentieel om koolstof op te slaan. **Investeren in LULUCF-initiatieven** helpt ons om de

impact van klimaatverandering te verzachten, een gezonde leefomgeving te behouden en duurzame economische groei te stimuleren.

Zowel uitdagingen op vlak van het uitwisselen van data en informatie, als uitdagingen op vlak van effectieve implementatie van maatregelen op het terrein, worden aangepakt. Hierbij is het in het bijzonder van belang om aandacht te hebben voor acties die het draagvlak vergroten en de kennis bij verschillende doelgroepen versterken. Naast overheden spelen immers ook lokale ondernemers, landbouwers, andere terreinbeheerders, scholen en burgers een belangrijke rol. We betrekken de beleidsvelden klimaat, energie en landbouw in de acties ter navolging van de bijstellingen die voortkomen uit de LULUCF-verordening.

SD2: Samen aan de slag in gebieden en regio's

OD2.1: Regiowerking als sterk interbestuurlijk samenwerkingsmodel

Via het overlegmodel van de referentieregio's wil de Vlaamse overheid komaf maken met verkokering in de samenwerking tussen Vlaanderen, de provincies en de lokale besturen (OD5.2). We zetten hierbij, waar nuttig ook de VIP cel in. Ik versterk bestaande regiowerking rond omgevingsopgaves en ben een actieve partner in pilootprojecten. Ik bouw er met koplopers, zoals de vervoersregio's, kennis en ervaring op rond het proces en de governance binnen deze nieuwe gebiedsgerichte manier van interbestuurlijk samenwerken.

OD2.2: Gebiedsprogramma's ontwikkelen om te versnellen

Met een **mandaat op Vlaams niveau** versterken we de gebiedsontwikkeling en maken werk van **geïntegreerde investeringsagenda's**. We koppelen investeringsprojecten vanuit de verschillende beleidsdomeinen aan bovenlokale omgevingsdoelen en ambities van lokale besturen, en vertalen deze in gezamenlijke gebiedsprogramma's.

Dit in de eerste plaats in **een aantal vlaggenschipgebieden** waar zich belangrijke Vlaamse maatschappelijke opgaven stellen en grote investeringen voor klimaatadaptatie, hernieuwbare-energiebronnen en vervoersinfrastructuur in uitwerking zijn. In deze gebieden nemen we de **regie in handen** om vanuit interbestuurlijke samenwerking koppelkansen te valoriseren, het eigen instrumentarium gericht in te zetten en doelstellingen van het omgevingsbeleid mee te realiseren.

We nemen de komende legislatuur een **versterkte regierol** op in de **Vlaamse Rand**, in samenwerking met de collega-minister bevoegd voor de Vlaamse Rand en de collega bevoegd voor Mobiliteit en Openbare werken, binnen de **metropolitane regio Antwerpen** (gekoppeld aan infrastructuurprojecten zoals de Grote Verbinding, ECA en ENA), vanuit het complex project **Noord-Zuid Limburg**, in de **Dendervallei** met het uitvoeringsprogramma van het Strategisch Plan, in de omgeving van de **Kleine Nete** en in de **Kustzone**. Met de betrokken collega ministers bekijken we hoe we de uitvoering van ENA acties kunnen optimaliseren en versnellen. Waar mogelijk doen we maximaal beroep op Europese subsidies om de geïntegreerde aanpak in deze vlaggenschipgebieden te versterken. We pleiten ook in overleg met de collega's voor het instellen van een Geïntegreerde Territoriale Investering (GTI) voor de Denderstreek om er onder meer de waterveiligheid samen met de omgevingskwaliteit en leefbaarheid te versterken.

We zijn een actieve regiepartner om de uitdagingen geïntegreerd aan te pakken in **Zuid-West-Vlaanderen**, het **Antwerpse zeehavengebied**, het **Intergewestelijk gebied met Brussel**, en het gebied **Hoge Kempen en Maasvallei**. We streven naar het bundelen van investeringen en het

aangrijpen van koppelkansen om omgevingsdoelen mee te realiseren. Dit in de havengebieden Poort Zeebrugge en North Sea Port District (regio Gent – Terneuzen - Vlissingen), Gent Oost met het Viaduct Gentbrugge, de Leievallei Wervik-Deinze, het Mechels Rivierenland, Poort West-Limburg (ENA) en het grensoverschrijdend gebied rond Voeren (Einstein Telescoop).

OD2.3: Geïntegreerde gebiedswerking in prioritaire openruimtegebieden

Ook binnen het beleidsdomein Omgeving gaan we uitdrukkelijk aan de slag met gebundelde investeringsagenda's. Via geïntegreerde gebiedswerking voorzien we in de open ruimte de nodige plaats voor onder andere landbouw, natuur, klimaatmitigatie- en adaptatie, waterberging en ook recreatie en ontspanning onder andere via ondernemerschap.

We maken werk van een dynamische **Vlaamse investeringsagenda open ruimte** waarbij we de inzet van instrumenten, mensen en middelen over beslist beleid heen en binnen het beleidsdomein Omgeving maximaal bundelen. We zorgen voor onderlinge samenhang tussen de verschillende opgaves vanuit het beslist beleid door projecten en acties af te stemmen.

Vlaanderen stroomlijnt en versterkt de structurele samenwerking met de **Regionale Landschappen** om het duurzaam, educatief, recreatief en ecologisch functioneren en de kwaliteit van onze open ruimte en waardevolle landschappen blijvend te verbeteren.

Landschapskarakterisatie is een belangrijke methodiek om het gesprek over landschap in een gebied aan te gaan. We maken het mogelijk dat deze eenvoudig ingezet kan worden en zullen onderzoeken of we in een aantal gebieden ook zelf het initiatief kunnen nemen voor een landschapskarakterisatie.

SD3: Een kwalitatief en rechtszeker vergunningenbeleid

OD3.1: oplossings- en klantgericht richting kwalitatieve realisaties op terrein

In functie van rechtszekerheid en een omgevingsbeleid dat **oplossings- en klantgericht** werkt en **kansen** creëert, zetten we een beweging in gang om met respect voor de gehele beleidscyclus, een einde te maken aan het ondoorzichtig kluwen dat het omgevingsrecht voor veel gebruikers is geworden. Het doel is het mogelijk maken van welvaartscreatie, beleidsondersteunende investeringen en kwalitatieve realisaties op het terrein binnen een redelijke termijn.

Beter adviseren en betere regelgeving vraagt in de eerste plaats een helder samenspel van de verschillende beleidsplannen, die allemaal afbakenbare aspecten van de fysieke leefomgeving, zoals energie, natuur, water, ... behandelen. We maken werk van een **transparant en werkbaar omgevingsbeleid** en garanderen coherentie, en mogelijkheden voor koppelkansen of win-wins tussen de verschillende beleidsplannen en dus ook tussen de verschillende doelstellingen. Dat is de basis om de **ontwarring van de regelgeving** te kunnen waarmaken, beter af te kunnen bakenen waarover ieder advies uitbrengt, de advisering meer oplossingsgericht te maken en de handhaafbaarheid te bevorderen.

Deze resultaten faciliteren we vanuit **instrumentele optimalisaties**, een beter gecombineerd gebruik van instrumenten, de bundeling van publieke middelen en de verankering van afspraken en engagementen in overeenkomsten. Zo zetten we sterker in op voortrajecten en het benutten van privaatrechtelijke instrumenten die plannen en vergunningen kunnen flankeren of voorafgaan.

De VIP-werking van het departement Omgeving blijft een belangrijke rol spelen in het faciliteren van strategische initiatieven. Met deze werking, die samen met andere overheidsinstanties (FIT, VLAIO, ...) op zoek gaat naar win-wins, ondersteunen we (lokale) overheden en (vaak internationale economische) initiatiefnemers in het maximaliseren van de hefboomkracht en streven zo naar concrete kwalitatieve realisaties op het terrein met zowel een belangrijk impact op de omgevingsdoelstellingen als de welvaarts- of tewerkstellingscreatie in Vlaanderen.

We ontwikkelen tegelijkertijd ook een **lerend netwerk** waarin publieke en private actoren elkaar ondersteunen in het toepassen van doeltreffende instrumentencombinaties en het detecteren van mogelijkheden en knelpunten bij instrumenten. Het verminderen van regeldrift en administratieve lasten stellen we altijd voorop bij het uittekenen van het (omgevings)beleid.

We stellen het **Beleidsplan Ruimte Vlaanderen** (BRV) vast. Een plan op hoofdlijnen dat de belangrijkste principes bevat waar we de bouwshift en het ruimtelijk beleid op willen enten en dat toelaat het diverse sectorale beleid ruimtelijk te integreren.

Het BRV speelt een essentiële rol in een coherent, effectief en win-win-gedreven omgevingsbeleid. Het dient als kader voor het eigen gewestelijke ruimtelijke beleid maar geeft ook richting aan andere overheden. In afwachting van een BRV worden lokale RUP's getoetst aan de hand van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. We vereenvoudigen de procedures voor het vaststellen van beleidsplannen en zorgen ervoor dat de ruimtelijke beleidsplannen het ruimtelijk luik van sectorale noden geïntegreerd opneemt.

Met het oog op transparantie en hergebruik van overheidsinformatie zorgen we voor de **kwalitatieve publicatie van omgevingsdata**. Dit doen we op maat van de verschillende doelgroepen.

OD3.2: Verordenende instrumenten en procedures verbeteren

Het instrument 'ruimtelijk uitvoeringsplan' (RUP) is de afgelopen decennia 'gevormd' door een samenspel van praktijk en rechtspraak en situeert zich vandaag binnen een gamma van procedures en afwijkingsregimes. Daarom **evalueren we het instrument van het RUP** op bredere inzetbaarheid vanuit een omgevingsbenadering en houden gebruikspraktijken en interpretaties (ook vanuit de rechtspraak) tegen het licht. Daarbij betrekken we andere overheidsdiensten en stakeholders en hebben we oog voor vereenvoudiging en modernisering van bestemmingscategorieën.

We gaan na hoe we de **decretale bepalingen rond inspraakprocedures** voor plannen en andere initiatieven waar openbare onderzoeken aan verbonden zijn, zoveel als mogelijk kunnen vereenvoudigen.

We onderzoeken hoe de **verkavelingsvergunningsplicht** kan worden gemoderniseerd. Het beroep tegen de beslissing van de gemeenteraad omtrent de '**zaak der wegen**' in het kader van de geïntegreerde procedure wordt hervormd zonder te raken aan de principes van het gemeentewegendecreet.

We zorgen ervoor dat innovatie echt kan groeien en gewenste ontwikkelingen uitgetest kunnen worden door een breder gebruik van het concept **regelluwe zones en van experimentenwetgeving**.

We evalueren het bestaande **vrijstellingenbesluit** en het besluit van **meldingsplichtige handelingen** in functie van onder andere de klimaat- en energietransitie en de best beschikbare technieken.

In de open ruimte willen we zonevreemde functiewijzigingen koppelen aan kwaliteitseisen en voorwaarden die het ruimtebeslag actief terugdringen (sloop van bijgebouwen, verminderen van volume en verharding...). Gedesaffekteerde bedrijfswoningen kunnen, maar altijd in respect voor en met aanvaarding van de gebiedseigen activiteiten. Met betrekking tot die woningen in het landbouwgebied herbekijken we in dat kader het geurkader en verankeren we dat in regelgeving.

We evalueren de **planschaderegeling** en voorzien onder andere in een aanpassing zodat de planschade betaalbaar blijft voor lokale besturen, eenvoudiger te bepalen is en op voorhand beter is in te schatten voor betrokken eigenaars en initiatiefnemers van ruimtelijke uitvoeringsplannen

Vlaanderen is een toegankelijke samenleving en biedt ruimte om te wonen, te werken en te leven voor iedereen. Daartoe optimaliseert de Vlaamse Regering de **toegankelijkheidsverordening** om nieuwe, publiek toegankelijke gebouwen toegankelijker te maken.

We hervormen de **VLAREL-erkenningen** verder om de administratieve lasten te verminderen en een gelijk speelveld te verzekeren zodat de betrokken personen en organisaties hun rol kunnen blijven opnemen in het omgevingsbeleid.

We maken werk van **meer doelregelgeving** binnen een landschap dat door middelregelgeving wordt gedomineerd. Het principe daarbij is dat regelgeving meer moet focussen op het maatschappelijk- of omgevingsdoel zodat actoren meer vrijheid krijgen in de inzet van de middelen om het doel te bereiken. Daarbij wordt technologieneutraliteit vooropgesteld. De selectie van de te wijzigen stukken regelgeving binnen het omgevingsrecht zal ook putten uit de resultaten van de proeftuin ondersteund via het GOBAREG-project (Legitieme Doelregelgeving in een Hybride Multi-Actor Regime – project gefinancierd via FWO-SBO).

OD3.3: Rechtszekere, robuuste vergunningen

Rechtszekere, robuuste vergunningen zijn een prioriteit. Daarom stelt de Vlaamse Regering een **gemengde commissie** aan met experts, de overheid, academische wereld en juridische sector (Raad voor Vergunningsbetwistingen en Raad van State), die binnen een jaar na de start van deze legislatuur een advies verleent met concrete maatregelen voor de opmaak van een actieprogramma door de Vlaamse Regering. Bij de opmaak van dat advies is er ook een consultatieronde door deze commissie van het brede middenveld. Het actieprogramma heeft volgende focus:

- snellere rechtspraak voor belangrijke maatschappelijke en strategische projecten
- technische expertise ter ondersteuning van de rechtbank en benadrukken van de bijzondere bewijswaarde van wetenschappelijk onderzoek
- op welke manier gekomen kan worden tot meer constructieve en zinvolle, oplossingsgerichte inspraak
- aanvechtbaarheid van de inhoud van een gunstig geadviseerde passende beoordeling en het milieueffectenrapport
- definiëren van marginaal toetsingsrecht en onderzoeken hoe de rechter in zijn uitspraken het algemeen maatschappelijk belang meer kan laten doorwegen
- mogelijkheden tot het invoeren van het concept 'integrale maatschappelijke benadering' nagaan
- een definitie van aangetoond belang en het tegengaan van misbruik van procedures en toegang tot de rechter.

We zetten in op de **vereenvoudiging van de procedures** en streven naar het **inkorten van de gemiddelde doorlooptijd** van een standaarddossier voor de Raad voor Vergunningsbetwistingen van 1 jaar naar 9 maanden. Dat gebeurt na overleg met de Raad en uiteraard met de nodige aandacht voor het behoud van kwalitatieve en consequente rechtspraak. Zo investeren we ook via deze weg in meer rechtszekerheid bij investeringsprojecten.

We voeren het beslist beleid inzake de modernisering van de **omgevingsprocedure**, de **milieueffectrapportage** en het **omgevingsbesluit** uit, en blijven gefocust op eenvoud in de regelgeving en monitoren en evalueren deze. We richten een Vlaams Expertisecentrum m.e.r. op en een **digitaal kennisplatform MER**. Daarnaast zetten we stappen richting een steeds meer datagedreven milieueffectrapportage. We bepalen, in overleg met de steden en gemeenten, een datum van inwerkingtreding en evalueren ook het Omgevingsbesluit.

De Vlaamse overheidsdiensten maken blijvend werk van zo gericht mogelijke, kwaliteitsvolle advisering en zorgvuldige onderbouwing van vergunningsbeslissingen. We bakenen beter af waarover iedere instantie advies uitbrengt (zie hoger) en zorgen voor **oplossingsgerichte adviezen** en daarenboven voor doorstroming van expertise en informatie tussen administraties. De overheid moet spreken met 1 stem naar de Vlaming en ondernemingen en levert **geen tegenstrijdige adviezen** meer af.

Om te verhinderen dat landschappelijk waardevol agrarisch gebied zo niet de jure dan toch de facto als bouwvrije zone wordt aanzien, verduidelijken we de reikwijdte van de zogenaamde ‘esthetische toets’, zodat gebiedseigen constructies of infrastructuren niet bij voorbaat uitgesloten worden.

Door de introductie van het principe van ‘agents of change’ stellen we paal en perk aan de lawine van bezwaarmogelijkheden tegen bestaande activiteiten. We werken dit principe praktijkgericht uit en leggen hierover een conceptnota aan de Vlaamse regering voor.

We onderzoeken hoe we omgaan met het **historisch passief** bij ruimtelijke ordening in de regelgeving. Het gaat om illegale situaties die al 20 jaar bestaan en waarop de overheid geen vat meer heeft. Einddoel is een ruimtelijke inpasbaar en kwalitatief beter geheel te bekomen indien de situatie kan gedoogd worden binnen de actuele omgevingscontext, mits het eventueel opleggen van voorwaarden en mits betaling van een meerwaardeheffing.

OD3.4: Exploitaties toekomstgericht vergunnen

We actualiseren **VLAREM**, gebaseerd op onder andere BBT-studies en Europese BBT-conclusies. Hiervoor vertrekken we vanuit een aanpak die een vlottere integratie van BBT-studies in VLAREM realiseert met als doel een hoog niveau van bescherming van mens en milieu te garanderen en vergunningsverlening tegelijkertijd efficiënt, rechtszeker en transparant te laten verlopen. We stemmen hierbij af met de relevante stakeholders binnen en buiten de Vlaamse Overheid.

We implementeren de herziene **Europese Richtlijn Industriële Emissies (RIE)** en het **Industrial Emissions Portal (IEPR)** in de **Vlaamse regelgeving**. We zetten hierbij in op actieve handhavingsstrategieën, niet enkel via nalevingstoezicht, herstel en bestraffing, maar ook door nalevingsbevordering en monitoring. Een eerste rapportering i.h.k.v. de Europese Verordening betreffende het portaal voor industriële emissies (IEPR, die de E-PRTR Verordening vervangt) is voorzien in 2028. De RIE en het IEPR kunnen bijgevolg een aanzienlijke impact hebben op de vergunningsprocessen van Vlaamse industriële en landbouwbedrijven die onder deze regelgeving

vallen. Bij dit alles verzekeren we dat de procedures aansluiten op het modulaire decreet om maximale procedurele flexibiliteit te garanderen. Daarbij maken we maximaal gebruik van digitale systemen en het *only once* principe om efficiënt databeheer te faciliteren. Hierbij zorgen we ervoor dat de grote hoeveelheid aan gegevens conform de RIE digitaal publiek kan gemaakt worden, met respect voor de bescherming van vertrouwelijke bedrijfsinformatie.

We evalueren tevens, met betrekking tot woningen in het landbouwgebied, het huidige geurbeleid in Vlaanderen en maken werk van een aangepast geurkader waarbij verschillende sectoren op éénzelfde manier behandeld worden.

Samen met mijn collega bevoegd voor Binnenlands Bestuur werk ik verder aan de uitbouw van een coherent regelgevend kader voor alternatieve technieken van lijkbezorging op basis van de resultaten van pilootprojecten.

We onderzoeken hoe we de brede uitrol van **technologische en systemische innovaties** bij de land- en tuinbouwers kunnen ondersteunen, onder meer door ondersteuning bij de toepassing van meetprotocollen en proefinstallaties. We verduidelijken dat de voorziene ammoniakreducties van proefstallen wordt meegenomen in de vergunningverlening voor het bedrijf. We bekijken hoe we de doorlooptijd van de administratieve procedures en de erkenning van bepaalde technieken kunnen verkorten, zonder afbreuk te doen aan de vereisten rond wetenschappelijke zekerheid over de beoogde resultaten.

SD4: Een haalbaar omgevingsbeleid

OD4.1: Publieke middelen effectief inzetten

Het traject naar meer samenhang en een vaste structuur in het subsidieprogramma zal uitmonden in een gevalideerde (meerjaren-) **subdiestrategie**. In dialoog met externe stakeholders komen we tot een aanpak die de koppeling kan leggen tussen Vlaamse omgevingsdoelstellingen en de noden en behoeften van betrokken stakeholders.

We gaan met een fijne kam door alle subsidies, installeren een evaluatiecultuur en schrappen subsidies die niet de gewenste resultaten opleveren. Zo wordt bijvoorbeeld de subsidie voor de sanering van leegstaande en/of verwaarloosde bedrijfsgebouwen stopgezet.

We zorgen voor een **digitaal subsidiesysteem** door resterende analoge subsidieprocessen te moderniseren zodat alle subsidieaanvragen via een volledig digitaal systeem zullen worden ingediend en beheerd.

We willen komen tot gezamenlijke actie en uitvoering die leiden tot een meer gebundelde inzet van middelen. Pooling van publieke middelen is meer dan ooit nodig en kan aan overheidszijde gestimuleerd worden via (gebiedsgerichte) **investeringsagenda's**. We zorgen voor een gezamenlijke agenda, met projecten waarin verschillende entiteiten vanuit eigen sectorale en thematische doelstellingen middelen investeren en samenwerken om omgevingsdoelstellingen te realiseren. Zo zetten we onze middelen gericht in bij geïntegreerde gebieds- en of thematische ontwikkeling en stimuleren we de samenwerking tussen overheidsactoren, maatschappelijke en private actoren. Om de transformatie op het terrein duurzaam, efficiënt en met de nodige snelheid mogelijk te maken combineren we in gebieden het bundelen van Vlaamse investeringen met instrumenten zoals subsidies en Strategische Projecten.

Bij de uitrol van het Instrumentendecreet bewaken we de betaalbaarheid van de bouwshift door ervoor te zorgen dat ook het ogenblik van verwerving – wat als criterium is opgenomen in het instrumentendecreet – effectief doorweegt in het bepalen van de planschadevergoeding, zonder afbreuk te doen aan het principe van een correcte vergoeding. Zo moedigen we lokale besturen aan om de bouwshift ook effectief in de praktijk te brengen en overtollige en slecht gelegen bouwgronden te neutraliseren. Waar wenselijk, nuttig en mogelijk koppelen we neutraliseren in het kader van de bouwshift aan het creëren van extra bossen en natuur. We richten het financieel omgevingsinstrumentarium op het afbouwen van het bijkomend ruimtebeslag en op sanering waar definitief geen nieuwe bebouwing voorzien wordt in functie van het versterken van de open ruimte. Op die manier ondersteunen we de vooropgestelde bouwshift.

OD4.2: Een doelgerichte deelname aan het internationale en Europese beleid

We zetten in op een doelgerichte participatie en inbreng in de bovengewestelijke fora zodat Vlaanderen actief vorm geeft aan het nationaal, Europees en multilateraal beleid om de omgevingskwaliteit te verbeteren. We zorgen dat Vlaanderen (pro-)actief weegt op de internationale beleidsontwikkeling vanuit de eigen kenmerken en sterktes. Vlaanderen neemt zowel binnen de Belgische standpuntbepaling als binnen de Europese fora strategische Europese standpunten inzake leefmilieu in, rekening houdend met haar belangen, haar eigenheid en het subsidiariteitsprincipe.

De Vlaamse Regering onderschrijft de uitgangspunten van het principe van **no gold-plating**. De Vlaamse overheid legt zelf geen hogere standaarden, doelen of normen bij de omzetting van Europese of andere internationale regelgeving naar Vlaamse regelgeving om de Vlaamse economie en concurrentiepositie niet te ondergraven. Vlaanderen beslist zelf welke instrumenten nodig zijn en welke het best geschikt zijn in onze context om de doelstellingen te bereiken.

Het Vlaamse omgevingsbeleid wordt in sterke mate beïnvloed door de dynamiek op EU-niveau. We volgen de vele beleidsvoorstellen o.a. in het kader van de **EU Green Deal** en de implementatie ervan, van nabij op. We kijken daarbij ook naar komende initiatieven in kader van de aangekondigde Clean Industrial Deal. De haalbaarheid en impact van de nieuwe beleidsvoorstellen evalueren we grondig in overleg met de betrokken stakeholders. We pleiten voor realiteitszin en vragen systemen zoals een programmatische aanpak of regio-specifieke oplossingen om de in Vlaanderen aanwezige milieugebruiksruimte zo efficiënt mogelijk in te vullen.

We zullen blijven aandringen op een kordaat Europees beleid inzake zorgwekkende stoffen (onder andere PFAS) op voorwaarde dat er voor de maatschappelijk noodzakelijke toepassingen een gelijkwaardig en mens- en milieuvriendelijk alternatief voorhanden is. We nemen daarvoor alle relevante lopende EU-processen te baat. De ontwerpwetgeving over bodem biedt mogelijkheden voor een gelijk speelveld voor bodembeheer en bodemsanering. Ook via andere EU-wetgeving kunnen we schadelijke **milieuverontreiniging** (o.a. nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen) verder reduceren en op een efficiënte, geharmoniseerde wijze aanpakken op EU-niveau. Vandaag haalt Vlaanderen de doelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn niet. Vlaanderen zal daarom om een doelfasering vragen aan de Europese Commissie in het kader van een verbeterstrategie om de doelstellingen zo snel mogelijk te behalen en een vergunningenstop te vermijden.

Rond **circulaire economie en duurzaam gebruik van hulpbronnen** zien we verder veel mogelijkheden voor preventie, hergebruik en recycling van afvalstoffen en materialen. Naar het voorbeeld van Frankrijk ijvert Vlaanderen voor een Europees verbod op de vernietiging van onverkochte maar nog

herbruikbare, herstelbare, recycleerbare of recupereerbare goederen. We bewaken een level playing field tussen primaire en secundaire grondstoffen en we werken binnen Europa aan een eenvormig kader in functie van export.

Ik blijf, samen met de collega's-minister bevoegd voor Mobiliteit en Openbare Werken en Klimaat, aandacht besteden aan de opportuniteiten voor de integratie van omgevingsdoelstellingen bij nieuwe initiatieven rond het **verduurzamen van het transport**. Watergebonden terreinen en logistieke knooppunten met voldoende ontwikkelingsruimte zijn hiervoor cruciaal. Ook blijft de integratie van omgevingsdoelstellingen in de landbouw en de voedselproductie- en consumptie, een belangrijk aandachtspunt. We streven naar voldoende coherentie tussen het **meerjarige EU-financieringskader** en de internationale en Europese doelstellingen rond groene transitie. We volgen aandachtig de evaluatie van het principe "de vervuiler betaalt" en onderzoeken nieuwe mogelijkheden voor aansprakelijkheden van schade door milieuverontreiniging en de toepassing van het principe "de vervuiler betaalt".

We zorgen voor een (pro)actieve en nauwkeurige inschatting van het Europese beleid in ontwikkeling op de Vlaamse context. Een betere uitvoerbaarheid binnen de specifieke Vlaamse context is namelijk noodzakelijk om het Europees beleid sneller om te zetten in Vlaams beleid. We treden in gesprek met de EU over regelgeving die de competitiviteit kan aantasten. Hiervoor inspireren we ons op de Competitiveness Checks, die de Commissie zal ontwikkelen. Er wordt niet verder gegaan dan noodzakelijk om EU-doelen te halen. Daarbij hebben ook oog voor de EU-initiatieven die onze innovatiekracht versterken. We volgen de bevindingen van de lopende **Environmental Implementation Review (EIR)** op en werken verder mee aan de realisatie van het achtste **milieuactieprogramma van de EU**. We zien erop toe dat de stroomlijning van vergunningen die door diverse EU-wetgevingen (o.a. RePowerEU, de critical raw materials act en de Net Zero Industry act) wordt beoogd, vanuit optiek van het Vlaamse systeem van omgevingsvergunningen een optimale vorm kan krijgen, waarbij we streven naar een evenwicht tussen de verschillende economische sectoren (industrie, landbouw,...) en een gezonde leefomgeving, ook inzake biodiversiteit en landschap.

Ook op **multilateraal** gebied, hebben we oog voor het grensoverschrijdend en mondiale karakter van vele omgevingsdossiers, zoals klimaat, biodiversiteit, afval, chemische stoffen, water, bossen en luchtvervuiling. We focussen daarbij op de juridisch bindende instrumenten en processen met verplichtingen en doelstellingen, rekening houdend met de Vlaamse standaarden, doelen of normen en de concurrentiepositie van de Vlaamse bedrijven. Multilaterale samenwerking laat ook toe om Vlaamse expertise en technologie te internationaliseren en biedt opportuniteiten voor Vlaamse actoren.

De VN duurzame ontwikkelingsdoelstellingen vormen een belangrijk algemeen kader voor het multilaterale beleid, waarbij we insteken en Vlaamse aandachtspunten voorzien vanuit omgevingsperspectief leveren, onder meer voor de jaarlijkse Summit of the Future en het High-Level Political Forum. Gezien de mondiale uitdagingen draagt Vlaanderen op een realistische manier en uit welbegrepen eigenbelang bij aan de realisatie van de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling in ontwikkelingslanden. Vlaanderen zal zich achter de ontwikkeling van een nieuw, ambitieus internationaal verdrag over **plasticvervuiling** scharen en de ambities achter het Kunming-Montreal **Global Biodiversity Framework**.

We zien toe op het bepalen van Vlaamse prioriteiten voor multilaterale processen, rekening houdend met onze sterktes en Vlaamse kenmerken. We waken over het vertalen van deze prioriteiten in

Belgische aandachtspunten en op het respecteren van deze standpunten tijdens de multilaterale onderhandelingsessies. Verder leggen we de focus op die processen waar Vlaanderen impact heeft als regio door verder te investeren in interregionale samenwerking en een actief buurlandenbeleid voort te zetten.

In uitvoering van Agenda 2030 inzake duurzame ontwikkeling en in het kader van internationale klimaat- en biodiversiteitsfinanciering ondersteunen we verder het samenbrengen en inzetten van Vlaamse expertise van overheid, ondernemingen en organisaties in **internationale projectwerking**. Daarbij vormen capaciteitsversterking, stimuleren van partnerschappen en overdracht van expertise en gepaste technologie in sectoren als water, klimaat, natuur en biodiversiteit, de rode draden.

Vlaanderen zet voor zijn bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering zijn aanpak verder waarbij deze bijdrage ingezet wordt bij zowel mitigatie- als adaptatieprojecten waar Vlaamse ondernemingen bij betrokken zijn. Op internationaal niveau pleit Vlaanderen om de bijdrage voor internationale klimaatfinanciering te koppelen aan de effectieve emissiereducties die ontwikkelingslanden realiseren.

SD5: Een onderbouwde en gedragen aanpak van de omgevingsuitdagingen

OD5.1: Beleidsonderbouwing door onderzoek, monitoring, rapportering en evaluatie

Een robuuste, wetenschappelijke onderbouwing is essentieel voor het omgevingsbeleid, zowel bij de voorbereiding, de uitvoering als bij de evaluatie ervan. We stellen beleidsvoorbereidende kennis en expertise ter beschikking vanuit een neutrale en deskundige positie en bieden die diensten aan vanaf het prille begin tot het einde van het beleidsproces. We investeren hiervoor in beleidsrelevant **wetenschappelijk onderzoek** (zie bijlage), in kwaliteitsvolle en betrouwbare **data** en de continue publicatie van indicatoren, in **monitoring en rapportering** binnen het beleidsdomein Omgeving, dat de samenwerking met de partners verder uitbouwt. Zo neemt de administratie haar verantwoordelijkheid in de uitbouw van het netwerk Statistiek Vlaanderen en voorzien we in de opmaak van een nieuw vijfjarig **programma (2028-2032) voor omgevingsrapportage**.

We investeren bovendien in **beleidsevaluatie** (zie bijlage) onder meer vanuit de principes van prestatie-geïnformeerd begroten. We evalueren mee het beleid (vooraf, tussentijds en achteraf) en de beleidsprocessen van de overheid in ruime zin met inbegrip van het huidig instrumentarium en de subsidiekaders. We voorzien ook mee in de uitvoering, opvolging en evaluatie van het VITO-beheersreglement.

Vanuit een gemeenschappelijke visie werken we partnerschappen uit met Vlaamse en internationale onderzoeksinstellingen en met de academische wereld. We voorzien in de deelname aan **onderzoeks- en kennisdeling binnen interregionale, Europese en internationale projecten**. Ook willen we in dat kader nog beter **EU-middelen benutten**., wat een meerwaarde voor Vlaanderen creëert.

OD5.2: Onze omgeving als gedeelde verantwoordelijkheid

De (Vlaamse) overheid kan de omgevingsuitdagingen niet alleen oplossen. We moeten samenwerken (SD2) tussen en met lokale of provinciale overheden, middenveld, organisaties, sectoren, bedrijven en burgers. Sterke partnerschappen zijn essentieel. We activeren en ondersteunen via kennis- en informatiedeling, tools en samenwerkingsverbanden. Impactgedreven subsidies, Green deals en Gebiedsdeals vormen daarbij hefboomen. Om iedereen mee te krijgen zijn een motiverend narratief

en een beleid gebaseerd op wetenschappelijke inzichten essentieel. Zowel doemdenken als negationisme zetten niet aan tot concrete actie.

SD6: Omgevingsregelgeving doen naleven

OD6.1: Versterkte bestuurlijke omgevingshandhaving

We leggen de laatste hand aan het Omgevingshandhavingsbesluit en zorgen voor de nodige aanpassingen in de werking van de handhavingsdiensten. Via de nieuwe bevoegdheden op vlak van bestuurlijke vervolging versterken we een proportionele bestuurlijke handhaving en formaliseren we, in samenwerking met de Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, de afstemming met de gerechtelijke handhaving in een samenwerkingsprotocol met de bevoegde parketten. We stemmen ook met de federale overheid de opmaak van de Kadernota Integrale Veiligheid af, die op Vlaams niveau gecoördineerd wordt door de minister van Justitie en Handhaving.

OD6.2: Realisatiegerichte en impactvolle omgevingshandhaving

Zonder handhaving is een ernstig omgevingsbeleid niet mogelijk, al is dit nooit een doel op zich. We voeren de gewestelijke prioriteiten en doelstellingen van het **meerjarenprogramma Omgevingshandhaving** met eenheid van visie uit, evalueren en vernieuwen ze waar nodig. Door een optimale inzet van handhavingsinstrumenten en strategieën willen we het nalevingsgedrag verbeteren. We investeren daartoe in een risico gebaseerde aanpak voor de omgevingshandhaving. We laten de prioriteiten en doelstellingen van het meerjarenprogramma doorwerken in de operationele omgevingshandhavingsplannen, monitoren de voortgang en boeken concrete resultaten op het terrein.

Vanuit een efficiënt gecoördineerde samenwerking binnen en tussen de entiteiten van het Beleidsdomein Omgeving zorgen we voor omgevingshandhaving die optimaal aansluit bij het beleid: handhavers delen praktijkervaring en informatie met de beleidsmakers en vergunningverleners zodat handhaafbare regels en een rechtszeker kader worden gemaakt.

We stemmen ook het **handhavingsbeleid** verder af op de ruimtelijk kwetsbare openruimtegebieden en de gebiedsgerichte prioriteiten. Daarbij hebben we steeds oog voor kordate handhaving, in nauwe samenwerking met lokale overheden.

OD6.3: Digitalisering en innovatieve technologieën

Teneinde de informatie-uitwisseling tussen handhavers verder te versterken, zetten we in op vereenvoudigde datatoegang en uitwisseling door aan te sluiten op het **Vlaams Handhavingsplatform** (VHP). We hernieuwen de dossieropvolgingssystemen waar nodig om een efficiënte doorstroom van handhavingsdata te realiseren. Via digitale transformatie versterken we data-gedreven omgevingshandhaving. We optimaliseren opvolgingssystemen zodat handhavingsdata vlot en veilig kunnen worden gemonitord en uitgewisseld, en transparant kunnen worden ontsloten.

Geavanceerde technologie zoals sensoren, drones en satellietbeelden worden ingeschakeld in zoverre proportioneel en daar waar ze de handhaving kosten-efficiënter en gericht kunnen maken. In het bijzonder rond *remote sensing* zal er een regelgevend kader moeten worden opgesteld.

ISE AFVAL EN MATERIALEN

SD1: OVAM neemt het voortouw in het veilig sluiten van materiaalkringlopen zodat het verbruik van primaire grondstoffen daalt

OD1.1: We dragen bij aan de transitieprioriteit Vlaanderen Circulair

Vlaanderen heeft zich dankzij innovatieve beleidsmaatregelen, sterke samenwerkingen en een cultuur van duurzaamheid ontwikkeld tot een voorloper in circulaire economie en afvalbeheer in Europa. Circulaire economie is ook een economische opportuniteit. We streven naar een volledig circulaire economie om zo beter in onze behoeften aan grondstoffen, voeding en wafer te kunnen voorzien en ons welzijn te maximaliseren met een kleinere ecologische voetafdruk. Via het intra-Belgische platform Circulaire Economie leggen we prioriteiten vast samen met de andere gewesten en het federale niveau. We volgen de ontwikkelingen rond circulaire economie op Europees niveau actief en nauw op, met oog op de aangekondigde *circular economy act*.

Het publiek-private partnerschap Vlaanderen Circulair heeft een netwerk opgebouwd tussen publieke en private spelers. Het creëert en ondersteunt partnerschappen rond nieuwe, circulaire businessmodellen zoals product-dienstcombinaties en de deeleconomie en dit in diverse sectoren zoals de bouw, chemie, bio-economie, maakindustrie en voeding. We evalueren in samenspraak met de ministers bevoegd voor Economie en Innovatie en voor Sociale economie de werking van dit platform met als uitgangspunten de creatie van meerwaarde voor onze ondernemingen, met inbegrip van de sociale economie, en lokale besturen en de impact op het sluiten van de materialenkringloop. Vlaanderen Circulair werkt als Vlaams partnerschap rond een beperkt aantal prioriteiten over de bestuursniveaus heen, complementair met het reguliere beleid.

De door de Vlaamse overheid opgezette initiatieven inzake circulaire aankopen en andere voorbeeldfuncties zijn belangrijk om onze doelstelling te helpen behalen.

Lokale besturen en circulaire hubs kunnen een katalysator zijn voor sensibilisering en kennisdeling. Via de sociale circulaire hubs bouwen we een brug tussen sociale economie (maatwerkbedrijven en kringwinkels) en circulair ondernemerschap.

OD1.2: Via verschillende preventiestrategieën naar een daling van de totale afvalberg

We maken werk van een integrale Vlaamse strategie ter preventie van overmatig grondstoffen- en materiaalverbruik als onderdeel van de transitie naar een circulaire economie. Circulaire principes moeten ook gerespecteerd worden in andere beleidsplannen en -domeinen. Europese regelgevingen zoals de Ecodesign Products Regulation (ESPR) en de Critical Raw Materials Act (CRMA) zijn daarbij richtinggevend.

In de systemen voor uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) bedden we preventiestrategieën sterker in. Hierin is een belangrijke rol weggelegd voor de sociale economie en het vrijwilligerswerk (bijvoorbeeld kringloopcentra voor productreparatie of repaircafé's). Naar het voorbeeld van Frankrijk ijveren we voor een Europees verbod op de vernietiging van onverkochte, herbruikbare, herstelbare, recycleerbare en recupereerbare goederen.

We passen het interregionale samenwerkingsakkoord voor verpakkingsafval aan om preventie- en hergebruikdoelstellingen te integreren, in overeenstemming met de Plastic Packaging and Waste

Regulation (PPWR). Tot slot bekijken we de resultaten en het vervolg van het initiatief 'Green Deal Anders Verpakt'. We bekijken de link met preventie van voedselverlies, aangezien beide hand in kunnen hand gaan.

Om de verwachte ambitieuze Europese doelstellingen voor voedselafval te kunnen realiseren zijn inspanningen nodig bij alle schakels in de voedselketen. We maken werk van een samenwerkingsakkoord met de federale overheid en de andere gewesten.

We evalueren het actieplan Voedselverlies en gaan na of bijkomende acties mogelijk zijn zowel naar huishoudens en lokale besturen als naar de bedrijfssectoren in de voedselketen toe. We besteden daarbij desgevallend aandacht aan de responsabilisering van de retail- en voedingssector inzake reductie en herverdeling van voedseloverschotten.

Vlaanderen moet energiezuinig en toekomstgericht bouwen met een doordacht gebruik van materialen. In uitvoering van de herziene Europese Richtlijn Energieprestatie van gebouwen (EPBD) en in overleg met de Vlaamse minister bevoegd voor Energie en Wonen onderzoeken we hoe we de totale milieu-impact op basis van TOTEM waar dat vereist is op het energieprestatiecertificaat kunnen vermelden. Tegen 1 januari 2027 werken we een routekaart uit met streefcijfers voor de impact vanaf 2030, inzettend op een progressieve neerwaartse trend en maximumgrenswaarden. We onderzoeken de ontwikkeling van een gebouwenpaspoort dat inzichtelijk maakt welke grondstoffen en materialen in een gebouw verwerkt zijn en hoe deze bij renovatie of sloop hergebruikt kunnen worden. Het beperken van administratieve lasten is daarbij een belangrijk uitgangspunt.

OD1.3: Door betere selectieve inzameling, recyclage en kwaliteitsborging stimuleren we het gebruik van gerecycleerde grondstoffen

Voor onze economie is het veiligstellen van de grondstoffenbevoorrading essentieel. De recuperatie van grondstoffen moet bovendien op een hoogwaardige en milieuverantwoorde manier gebeuren. In uitvoering van de CRMA leveren we onze bijdrage aan het opstellen van een nationaal programma, met onder meer als doel om tegen 2030 minstens 25% van de nodige kritieke grondstoffen via recyclage te bekomen.

Tegen 2030 willen we in Vlaanderen het huishoudelijke restafval met 30% reduceren tot 100 kg per inwoner, en een vergelijkbare reductie van 30% voor het gelijkaardig bedrijfsrestafval realiseren. Daarvoor voeren we het Lokaal Materialenplan (LMP) uit.

We zetten de nodige stappen om het interregionale samenwerkingsakkoord rond uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) af te ronden. Dit biedt het kader voor alle UPV-stromen en voor de uitwerking van nieuwe UPV-regelingen, bijvoorbeeld voor textiel en eventueel meubels en luiers.

We drijven de inspanningen op voor de handhaving op de selectieve inzamelplicht bij bedrijven en de verplichtingen van inzamelaars en verwerkers van bedrijfsrestafval verder in de keten. We zorgen ook voor een set van voorwaarden waaraan het beheer van huishoudelijk (rest)afval moet voldoen opdat het afval verbrand mag worden.

Materiaalstromen worden in kaart gebracht via datasystemen en digitale informatie-uitwisseling, zoals MATIS en digitale identificatieformulieren (e-ID). Hiermee worden ook de verplichte Europese rapportages gevoed.

Om de doelstellingen uit het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP) te halen zijn ook andere reststromen die nog onvoldoende gerecycleerd worden, belangrijk. Daarom stimuleren we selectief slopen en bouwen we stelselmatig de uitzonderingen op de selectieve inzameling van bouw- en sloopafval af. We voorzien een halftijdse evaluatie van het beleidsprogramma Circulair Bouwen. Om het gebruik van recyclaten te stimuleren ijveren we Europees voor een kader dat het gelijke speelveld tussen primaire en secundaire grondstoffen garandeert. We evalueren de procedure van grondstofverklaringen en werken eventuele drempels weg, met aandacht voor de aanwezigheid en verspreiding van zorgwekkende stoffen.

We hervormen de afvalheffing tot een transparante set van enkele basistarieven die toenemen in de tijd, en doen dit in overleg met de betrokken sectoren. Bij elke stroom komt een voorspelbaar kantelpunt dat recyclage structureel interessanter maakt dan verbranden of storten. Elk jaar herinvesteren we bovendien een aandeel van de inkomsten uit de afvalheffingen in preventie en duurzame inzamel- en recyclagetechnieken.

We houden recyclagebedrijven hier en trekken nieuwe recyclagebedrijven aan via eenvoudige procedures en verminderde administratieve lasten. We onderzoeken de samenwerking rond end-of-waste-beslissingen met andere regio's en landen. Samen met de federale overheid trachten we de illegale export van afgedankt elektronisch materiaal en afgedankte voertuigen effectiever aan te pakken. We blijven beheersorganismen incentivieren om hun middelen in te zetten ter ondersteuning van lokale recyclagebedrijven en inzetten op de recyclage van medisch afval. Zo houden we waardevolle grondstoffen in Vlaanderen en kunnen we de tewerkstellingsgraad van lang- en kortgeschoolde profielen in de Vlaamse circulaire economie tegen 2030 fors doen toenemen.

OD1.4: We beperken binnen materiaalkringlopen de risico's voor mens en leefmilieu, in het bijzonder voor asbest en andere zorgwekkende stoffen

Een belangrijk obstakel bij de recyclage van afvalstromen is de mogelijke aanwezigheid van asbest en andere zorgwekkende stoffen. We verfijnen daarom de nodige leidraden, normenkaders en handelingskaders voor stromen als bodemverbeterende middelen, bouwstoffen, kunststoffen, rubber en textiel om zekerheid te geven aan de gebruiker en zo recyclage aan te moedigen. We maken producenten mee verantwoordelijk voor het beheer van zorgwekkende stoffen.

We verkennen de mogelijkheid om met de andere gewesten een gedeelde visie op safe sinks voor recyclageresidu's en niet-recycleerbare stromen zoals asbest te ontwikkelen, en zo economische argumenten voor de circulaire economie in Vlaanderen verder te versterken.

We werken toe naar een asbestveilig Vlaanderen tegen 2040 met het Actieplan Asbestafbouw en koppelen dit aan de renovatiegolf die nodig is voor de klimaatdoelstellingen en woningkwaliteit. Een volgende evaluatie van het plan is voorzien in 2027.

Het asbestattest moedigt eigenaars aan om hun gebouwen asbestveilig te maken, ook voor collectieve gebouwen in mede-eigendom. We zorgen voor een sterk kwaliteitsborgingsstelsel bij het asbestattest en moedigen eigenaars aan om met het oog op de mijlpaal 2032 (verplicht attest voor elk gebouw van voor 2001) tijdig over een asbestattest te beschikken. We stimuleren waar mogelijk lokale initiatieven en gezamenlijke keuringen met bijvoorbeeld EPC bij verkoop. Samen met de private sector, zoals verzekeraars en kredietgevers, verkennen we pistes om het asbestattest als instrument te hanteren.

Via sectorprotocollen en lokale asbestprojecten ondersteunen we specifieke doelgroepen in de verwijdering van asbest, complementair aan de ondersteuning via Mijn Verbouwpremie en de premie voor asbestverwijdering voor niet-verwarmde niet-residentiële gebouwen in combinatie met de plaatsing van zonnepanelen. Zo besteden we bijzondere aandacht aan gebouwen van of voor jeugdverenigingen en scholen. We zorgen voor een veilige, selectieve inzameling en verwerking van asbestafval en asbestverdacht afval, en zetten daarbij ook in op het faciliteren van innovatieve recyclagetechnieken.

OD1.5: We initiëren en coördineren de nodige maatregelen om de hoeveelheid zwerfvuil te laten dalen

Om de richtlijn Kunststofproducten voor eenmalig gebruik (SUP – Single Use Plastics) uit te voeren leggen we aan de Vlaamse regering en het parlement een met de andere gewesten overeengekomen ontwerp van Interregionaal Samenwerkingsakkoord (ISA) voor dat de UPV voor zwerfvuil regelt. Dit is ook belangrijk voor de lokale besturen, die op die manier vergoed worden voor de opruimkosten van zwerfvuil. In ruil voor die middelen zorgen we ervoor dat de lokale besturen de in het LMP afgesproken beleidsacties en rapportages rond zwerfvuil uitvoeren. We bekijken hoe hierbij een herziening van de federale verpakkingsheffing mogelijk is. We zetten de zwerfvuilheffing vanuit het ISA ook in om handhaving op gewestelijk niveau te bestendigen.

Via het platform Mooimakers doen we inspanningen om zowel zwerfvuil als sluikestorten terug te dringen. Maatregelen zijn gebaseerd op de zes pijlers: preventie, infrastructuur, omgeving, sensibilisering, participatie en handhaving.

We overleggen ook met de andere gewesten, de IVC en de sector van de drankverpakkingen over het vermijden en het bestrijden van zwerfvuil, binnen de klijtlijnen van de nieuwe verordening, de Packaging and Packaging Waste Regulation, kortweg de PPWR of 'verpakkingsverordening'.

OD1.6: We zorgen ervoor dat de capaciteit voor eindverwerking (storten en verbranden) in lijn is met het aanbod aan afvalstoffen

Met de uitvoering van het Lokaal Materialenplan zal de hoeveelheid brandbaar afval afnemen, waardoor een gefaseerde afbouw van verbrandingscapaciteit moet volgen. Hiervoor werken we voor en in overleg met de sector een afwegingskader met criteria uit, dat de nodige inzichten verschaft om te beslissen over afbouw of verdere investeringen. Vanuit haar regierol zal OVAM afvalintercommunales toeleiden naar en begeleiden bij sluiting, omvorming en vervanging van verouderde verbrandingsinstallaties om te komen tot meer performante installaties met goede multimodale ontsluiting en valorisatie van de energie-inhoud en afgevangen CO₂.

ISE BODEM EN ONDERGROND

SD1: Naar gezonde bodems in 2050

OD1.1: Bodemmonitoring en toegankelijke bodeminformatie

Via bodemmonitoring, indicatoren, kaarten en effectieve terreinmetingen zetten we, binnen de veelheid van bevoegdheden, verder in op een datagedreven beleid rond bodemkwaliteit en -gezondheid.

Omdat toegankelijke bodeminformatie en -kennis essentieel zijn voor bodembewustzijn en zorgzaam omgaan met de bodem, zorgen we ervoor dat **zowel professionals als burgers** er vlot toegang toe hebben, bijvoorbeeld via bodemattesten. Tekorten in bodemdata vullen we aan via raadpleging van beschikbare bronnen, via meetcampagnes en door gebruik van nieuwe technologieën.

We bouwen ook een bodemmeetnetwerk verder uit waarbij de monitoring afgetoetst wordt ten opzichte van actuele normen.

Ter inspiratie kijken we naar de aanpak van omliggende landen.

OD1.2: Duurzaam en regeneratief beheer van bodems

We hebben bijzondere aandacht voor het zorgzaam omgaan met de bodem. We maken in samenspraak met de betrokken entiteiten werk van een bodemplan waarin onder andere de maatregelen inzake erosie worden opgenomen.

Zo zorgen we ervoor dat de bodemzorg in Vlaanderen toekomstbestendig en **gedragen** is door alle betrokkenen en dat het bodembewustzijn vergroot.

We **bevorderen innovatieve praktijken** en onderzoeken hoe we regeneratieve bodempraktijken kunnen opschalen. Deze praktijken richten zich op het herstel en de versterking van bodems, met bijzondere aandacht voor het bodemleven.

We verdiepen het inzicht rond de maatschappelijke **meerwaarde van bodemzorg** en verhogen de aandacht voor bodemaspecten bij verschillende beleidsinitiatieven zoals herontwikkeling, ruimtelijke planning, circulaire economie, vergroening, klimaat- en natuurdoelstellingen, waterbeheer en voedselproductie. In het kader van klimaatmitigatie en -adaptatie mikken we in het bijzonder op het verhogen van het organische koolstofgehalte in de bodem, op het verbeteren van de sponswerking van de bodem, op het beschermen van effectief aanwezig veen zodat veengebieden niet evolueren naar hotspots van CO₂-uitstoot, op het verminderen van bodemafdekking en op erosiebestrijding.

OD1.3: Beperken van bodemerosie

Het Vlaamse erosiebeleid werd recent geëvalueerd. We houden rekening met die evaluatie in het beleid dat we voeren in erosiegevoelig gebied. Daarnaast stimuleren we bufferende erosiebestrijdingsmaatregelen, rekening houdend met de uitdagingen van klimaatverandering. Het erosiebeleid, het mestbeleid en het waterbeleid worden op elkaar afgestemd om de bodemkwaliteit te beschermen en waterlichamen in goede toestand te brengen. Ook binnen het vrijwillige kader van het huidige en het volgende GLB zullen hiertoe acties genomen worden.

We geven verder aandacht aan het verbeteren en – op basis van vaststellingen corrigeren – van de **modellering van erosie, modderstromen en de sedimentaanvoer** naar het oppervlaktewater ter

ondersteuning van het beleid en de praktijk, inclusief de impact van klimaatverandering. Op basis van vaststellingen en modellering volgen we de evolutie van de erosie- en sedimentproblematiek op en toetsen deze af aan richtwaarden voor bodemverlies en sedimentaanvoer.

SD2: Bodemverontreiniging aanpakken

OD2.1: Een integraal beleid voor bodemverontreiniging

Het verminderen van de (bestaande) verontreiniging van de bodem door een **adequate aanpak van risico's** is een prioriteit, naast het voorkomen van nieuwe verontreiniging. We voeren daarvoor een integraal beleid, zowel op **risicogronden** als op **niet-risicogronden**. We zorgen ervoor dat de overdracht van gronden een cruciaal moment blijft voor het verzamelen van bodeminformatie, zodat de verantwoordelijkheid voor verdere maatregelen duidelijk wordt gelegd bij betrokkenen (volgens het principe dat de vervuiler betaalt) en toekomstige eigenaars worden beschermd. We maken bodeminformatie toegankelijk, via gebruiksvriendelijke tools (bodemverontreinigingsfiche en -verkenner, bodemattest...) en waarborgen daarbij de bescherming van persoonsgegevens conform de GDPR-vereisten. Daarnaast voorzien we een gecoördineerde aanpak voor bodemverontreiniging op niet-risicogronden en voor diffuse verontreiniging, zoals we ook al doen voor zorgwekkende stoffen, en brengen daartoe informatie uit verschillende bronnen samen om zo maximaal gebruikers te ondersteunen

We stellen prioriteiten op basis van **risico's** van bodemverontreiniging. Dit doen we door actief de voortgang van bodemonderzoeken en -sanering op risicogronden te volgen en snel in te grijpen bij urgente problemen. OVAM richt haar ambtshalve optreden op de prioritaire verontreinigingssituaties en de ontzorging van particulieren. Hierbij behoudt zij het traject om alle risicoterreinen in kaart te brengen tegen 2028 om vervolgens saneringstrajecten te kunnen opstarten tegen 2036. OVAM blijft ook andere overheden met advies bijstaan, bijvoorbeeld bij de realisatie van infrastructuurprojecten met bodemverontreiniging.

Circulair landgebruik en een geïntegreerde bodemaanpak zijn cruciaal in de strategie. Daarom werken we samen met belanghebbenden aan **gebiedsgerichte benaderingen** om bodemkwaliteit bij ruimtegebruik te integreren, bijvoorbeeld door tijdige afstemming bij grondverzet en de integratie van bodemzorg in projecten, zoals bij het terug in omloop brengen van **brown- en blackfields** via brownfieldconvenanten, en bij **stortplaatsen**. We verspreiden en versterken de kennis over **natuurgebaseerde oplossingen** voor bodembeheer.

We streven naar een gebiedsgerichte en gecoördineerde benadering van de bodemproblematiek, vooral bij ontwikkelingen met een **hoge maatschappelijke waarde**. We werken daarom een kader uit waarbij OVAM haar **middelen kan inzetten** om bij te dragen aan maatschappelijk relevante thema's, zoals de herontwikkeling van stortplaatsen in overstromingsgevoelige gebieden.

Door de aanpak van **waterbodems** versterken we de realisatie van de Kaderrichtlijn Water.

OD2.2: Verhoogde responsabilisering

We zullen **het bodemdecreet** evalueren aan de hand van de conclusies van het expertenpanel en voorstellen voor aanpassing maken. Op die manier zorgen we voor administratieve vereenvoudiging van de bodemprocedures bij verontreiniging en voor een snellere doorlooptijd van bodemdossiers.

Een werkbaar kader voor grondverzet in Vlaanderen moet gewaarborgd blijven zonder afbreuk te doen aan doelstellingen inzake gezondheid.

Daarnaast zorgen we voor een duidelijke invulling van de rol van OVAM, de erkende bodemsaneringsdeskundigen en andere betrokken actoren. De rol van bodembeheerorganisaties wordt uitgebreid, bv. bij het vaststellen van verdachte concentraties bij grondverzet en het doorgeven van deze of andere belangrijke informatie (technische verslagen, bodembeheerrapporten) aan de handhavingsverantwoordelijke.

Er worden in het Bodemdecreet instrumenten ontwikkeld om bij een wijziging van het gebruik van een terrein, door hetwelke nieuwe risico's op blootstelling of verspreiding van de verontreiniging ontstaan, aan de eigenaar of beheerder van de grond maatregelen op te leggen (bodemonderzoek of indien nodig –sanering). Ook onderzoeken we de inzet van financiële instrumenten om de detectie en aanpak van bodemverontreiniging te versterken. De kwaliteit van erkende bodembeheerorganisaties en saneringsdeskundigen monitoren we continu, zodat deze blijft voldoen aan de standaarden die we stellen.

OD2.3: Wendbare systematiek voor beoordeling van bodemverontreiniging

We werken aan een wendbare systematiek om de bodemverontreiniging te beoordelen, die toelaat om maatwerk te bieden, gepast op te treden in functie van de graad van verontreiniging en rekening te houden met voortschrijdend wetenschappelijk inzicht. Op die manier kunnen de middelen voor bodemsanering correct ingezet worden voor de meest acute en zwaarste verontreinigde gronden. We ontwikkelen daartoe een **gebalanceerd afwegings- en prioriteringskader** voor de aanpak van bodemverontreiniging, waarbij rekening wordt gehouden met gezondheids-, ecologische en maatschappelijke factoren. In **samenwerking met de hub Zorgwekkende Stoffen** stemmen we beleidskaders continu af op de **meest recente wetenschappelijke inzichten en op elkaar**, variërend van nieuwe kennis over bekende contaminanten tot het oppikken van nieuwe zorgwekkende stoffen via een early-warningsysteem.

Innovatie en duurzaamheid staan centraal in de aanpak. We stimuleren, onder meer via het kenniscentrum KIS, de ontwikkeling van nieuwe sanerings- en beheertechnieken, meettechnieken en databeheer.

SD3: Optimaal benutte ondergrond

OD3.1: Beheer van oppervlakedelfstoffen en grondstoffen

Het geactualiseerde **algemene oppervlakedelfstoffenplan** moet voorzien in de verzekering van de minerale grondstoffenbevoorrading in Vlaanderen (cf. oppervlakedelfstoffendecreet). Voor alle gegevens rond verbruik, import en export, het aandeel van Vlaamse primaire oppervlakedelfstoffen en alternatieve grondstoffen voorzien we periodieke monitoring via het **Monitoringsysteem voor Duurzaam Oppervlakedelfstoffenbeleid**. We bouwen de **Geotheek** verder uit als een referentiebibliotheek van de Vlaamse bodem en ondergrond en ontsluiten de data via Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV).

In functie van een veilige en duurzame voorziening van voldoende **kritieke grondstoffen** (in het kader van de Critical Raw Materials Act) levert Vlaanderen zijn bijdrage via de opmaak en uitvoering

van een **exploratieprogramma** naar Vlaamse reserves, inclusief mogelijk lithium uit diepe formatiewaters.

In het kader van de **methaanemissieregulatie** (in het kader van de Methaanverordening in opmaak) voorzien we een **inventaris** van gegevens in verband met de vroegere steenkoolwinning. Indien nodig starten we hiervoor de voorgeschreven strikte monitoring en rapportage.

OD3.2: Duurzaam beheer van (diepe) ondergrond en gebruik van diepe aardwarmte

Om uitdagingen beter te kunnen aangaan en kansen optimaal te kunnen benutten, maximaliseren we op basis van geologische expertise de kansen op de inzet van ondiepe geothermietoepassingen, van hernieuwbare energie via energieopslag en diepe-aardwarmte. We onderzoeken we lithiumwinning (als belangrijke kritieke grondstof) uit diepe formatiewaters. We finaliseren hiervoor de eerste **structuurvisie diepe ondergrond** conform het decreet diepe ondergrond. De bevoegdheidsverdeling voor de ondergrond, in het bijzonder voor seismiciteit en gedeelde monitoring, vraagt een **versterkte samenwerking tussen het Vlaamse en het federale niveau**.

In het kader van de transitie naar hernieuwbare energie (o.a. Richtlijn Hernieuwbare Energie, het VEKP en het decreet diepe ondergrond) bekijken we de verdere uitbreiding van projecten rond **diepe aardwarmte** in Vlaanderen. We zetten daarom via eigen en uitbesteed geologisch onderzoek en aansturing van de VLAKO-referentietoon van VITO in op een betere kennis van de diepe ondergrond, inclusief inzichten in reservoirmodelleringen. Voor de uitrol van hydrothermale systemen voorzien we i.s.m. de Koninklijke Sterrenwacht en **nieuw beleid rond aardbevingsrisico's** en waar nodig **aanpassingen** aan de regelgeving (bv. vergunningsvoorwaarden). Ook geven we **ondersteuning aan nieuwe initiatieven** om met behulp van innovatieve systemen ook in niet-watervoerende lagen diepe aardwarmte te winnen en werken we drempels voor de inzet van ondiepe aardwarmte in verstedelijkte gebieden weg.

Vanuit de het beleidsdomein Omgeving verlenen we ook volop onze medewerking aan de voorbereiding van het *bidbook* en andere voorbereidingswerken voor het aantrekken van de **Einsteintelecoop** naar onze regio. De ondergrond rond het drielandenpunt België, Nederland, Duitsland is zeer geschikt voor deze grootschalige ondergrondse fundamentele onderzoeksapparatuur voor onderzoek naar zwaartekrachtgolven.

ISE NATUUR EN BIODIVERSITEIT

SD1: Meer en betere natuur

OD1.1: Een efficiënt internationaal en Europees biodiversiteitsbeleid, op maat van Vlaanderen
Vlaanderen engageert zich om de implementatie van het Kunming Montréal Globaal Biodiversiteitskader en onze verplichtingen inzake multilaterale milieuverdragen en -akkoorden na te komen. . We waken erover dat engagementen getoetst worden aan de specifieke maatschappelijke en socio-economische context van Vlaanderen. Het principe van het gelijke speelveld (level playing field) blijft voorop staan.

Belangrijke nieuwe engagementen worden onderworpen aan een vroege impactbeoordeling en/of een vroegtijdig waarschuwingssysteem.

Met deze Vlaamse beleidslijnen zal Vlaanderen de 2030-doelstellingen van de goedgekeurde Europese Natuurherstelwet implementeren, met aandacht voor en op maat van de voor Vlaanderen kenmerkende omgeving. We benutten maximaal de koppelkansen (synergiën tussen bovenstaand beleid met betrekking tot de Blue Deal, stikstofsanering, bosuitbreiding, parken, Natura 2000...) om de doelen te bereiken en de in de wet voorziene afwijkingmogelijkheden die bij de opmaak van de nationale plannen kunnen worden ingezet. Hierbij wordt voorzien in de vereiste inspraak en monitoring.

Ook in het landbouwgebied liggen nog uitdagingen voor ons. Daartoe zullen we onder meer het Vlaamse GLB-strategische plan 2023-2027 inzetten. Ook wat groen en natuur in het stedelijk gebied betreft brengt de Natuurherstelverordening uitdagingen met zich mee. Dit komt verderop in deze tekst aan bod.

OD1.2: Uitvoering van instandhoudingsbeleid en stikstofsanering

We zetten de inspanningen verder om de uitstoot en neerslag van stikstof verder te laten dalen. We nemen verdere stappen om het programma stikstofsanering in uitvoering te brengen volledig in overeenstemming met het stikstofdecreet zodat stikstofsaneringsprojecten in 140 van de 193 deelzones zijn opgestart tegen 1 januari 2030. Ik beoog zoveel mogelijk grote en aaneengesloten natuurgebieden. Om de bestaande en beoogde habitats in een goede toestand te brengen zijn soms maatregelen nodig in het ruimere, omliggende landschap.

Waar mogelijk en nuttig zal ik daarom verplaatsingen van habitatdoelen en -gebieden onderzoeken en bepleiten op Europees niveau. Ik zet de inspanning verder met betrekking tot de instandhoudingsdoelen om uiterlijk tegen 2026 de allocatie te bereiken van de natuurdoelen in habitatrichtlijngebieden (SBZ-H) nabij piekbelasters en tegen uiterlijk eind 2030 voor de overige habitats. Voor de allocatie van de natuurdoelen en de uitvoering van de stikstofsaneringsprojecten worden de budgetten voorzien in de meerjarenbegroting PAS, met name de verhoging provisie nieuwe legislatuur, zo veel mogelijk benut."

Natuurbeheerplannen blijven een belangrijk instrument voor natuurbeheer, zowel voor de domeinen van de overheid zelf als voor de terreinbeherende verenigingen. Ik zet maximaal in op realisatie op basis van vrijwilligheid. We moedigen lokale besturen aan om in het kader van de publieke consultatie van natuurbeheerplannen een informatievergadering te organiseren. ANB verleent er haar medewerking aan. Lokale besturen worden op tijd geïnformeerd en goedgekeurde plannen worden online gepubliceerd.

OD1.3: Bosuitbreiding en -bescherming

Samen met de lokale besturen maken we werk van lokale bosplannen om actief op zoek te gaan naar ruimte voor de geplande 10.000 ha extra bos die uiteindelijk ook als bos zal bestemd worden. Op die manier streven we naar bijkomend bos in iedere gemeente. We vragen aan natuur- en landbouworganisaties om structureel overleg te plegen over hun aankoopbeleid van gronden in functie van het bereiken van deze doelstelling, in eerste instantie in voor natuur bestemde gebieden. De realisatie van deze doelstelling blijf ik opvolgen met de Bosteller.

Voor gronden die overeenkomstig het met overheidsmiddelen gevoerd aankoopbeleid van landbouwgrond voor bebossing in aanmerking komen, zullen we de vergunningsplicht voor bebossing schrappen. We ontwikkelen een beleid om bestaande bossen met een hoge ecologische en cultuurhistorische waarde te beschermen tegen ontbossing. Daarbij onderzoeken we op welke wijze de impact van koolstofvoorraden en de opslagcapaciteit kan ingebracht worden in het bepalen van de boscompensatiefactor. (Zie ook ISE ruimte en milieu, OD 3.4.) We treden kordaat op tegen illegale boskap en ontbossing.

OD1.4: Voldoende natuur onder het juiste beheer

De Vlaamse Regering zal investeren in een netto toename aan natuur maar met focus op deze met hoge kwaliteit, uiteraard overal en dicht bij iedereen. Ook buiten de beschermde gebieden werken we aan kwaliteitsvolle natuur. Ze ondersteunt hiertoe waar mogelijk en wenselijk partners die hier actief aan meewerken. De realisatie van de Europese natuur- en klimaatdoelen staat hierbij centraal. Dit omvat zowel bestaande natuur (onder passend beheer te brengen of te behouden of na omvorming) als nieuwe, bijkomende natuur (door uitbreiding en/of inrichting). Dit alles doen we in eerste instantie in de voor natuur beschermde gebieden.

We hanteren waar mogelijk een gebiedsgerichte aanpak. De Vlaamse Regering zet hiertoe een actief grondbeleid op (zie ISE ruimte en milieu, OD 3.4), met een brede instrumentenmix en een duidelijk afwegingskader. Terreinen waarop natuur of bos gerealiseerd wordt, worden op vlak van bestemming gecorrigeerd.

OD1.5: Meer natte natuur om de klimaatverandering op te vangen

Met de **Blue Deal 2.0** en de daaraan gekoppelde middelen maken we ruimte voor water door valleierherstel, aanleg van wetlands en natte natuur. Het decreet integraal waterbeleid voorziet dat er in het eerste jaar van deze legislatuur een Blue Deal aan de Vlaamse Regering wordt voorgelegd. We laten rivieren waar mogelijk terug haar natuurlijke loop gaan, altijd in overleg met de eigenaars en gebruikers en met de nodige flankerende maatregelen. We hebben daarbij oog voor de impact op landbouw en andere functies. Hydrologisch herstel van onze landschappen, waterinfiltratie en het vasthouden van water zijn de oplossing tegen overstromingen en droogte.

Veenbodems houden grote hoeveelheden koolstof en water vast en zijn daardoor eveneens van groot belang voor klimaatmitigatie, -adaptatie en de waterhuishouding. Veengebieden herstellen en beschermen, conform de bepalingen in de Natuurherstelverordening, doen we altijd in overleg met de eigenaars/gebruikers en met de nodige flankerende maatregelen. Ik heb daarbij oog voor de impact op landbouw en andere functies.

We evalueren het bestaande beschermingsregime voor natte natuur op zijn legistische kwaliteit en ruimtelijk toepassingsgebied.

Samen met de bevoegde collega's voer ik het geactualiseerd Sigmaplan verder uit en start ik de voorbereiding van een Sigmaplan 3.0 en zetten we verder in op waterbeheersing.

Om ons te wapenen tegen de stijgende zeespiegel, zetten we in op het herstel van het natuurlijke kustlandschap. Daarbij verbinden we polders, duinen en stranden om zo een klimaatbestendige en biodiverse kustlijn te creëren. We vrijwaren bestaande duinen van verdere bebouwing en verharding.

We zetten de schouders onder de definitieve goedkeuring van het Strategische Beleidsplan Kustvisie en de uitvoering van de eerste pilootprojecten.

We zetten in op de realisatie van de Europese Natuurdoelen en het herstellen en verbeteren van de ruimtelijke en ecologische samenhang van de Vlaamse kustduingordel. Tevens nemen we het initiatief om verlaten bebouwing en infrastructuur af te breken en te herbestemmen naar natuurgebied. We zien erin samenwerking met het ministerie van Defensie op toe dat de natuurwaarden in de militaire domeinen van Koksijde en Lombardsijde worden behouden en versterkt. Waar nuttig en mogelijk zoeken we maximaal synergiën tussen de verschillende militaire domeinen in Vlaanderen en nabijgelegen natuurkernen. Via terreinprojecten verbinden we het fossielduinmassief van Adinkerke met de actuele kustduingordel van De Panne. De resterende overgangszones van duin naar polder langs de randen van de stedelijke kustagglomeratie worden maximaal gevrijwaard van bebouwing.

Natuurlijke sponzen, instrument in functie van klimaatadaptatie: we creëren wetlands en natte natuur, we herstellen en beschermen veengebieden en permanente graslanden, en laten de rivier waar mogelijk terug haar natuurlijke loop gaan, altijd in overleg met de eigenaars/gebruikers en met de nodige flankerende maatregelen zoals onder meer de inzet van het nieuwe Omgevingsbesluit wanneer landbouwactiviteiten onmogelijk worden. We hebben daarbij oog voor de impact op landbouw en andere functies. Hydrologisch herstel van onze landschappen, waterinfiltratie en het vasthouden van water zijn de oplossing tegen overstromingen en droogte. In een aantal situaties zal evenwel afwatering, modernisering van stuwen en – waar nuttig én nodig – dijkversterking nodig zijn.

OD1.6: De Vlaamse natuur weerbaar maken tegen de klimaatverandering

De klimaatverandering vormt een bedreiging voor de natuur in Vlaanderen, voor het functioneren van onze huidige ecosystemen.

Conform het Vlaamse Klimaatadaptatieplan (zie ook ISE thema-overschrijdend, OD 1.1) maken we werk van klimaatbestendig beheer van onze natuurgebieden. Voor de gebieden waarvoor uit onderzoek blijkt dat de instandhoudingsdoelen door klimaatverandering niet meer haalbaar zijn, zullen we in gesprek gaan met de Europese Commissie om deze instandhoudingsdoelen aan te passen en indien nodig ook de habitatdoelen en -gebieden te verplaatsen.

Ook het terreinbeheer door publieke en private beheerders passen we aan. We rollen een aanpak uit om de principes van klimaatadaptief beheer met aangepaste beheermaatregelen per landschapstype te introduceren. We zorgen ervoor dat de specifieke aanpak voor elk gebied tegen 2030 in de nieuwe

natuurbeheerplannen beschreven staat en laten dit meenemen in de geplande periodieke evaluaties van de lopende natuurbeheerplannen.

We maken werk van de omvorming van soortenarme en/of structuurarme bossen, de door de klimaatverandering meest bedreigde bossen.

De verwachte toename van extreme weersomstandigheden doet ook de kans op het voorkomen van natuurbranden en de ernst ervan toenemen. De administratie zal daarom in samenwerking met de betrokken hulpverleningszones en de Civiele Bescherming een toekomstvisie en actieplan voorbereiden voor het voorkomen van en omgaan met natuurbranden. We passen noodplannen in overleg met de betrokken actoren aan zodat er een up-to-date draaiboek is in geval van schade door zware stormen.

OD1.7: Meer groen, voor een betere leefomgeving

We werken aan het bereiken van een goede kwaliteit van de natuur in onze woon-, werk- en leefomgeving. We zoeken daarvoor ook de koppeling met andere impulsen, zoals de bouwshift (ISE Ruimte en Milieu) en klimaatadaptatie (zie ISE thema-overschrijdend Instrumentarium) op om groenblauw en basisnatuurkwaliteit in de bebouwde omgeving mogelijk te maken.

We zetten in op het versterken van de band tussen **natuur en gezondheid** en op een interdisciplinaire samenwerking tussen het natuurbeleid, het ruimtelijke beleid en het gezondheids- en welzijnsbeleid, en verankeren deze samenwerking Goede voorbeelden van het werken met natuurvoordelen ontsluiten we via de groenblauwe atlas.

Tegelijk faciliteren we kwaliteitsvolle natuur en wijk-, zorg- en waterbossen, als basis in de woon-, werk-, speel- en zorgomgeving door bijvoorbeeld de projectoproepen Natuur in je buurt en Groene Rand. De boomkruinbedekking en oppervlakte stadsnatuur in verstedelijkte gebieden wordt minstens in stand gehouden.

Samen met de collega bevoegd voor Sport maken we werk van een versoepeld kader voor zwemmen in open water om de fysieke en mentale gezondheid te stimuleren en de verkoeling van de bebouwde omgeving verder te bewerkstelligen. We nemen onze verantwoordelijkheden binnen het beleidsdomein Omgeving om de ambities van het regeerakkoord na te volgen en maken we van zwemmen in open water een recht. Tot nu was het principe dat zwemmen overal verboden is, tenzij op plaatsen waar het expliciet toegestaan wordt. Die logica draaien we om: zwemmen is overal toegestaan, tenzij op plaatsen waar het expliciet door de (lokale) overheid verboden wordt.

Zorgen voor meer en betere natuur vraagt om een mens-inclusieve aanpak en lokaal maatwerk. In de **bebouwde omgeving** bieden we de lokale besturen en actoren een kader aan voor een burgergedragen beheer en de ontwikkeling van meer en betere stedelijke natuur: de **natuurweefselplanning**.

We willen landbouw en natuur terug samenbrengen. Beide zijn beheerders van onze open ruimte. Ook landbouwers spelen een belangrijke rol in het behoud en herstel van biodiversiteit, heel veel soorten kunnen immers enkel in cultuurlandschappen gedijen. De beheerovereenkomsten geven de overheid de mogelijkheid om landbouwers op vrijwillige basis te belonen voor hun inzet voor natuur. We blijven sterk inzetten op doeltreffende en billijke beheerovereenkomsten en onderzoek ook langlopende beheerovereenkomsten. In het volgende GLB worden beheerovereenkomsten prioritair voor, of in samenwerking met actieve land- en tuinbouwers ingezet.

Via **innovatieve beheerovereenkomsten** testen we nieuwe maatregelen (bijvoorbeeld resultaatsgericht) en werkwijzen (bijvoorbeeld nieuwe contractvormen) uit om een stimulerend biodiversiteitsbeleid richting landbouwers ook in de toekomst te garanderen. We experimenteren en testen dit uit in de praktijk.

We testen nieuwe concepten zoals een agronatuurbeheerplan of een landbouw-natuurbeheerconvenant uit in pilootprojecten waarbij zowel de landbouw- als omgevingsdiensten betrokken worden, om te komen tot gepaste beleidsinstrumenten die ingezet kunnen worden voor het herstel van de landbouwecosystemen.

We rollen het **Vlaamse Houtkantenplan** uit conform de doelstellingen in de Natuurherstelwet met als hoofddoel een stevige impuls te geven aan het herstellen en versterken van het houtkantennetwerk in het Vlaamse landschap. Via de Oproep Houtkanten stimuleren we lokale besturen om houtkanten aan te planten. Via streekspecifieke beheervisies en actieplannen, steeds opgemaakt met de betrokkenen, ondersteunen we landbouwers, landschapsbeheerders en andere ruimtegebruikers.

Met aangepaste instrumenten zoals beheerovereenkomsten zetten we in op een passend beheer voor bestaande en nieuwe hoogstamboomgaarden.

We voeren het Vlaamse actieplan voor wilde bestuivers 2022-2030 voor het behoud en herstel van bestaande populaties uit. We hebben aandacht voor bestuiversvriendelijke gebieden en zorgen voor een kwalitatief beheer.

We zetten in op herstel van natuurwaarden in landbouwgebieden

Vlaanderen zal de 2030-doelstellingen van de Europese natuurherstelverordening implementeren, met aandacht voor en op maat van de voor Vlaanderen kenmerkende omgeving.

Inwoners van de steden snakken naar meer groen in de buurt. Door de natuurherstelwet moet de groene ruimte in de stad toenemen met minstens 3% tegen 2030 en 5% tegen 2050.

OD1.8: Kwaliteitsvolle natuurbeleving

Natuurbeleving ondersteunt natuurbescherming. Daarom zorgen we ervoor dat tegen het einde van de legislatuur een groot deel van de natuurdomeinen beschikt over een goedgekeurde toegankelijkheidsregeling. We hebben oog voor voldoende rustzones en kwaliteitsvolle paden en zones voor recreatie, zonder daarbij de waterdoorlaatbaarheid van de bodem te verminderen. We waken erover dat het recreatief medegebruik wordt beschouwd op landschapsschaal in plaats van per individueel domein om enerzijds de druk op de natuur te spreiden en anderzijds de samenwerking tussen de verschillende actoren te bevorderen.

Om de kwaliteit van de belevingsinfrastructuur op peil te houden gaan we op zoek naar partners die mee kunnen instaan voor de ontwikkeling en het onderhoud van recreatieve routes en infrastructuur. Dat kunnen zowel andere overheden als gebruikersgroepen zijn.

We onderzoeken hoe we sites, zoals Coloma (Sint-Pieters Leeuw), Gaasbeek, Groenenberg (Sint-Pieters-Leeuw), Plantentuin Meise, en het Rubenskasteel (Elewijt) samen met de agentschappen Onroerend Erfgoed, Toerisme Vlaanderen, Natuur en Bos en Plantentuin Meise beter kunnen ontsluiten en ontwikkelen voor een kwaliteitsvolle natuurbeleving. Ook het (wetenschappelijke)

beheer van deze parken en tuinen wordt gestroomlijnd en geoptimaliseerd. We ambiëren één overkoepelende beleidsaansturing.

OD1.9: Lokale coalities als hefboom voor uitvoering van het Vlaamse beleid

In 2023 werden vier **Nationale Parken en vijf Landschapsparken** erkend door de Vlaamse Regering. Met de ontwikkeling van de Nationale Parken beogen we een duurzame bescherming en ontwikkeling van landschapsecologische processen en de bijhorende ecosystemen, habitats en leefgebieden van soorten.

We ondersteunen de erkende Vlaamse Parken in de uitvoering van hun masterplannen en operationele plannen, met begeleiding door de betrokken Vlaamse instanties via het Vlaamse parkenbureau, vanuit een geïntegreerde aanpak met het oog op een maximale doorwerking en realisatie van de verschillende Vlaamse beleidsdoelen op vlak van toerisme, landbouw, natuur, bos, water, landschap en erfgoed binnen de Vlaamse parken. Lokale betrokkenheid is belangrijk voor het succes van de parken. We verbeteren de ruimtelijke samenhang binnen de parken via de masterplannen.

Daarnaast dragen lokale actoren, zoals de eigenaars, landbouwers, lokale besturen, **de terreinbeherende verenigingen, de Regionale Landschappen** (zie ISE thema-overschrijdend, OD 2.3) en de **Bosgroepen**, gebiedsgericht bij aan de realisatie van meer en betere natuur in Vlaanderen.

De **bosgroepen** vertegenwoordigen een groeiend aantal private natuur- en boscijneren. We zorgen voor structureel overleg met de bosgroepen voor een sterke en kwalitatieve participatie van het privaat natuur- en bosareaal in de realisatie van Vlaamse beleidsdoelstellingen.

SD2: Doeltreffend soortenbeleid en -beheer

OD2.1: Soortenbescherming

We werken een wetenschappelijk gestuurd soortenbeleid uit, op basis van een leefgebiedenbenadering. We verliezen de specifieke noden van beschermde en bedreigde soorten hierbij niet uit het oog. Dit gebeurt op grond van een oordeelkundige en globale impactbeoordeling.

We evalueren de werking en effectiviteit van soortenbeschermingsprogramma's, beheerregelingen, andere beschermingsplannen voor inheemse soorten en de soortentoets, en verkennen daarbij de mogelijkheden tot vereenvoudigingen. We zorgen voor beschermde soorten in goede staat van instandhouding.

We werken samen met de opvangcentra voor wilde dieren aan een verdere professionalisering van hun werking en infrastructuur met het oog op bioveiligheid, soortenbescherming en soortenbeheer.

OD2.2: Beperken van schade en overlast door in het wild levende soorten

De opkomst of uitbreiding van bepaalde inheemse soorten in Vlaanderen (bv. wolf, bever, everzwijn, steenmarter) is positief voor de biodiversiteit maar kan ook tot schade of overlast leiden. Ook invasieve uitheemse soorten (bv. Aziatische hoornaar, wasbeer, exotische muggen) en ziekten bij in het wild levende dieren (bv. Afrikaanse varkenspest, vogelgriep) kunnen leiden tot stijgende risico's voor ecologie, economie en volksgezondheid, en vragen een aanpak op maat.

Elke sector en de verschillende beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid nemen hierbij hun verantwoordelijkheid, onder coördinatie van het Agentschap voor Natuur en Bos, die de verantwoordelijkheden en de bijhorende instrumenten zal oplijsten.

Ik zorg voor een efficiënte kennisdeling en coördinatie van initiatieven rond soortenbeleid, exotenbestrijding en het samenleven met wilde dieren.

Voor de invasieve uitheemse soorten die in Vlaanderen prioritair aangepakt moeten worden, streven we naar een geïntegreerde meerjarenaanpak die tegemoetkomt aan de verplichtingen van de desbetreffende Europese verordening. De nadruk ligt hierbij op de terreinactie in samenwerking met alle actoren voor een verhoogde effectiviteit en kostenefficiëntie bij het monitoren en bestrijden van invasieve uitheemse soorten.

We wijzigen de soortenschaderegeling met het oog op het verduidelijken van het type schade dat vergoed wordt en de voorwaarden om tot administratieve schadevergoeding over te gaan. In lijn hiermee onderzoeken we de mogelijkheden om eventuele opgelopen schade billijk en snel te vergoeden, zonder overbodige administratieve lasten, en de risico's te beheersen.

We zetten in op de wetenschappelijk onderbouwde aanpak van wolf, bever en everzwijn, met evenwicht tussen aspecten van veiligheid, monitoring, soortbescherming, preventie, beheer, schadevergoeding en handhaving. We hebben daarbij oog voor maatschappelijke druk die de intrede van deze soorten met zich kan meebrengen en betrekken hierbij de relevante actoren.

OD2.3: Organisatie van jacht

We ondersteunen de jacht in functie van het evolueren naar een duurzaam wildbeheer en zetten in op structureel en constructief overleg. We vertrouwen de jachtsector toe om mee te werken aan het behoud van onze natuurlijke ecosystemen en aan habitatherstel op landschapsniveau om te komen tot duurzame wildpopulaties, en maken ook werk van kleinschalig landschapsherstel met betrokkenheid van alle actoren.

We onderzoeken de nodige wijzigingen in de jachtwetgeving met het oog op een duurzaam wildbeheer en verkennen pistes voor een efficiëntere organisatie van het jachtexamen. We zetten meer in op adaptief beheer en werken daartoe betrouwbare en heldere methodieken voor de monitoring van kritieke soorten uit. Er komt een wetenschappelijk onderzoek naar de predatiedruk in Vlaanderen in relatie tot de achteruitgang van onder andere de grondbroeders. In het kader van overlastproblematieken (onder andere door everzwijnen en invasieve exoten) faciliteren we een doeltreffende aanpak in nauwe samenwerking met de jachtsector. We evalueren en actualiseren daartoe het regelgevende kader (soortenschaderegeling, Benelux-Overeenkomst...).

We optimaliseren de raadpleegbaarheid van de jachtplannen en gaan na hoe informatie rond jachtrechthouders en wildbeheereenheden beter in kaart kan gebracht en ontsloten worden.

We zorgen voor een proportionele handhaving van de soorten- en jachtregelgeving, gericht op plegers en (eventuele) medeplichtigen. We evalueren de jachtregelgeving dienaangaande en bekijken hoe de procedures en afhandelingen van aanvragen, processen-verbaal en beroepen effectiever en sneller kunnen.

We besteden de middelen van het Jachtfonds en het Visserijfonds ten bate van de prioriteiten voor jacht en riviervisserij in overleg en samenwerking met de betrokken sectoren.

SD3 Instrumentarium

OD3.1: Smart Nature: slim en vooruitziend natuurbeheer, ondersteund door technologie
Met behulp van slimme sensoren en dronetechnologie zorgen we voor een efficiënt beheer, een kwaliteitsvolle monitoring en een correcte, proportionele handhaving.

Artificiële intelligentie is een hulpmiddel bij de analyse en verwerking van data, in toepassingen zoals vroegtijdige waarschuwingen voor natuurbranden, het opsporen van exoten, het opvolgen van veranderingen in het landschap en voorbereidende data-analyses voorafgaand aan het beheer van geschikte gronden.

We bekijken of we voor het simuleren van beleidsmaatregelen inzake stikstof kunnen aansluiten bij de lopende initiatieven binnen de Vlaamse overheid (Digitaal Vlaanderen) en de Europese projecten m.b.t. bijvoorbeeld digital twins/digitale tweelingen.

Voor een flexibel en efficiënt natuurbeheer is een vlotte toegang tot correcte en realtime-gegevens broodnodig. De waardevolle data die sensoren en experts verzamelen, moeten gedeeld worden tussen en met kennisinstellingen en andere partners. We willen de interoperabiliteit van de natuurkernegegevens verhogen door in te zetten op gedeelde standaarden en datakwaliteit. We verenigen deze data en de eraan verbonden protocollen en samenwerkingsverbanden in de dataspace Smart Nature, met aandacht voor afstemming, kennisdeling en synergiën met andere dataspace-initiatieven binnen de Vlaamse overheid.

OD3.2: Effectieve bescherming van bestaande natuur

We zetten verder in op het voorkomen van overtredingen op de natuurregeling. Met het programmatisch handhaven bevorderen we de informatiedoorstroming en dialoog met de betrokken koepelorganisaties en overheden.

In samenwerking met diverse partners binnen en buiten het beleidsdomein werken we verder aan de technologische vernieuwing binnen de handhaving. We gebruiken AI om verder te bouwen aan een gebiedsdekkende inventarisatie en een earlywarningsysteem voor het verdwijnen van kleine landschapselementen. We zorgen, via samenwerkingen tussen het beleidsdomein omgeving en het beleidsveld landbouw voor meer duidelijkheid voor de betrokken landbouwers inzake de aanwezigheid van historisch permanent grasland.

De regelgeving rond kleine landschapselementen en bermen wordt herzien met onder andere oog voor biodiversiteit en er wordt ingezet op afstemming tussen de regelgeving van entiteiten binnen en buiten het beleidsdomein. De handhavingprocessen blijven binnen het beleidsdomein Omgeving maar worden aangepast aan het Kaderdecreet Vlaamse Handhaving.

OD3.3: Het verkennen en ontwikkelen van innovatieve beleidsinstrumenten

De diensten die ecosystemen aan de maatschappij leveren (zoals natuurlijke bescherming tegen overstroming of hitte, bestuiving door wilde insecten, natuurlijke waterzuivering, natuurgebonden recreatie...) en de waarde die onze maatschappij aan die ecosystemen en diensten hecht, bieden mogelijkheden om de vermarkting ervan te verkennen en de samenwerking met de landbouwsector en de bedrijfssector te versterken.

Landbouwers zijn niet alleen het eerste slachtoffer van de klimaatverandering, ze zijn ook in staat om via hun bedrijfsvoering hun steentje bij te dragen aan het tegengaan van de klimaatverandering. Carbon Removals & Carbon Farming (CRCF) zorgt ervoor dat CO₂ uit de atmosfeer vastgelegd wordt of blijft in de bodem, in biomassa, in biomaterialen of in de diepe ondergrond. Landbouwers spelen hierin een sleutelrol, zeker op vlak van koolstofopslag in de bodem.

Vanuit de Europese LULUCF-verordening liggen er ook heel wat mogelijkheden om in te spelen op koolstofopslag in de bodem. Daartoe werken we in 2025 samen met de minister van Klimaat een eerste LULUCF-actieplan uit (zie ISE thema-overschrijdend, OD1.3). Zowel de uitdagingen op vlak van het uitwisselen van data en informatie, het optimaliseren van de emissie-inventaris en de prognoses incl. de beoogde differentiatie binnen het ruimtebeslag, als de uitdagingen op vlak van effectieve implementatie van de voorgestelde maatregelen op terrein maken onderdeel uit van de scope van het actieplan

Aansluitend verkennen we internationale concepten zoals 'biodiversity credits', 'biodiversity net gain' en 'habitatbanking' met het oog op het bijstellen van bestaande of de ontwikkeling van nieuwe beleidsinstrumenten om de samenwerking met de private sector te versterken en ook meer middelen te genereren voor het natuurbeleid.

SD4: Wetenschappelijke onderbouwing en evaluatie voor een doeltreffend natuurbeleid

OD4.1: Toestand en trend van de natuur in beeld brengen

Een doeltreffend natuurbeleid wordt onderbouwd, gemonitord en bijgestuurd op basis van maatschappelijke prioriteiten, concrete vaststellingen op het terreinen objectieve en betrouwbare **wetenschappelijke data**. Dit gebeurt binnen of wordt vertaald in een goed juridisch kader. We voorzien in voldoende inspraak van de betrokken gemeenschappen en sectoren en in monitoring om bij de uitvoering van de Europese natuurherstelverordening maximaal gebruik te maken van de in de verordening voorziene afwijkingsmogelijkheden.

In navolging van het voorstel van de Europese commissie om tot een EU-breed kader voor bosobservatie te komen, zetten we in op **bosmonitoring**. Deze informatie laat een gericht beheer toe.

Evenzeer zetten we onderzoek naar de toestand en evolutie van bodembiodiversiteit in Vlaanderen verder.

Om een volledig zicht te krijgen op de toestand en trend van de biodiversiteit in Vlaanderen, blijven de **natuurindicatoren en het Natuurrapport** essentiële instrumenten.

Om al deze data te verzamelen zijn **wetenschappelijke onderzoeksinfrastructuur en innovatieve monitoringstechnieken** noodzakelijk. De Vlaamse wetenschappelijke instellingen werken volgens de **open-science**doelstellingen, met een maximale ontsluiting van biodiversiteitsdata. Via een **Vlaams Biodiversiteitsportaal** delen we alle soortendata voor Vlaanderen met de verschillende maatschappelijke actoren.

We doen voorstellen om insectenpopulaties te behouden, de ecosystemen waarin ze gedijen te herstellen en de ecosysteemdiensten die ze leveren veilig te stellen.

We geven extra aandacht aan het in beeld brengen van druk op onze natuur. De opkomst van **invasieve soorten** heeft een steeds grotere impact op onze samenleving. We bekijken hoe we het brede publiek hier beter over kunnen informeren.

Om de juridische en wetenschappelijke robuustheid van een mogelijke omslag van depositie- naar emissiemodel te onderzoeken, heroriënteren we de wetenschappelijke inspanningen binnen de **Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)**.

OD4.2: Natuurgebaseerde oplossingen voor natuurherstel en klimaatadaptatie

Om de uitdagingen op het vlak van biodiversiteitsverlies en klimaatverandering aan te pakken, willen we natuurgebaseerde oplossingen aanreiken.

Via wetenschappelijk onderzoek brengen we in kaart welke gebieden prioritair zijn voor **natuurherstel en noodzakelijk in uitvoering van de natuurherstelverordening**. We bekijken welke herstelmaatregelen nodig zijn op vlak van ruimte, bodem, hydrologie, typische soorten en connectiviteit.

We richten ons ook op **duurzaam ecologisch watersysteemherstel**. We geven proactief en gebiedsgericht advies voor de klimaatadaptieve inrichting van bron- en valleigebieden, gericht op het bergen van water en het verhogen van de sponswerking.

Om alle functies een plaats te geven in de beperkte open ruimte in Vlaanderen, zetten we in op **natuurinclusieve landschapsplanning**. Hierbij streven we naar een duurzame co-existentie (dat kan ook ruimtelijk gescheiden zijn) van landbouw en natuur. In overleg en samenwerking met talrijke partners, onderzoeken we hoe **agro-ecologische- en andere landbouwpraktijken** en natuurherstel elkaar kunnen versterken.

De natuur is onze meeste evidente bondgenoot in de strijd tegen klimaatverandering. Daarom onderzoeken we niet enkel wat de effecten zijn van klimaatverandering op onze natuur, maar ook wat nodig is om onze natuur voldoende klimaatrobuust te maken. Via **klimaatadaptief bosbeheer en onderzoek naar geschikte herkomsten van bomen** maken we onze bossen weerbaar tegen ziektes, droogte en natuurbrand.

De natuur helpt ons ook om broeikasgassen uit de atmosfeer te halen en op te slaan. Om de **koolstofopslag in bodem en biomassa** te maximaliseren, gaan we na wat de invloed is van landgebruiksveranderingen en beheerpraktijken op koolstofvoorraden.

We onderzoeken het concept en statuut van tijdelijke natuur en gaan daarover in overleg met de Europese instellingen.

OD4.3: De relatie tussen mens en natuur onderzoeken

Voor een effectief en gedragen Vlaams natuurbeleid is het nodig het maatschappelijk draagvlak voor natuur te vergroten. We doen dit via wetenschappelijk onderzoek naar de relatie tussen mens en natuur.

In Vlaanderen zijn er **conflicten in de interacties tussen mensen en dieren**. Om de verschillende visies op de aanpak van terugkerende soorten zoals wolf, bever en everzwijn, en op het beheer van afnemende soorten zoals patrijs en haas te overstijgen, willen we inzetten op een goede

wetenschappelijke onderbouwing en op participatieve processen om deze conflicten te helpen aanpakken.

We kijken ook naar de relatie tussen **natuur en gezondheid**. Wat doet het omgevingsbeleid inzake de omgevingskwaliteit, het biodiversiteitsverlies en de klimaatverandering met onze fysieke en mentale gezondheid? Hoe kan de nabijheid van natuur zorgen voor een verbeterde levenskwaliteit? Maar ook, hoe kan de mens bijdragen aan een gezonde natuur?

Via monitoring brengen we in kaart hoe en in welke mate onze economie afhangt van onze natuur en vice versa. Hierbij aansluitend werken aan de ontwikkeling van ecosysteemrekeningen of 'ecosystem accounts' (Europese verordening).

ISE LUCHT

SD1: Vormgeven aan Europees, internationaal en Vlaams luchtbeleid

OD1.1: Europese en internationale besluitvorming

Vermindering van grensoverschrijdende luchtverontreiniging zorgt ook in Vlaanderen voor verbetering van de luchtkwaliteit. Vlaanderen zet zich (pro)actief in op het buitenlands en Europees beleid en op multilaterale partnerschappen om mondiale uitdagingen aan te pakken. Multilaterale samenwerking laat ook toe om Vlaamse expertise en technologie te internationaliseren met opportuniteiten voor Vlaamse actoren.

We volgen nauwgezet de onderhandelingen over de herziening van het Protocol van Göteborg ter bestrijding van verzuring, eutrofiëring en ozon in de omgevingslucht en de evaluatie van de NEC-richtlijn verder op. Verder volgen we de Europese initiatieven omtrent huishoudelijke houtstook op, inbegrepen de verwachte herziening van de ecodesign-eisen voor houtstooktoestellen.

OD1.2: Opvolgen en actualiseren van luchtbeleidsplan 2030

Het Luchtbeleidsplan 2030 voorziet een tweejaarlijks voortgangsrapport en een vierjaarlijkse actualisatie. We werken een derde voortgangsrapport uit in 2025 en een vierde in 2027.

We actualiseren in 2025 het Luchtbeleidsplan in functie van de nieuwe richtlijn luchtkwaliteit. We integreren hierbij de emissietaakstellingen voor NO_x en NH₃ die voortvloeien uit het stikstofdecreet in het Luchtbeleidsplan en de uitvoering ervan. We verzekeren ook afstemming met het klimaatbeleid, in het bijzonder voor de sectoren waar de maatregelen een analoge of tegengestelde impact hebben op emissies van broeikasgassen en luchtverontreinigende stoffen. Via het Netwerkplatform Gezonde lucht verzekeren we de integratie met het gezondheidsbeleid in Vlaanderen.

We zetten de nieuwe richtlijn luchtkwaliteit om in Vlaamse wetgeving en evalueren daarbij de bestaande wetgeving rond luchtverontreiniging. We verduidelijken hierbij de taken. In uitvoering van de nieuwe richtlijn stellen we in 2028 een roadmap op en passen het meetnet aan (zie ook SD3).

SD2: Uitvoeren van Luchtbeleidsplan

OD2.1: Kosteneffectief industrieel reductiebeleid met aandacht voor zorgwekkende stoffen

De industrie is een belangrijke bron van stikstofoxiden (NO_x), zwaveldioxide (SO₂) en zware metalen in Vlaanderen. Om de Europese luchtkwaliteits- en emissiedoelstellingen te realiseren en in uitvoering van het stikstofdecreet zetten we het generieke kosteneffectieve reductiebeleid verder. Ingedeelde inrichtingen brengen we in lijn met de nieuwste wetenschappelijke inzichten, waar nodig aangevuld met maatwerk in de bijzondere vergunningsvoorwaarden. Voor de aanpak van de verspreiding van zorgwekkende stoffen naar de lucht werken we weloverwogen normenkaders uit en ontwikkelen we betrouwbare meetmethoden. We zetten daarbij in op een gebiedsspecifieke en kostenefficiënte risicogebaseerde aanpak, die een werkbaar evenwicht vormt tussen bescherming van mens en milieu, bescherming van strategische sectoren, milieuwinst en maatschappelijk verantwoorde uitgaven. Via het vergunningenbeleid bieden we rechtszekerheid voor bedrijven en

beperken we de impact op de omgeving. Met een efficiënte handhaving zien we toe op de naleving van de vergunningsvoorwaarden.

We werken een aanpak uit op maat van de sectoren. We voeren het goedgekeurde actieplan rond dioxines voor schrootbedrijven met shredderinstallaties uit en werken een aanpak uit rond zware metalen nabij metaalbedrijven en de afvalverbrandingssector. We maken daarbij de vergelijking met praktijken in de ons omliggende landen. We brengen potentieel vervuilende sectoren verder in kaart door middel van uitgebreide screeningscampagnes uitgevoerd door VMM.

In hotspots van industriële luchtverontreiniging werken we gebiedsgericht en oplossingsgericht in overleg met de stakeholders. We ondersteunen (lokale) beleidsmakers met heldere analyses van de luchtverontreiniging en met gebiedsgerichte beleidsvoorstellen in werk- of stuurgroepen. In hotspotgebieden zoals Hoboken blijven we de zware metalen opvolgen. In de haven van Antwerpen werken we prioritair aan de reductie van de uitstoot van Vluchtige Organische Stoffen (VOS) en NOx. In de havengebieden speelt niet enkel industrie een rol, maar ook scheepvaart en wegverkeer (zie ook OD3).

OD2.2: Hinder door houtkachels verminderen

Ook houtverbranding heeft een impact op onze gezondheid door de uitstoot van fijn stof. De nieuwe richtlijn bevat een halvering van de toegelaten PM_{2,5}-concentraties. Veel woningen in Vlaanderen worden nog verwarmd met hout. Vooral oudere houtkachels en open haarden zorgen voor hoge fijnstofemissies. Om de woonkwaliteit te verbeteren en in functie van de nieuwe richtlijn luchtkwaliteit geven we deze legislatuur uitvoering aan de acties die voortvloeien uit de Green Deal Huishoudelijke Houtverwarming. We werken aan de uitfasering van oude en vervuilendste toestellen, rekening houdend met kwetsbare groepen. We spelen daarbij o.a. in op het moment van eigendomsoverdracht met het nodige flankerende beleid zoals voorzien in het renovatiebeleid, waarvoor de minister bevoegd voor Wonen en Energie verantwoordelijk is. We onderzoeken een onderhouds- en keuringsplicht voor stooktoestellen op hout, naar analogie met de verplichtingen voor toestellen aangesloten op centrale verwarming.

We zetten verder in op communicatie en sensibilisering in samenwerking met de lokale overheden.

OD2.3: Op weg naar emissievrij verkeer

De transportsector is de belangrijkste bron van NOx in Vlaanderen en wegverkeer heeft daarbij het grootste aandeel. Verkeer draagt ook in belangrijke mate bij aan de uitstoot van fijn stof. Doordat die uitstoot lokaal en op lage hoogte plaatsvindt heeft hij een grotere impact op onze gezondheid.

Samen met de collega's minister zetten we verder in op een vergroening van het wagenpark van de Vlaamse overheid.

Samen met de collega-minister bevoegd voor Mobiliteit en in uitvoering van de kaderovereenkomst Zero-Emissie-Stadslogistiek maken we in eerste instantie werk van emissievrije distributie in de centrumsteden. We bieden steden en gemeenten de nodige handvatten om met emissievrije distributie aan de slag te gaan.

Door een gerichte aanpak van een beperkte groep probleemvoertuigen verbetert de luchtkwaliteit significant. We voeren de conceptnota 'handhaving voertuigemissies' mee uit. Samen met de

minister bevoegd voor Mobiliteit zorgen we voor een definitieve goedkeuring van het decreet over gegevensverwerking bij emissie monitoring van wegvoertuigen en verankeren het toezicht op verhoogde voertuigemissies in milieuwetgeving en breiden we de deeltjestellertest uit naar bussen en vrachtwagens en voeren we voor alle voertuigtypes een NOx-test in. We ondersteunen de uitbreiding van wegkantcontroles naar licht vervoer, zetten geavanceerde inspectiesoftware en remote sensing in, en zorgen voor een koppeling met de technische keuring in samenwerking met de bevoegde minister. Om de handhaving op voertuigfabrikanten te verbeteren bekijk ik samen met mijn collega bevoegd voor Mobiliteit de mogelijkheden om markttoezicht in te richten als derde partij naast de Vlaamse homologatiediensten en de federale markttoezichtautoriteit.

We ondersteunen de uitwerking van fiscale en financiële instrumenten die deze regering heeft voorzien met onze kennis over voertuigemissies, o.a. bij de optimalisatie van de kilometerheffing voor vrachtwagens en de uitwerking van een digitaal systeem om ook andere buitenlandse voertuigen mee te laten bijdragen aan het gebruik van onze wegen. Beide instrumenten worden in overeenstemming gebracht met de herziene Eurovignetrichtlijn, waar CO₂-emissies en luchtverontreiniging in opgenomen zijn. We bekijken ook de impact van het ETS₂-systeem voor wegverkeer en het ETS-systeem voor maritiem transport op de luchtemissies en werken mee aan de herziening van de verkeersfiscaliteit voor nulemissievoertuigen voor nieuwe inschrijvingen.

We verstrengen het wettelijke kader rond de lage-emissiezone (LEZ) niet verder dan de voorwaarden die op 1 september 2023 effectief van kracht waren. We gaan in overleg met Antwerpen en Gent om te bekijken hoe gegarandeerd kan worden dat de luchtkwaliteit er aan de huidige en toekomstige NO₂-luchtkwaliteitsnormen kan voldoen.

We zien toe op de voorwaarden zoals bepaald in de omgevingsvergunning van de nationale luchthaven. Daarin wordt een blijvend engagement verwacht van de exploitant om de geluidsimpact, luchtemissies en luchtkwaliteit en gezondheidsimpact op de omgeving te monitoren en waar nodig bij te sturen. De monitoringscommissie zal dit nauw opvolgen.

Ook de scheepvaart, in het bijzonder de zeevaart, draagt in belangrijke mate bij aan de uitstoot van NO_x. Door het gebruik van schonere brandstoffen en motoren en via een subsidieprogramma van VLAIO voor walstroom, dalen de emissies. Zo implementeren we mee de Europese verordeningen rond walstroom en brandstoffen (AFIR, FuelEUMaritime) en werken een aantal barrières weg voor het gebruik van walstroom. We ondersteunen in ons vergunningenbeleid het gebruik van innovatie, walstroom en nieuwe technologieën om emissie van scheepvaart te verminderen. Voor de binnenvaart werken we mee aan de Green Deal Binnenvaart. Tevens zetten we mee de schouders onder de visienota rond duurzamer cruisetourisme met maatregelen om de economische, ecologische en sociale impact te beperken, rekening houdend met de Europese richtlijnen ter zake.

Samen met de bouwsector en andere overheden zetten we verdere stappen om schadelijke emissies van werk-, voer- en vaartuigen en de uitstoot van schadelijke VOS te verminderen.

OD2.4: Verlaging stikstofuitstoot door landbouw

In uitvoering van het luchtbeleidsplan en het stikstofdecreet verminderen we de ammoniakuitstoot als gevolg van landbouwactiviteiten. We zien toe op de installatie van een elektronisch monitoringssystemen op zowel bestaande als nieuwe luchtwassers.

Via de goedgekeurde programmatische aanpak stikstof (PAS) dragen we bij tot het herstel van de schade door vermisting en verzuring aan de natuurgebieden. Hiervoor monitoren we continu de vooruitgang. We volgen de stikstofemissies, -concentraties en -deposities op en rapporteren er jaarlijks over, en voeren extra onderzoek uit waar er nood blijkt te zijn op basis van de jaarlijkse rapportering PAS. We zorgen voor extra metingen in o.a. de maatwerkgebieden, en gaan ook projectmatig kijken wat de evolutie is. We zetten in op verfijning van de huidige emissie- en depositiemodellen (EMAV, VLOPS) in overleg met de minister van Klimaat. Ook voor de andere sectoren verbeteren we de emissiemodellen (zie SD3, OD4). Nieuwe wetenschappelijke inzichten worden hierbij toegepast. We geven hiermee ook invulling aan de opdracht om een emissiebeleid vorm te geven dat zowel juridisch als wetenschappelijk robuust is. Tot slot gaan we ook in overleg met Nederland om samen tot een eensluidend en effectief reductiebeleid over de grenzen te komen. We werken hierbij verder op basis van de afspraken van Middelburg.

OD2.5: Samen met lokale overheden voor zuivere lucht

Het luchtbeleidsplan wil tegen 2030 het aantal mensen dat woont op een locatie waar de jaargemiddelde NO₂-concentratie hoger is dan de WGO-advieswaarde in elke gemeente halveren ten opzichte van 2016. Een doorgedreven lokaal beleid kan de concentraties tot 50% reduceren. Lokale besturen spelen een belangrijke rol in de uitvoering op het terrein, maar zij staan voor vele beleidsuitdagingen en de aanwezige capaciteit is onvoldoende. We verhogen de capaciteit bij lokale besturen – met aandacht voor een integrale aanpak rond lucht, klimaat en water (in samenwerking met de minister voor klimaat) – en zorgen ervoor dat lokale besturen via nieuwe en bestaande netwerken sneller elkaar en onze experts vinden. We voorzien hiertoe een generiek aanbod aan ondersteunende tools en bieden een specifiek aanbod op maat met o.a. goede voorbeelden via één-op-één-samenwerking.

SD3: Meten is weten

OD3.1: Vinger aan de pols via metingen

Een doeltreffend luchtbeleid is slechts mogelijk met kwaliteitsvolle, objectieve en actuele cijfers. We onderhouden het toestandsmeetnet lucht en bouwen het uit in functie van de nieuwe richtlijn luchtkwaliteit. We zetten ook verder in op het meten en monitoren van luchtmissies rond plaatsen met verhoogd risico op luchtvervuiling en voeren op regelmatige basis screeningsmetingen uit om meer zicht op een bepaalde problematiek te verkrijgen.

VMM blijft ook metingen uitvoeren in samenwerking met derden, zoals steden en gemeenten, handhavers, NGO's, enz.

Voor bepaalde bedrijfssectoren is een structurele monitoringsverplichting van de omgevingslucht aangewezen. We vergelijken daarbij met praktijken in omliggende landen en leggen geen meer verregaande verplichtingen op dan Europees of internationaal is afgesproken. Om de bedrijven te ontzorgen krijgt de VMM de taak om onafhankelijke metingen uit te voeren in opdracht van bedrijven. Om de administratieve last daarbij te verlagen werken we een retributiesysteem voor industriële luchtkwaliteitsmonitoring uit waarbij de VMM de kwaliteit van de metingen bewaakt. We onderzoeken ook waar synergie-effecten uit bedrijfsmonitoring te creëren zijn voor een winwin zonder bijkomende administratieve lasten.

OD3.2: Emissie-inventaris lucht verbeteren

We optimaliseren verder de emissiemodellen en vervolledigen de emissie-inventaris lucht, onder meer van de transportsector in het verkeersmodel FLOMOVIA en het nieuwe FASTRACE-model.

Door zoveel mogelijk gebruik te maken van beschikbare regiospecifieke data en rekenfactoren, zet de VMM verder in op geospatiale verfijning. Hiervoor gaat ze in overleg met wetenschappelijke instellingen en dataleveranciers. In het kader van maximale gegevensdeling en open data binnen de Vlaamse overheid gaan we in overleg met de bevoegde vakministers.

OD3.3: Data en kennis toegankelijk aanbieden

We bouwen moderne databanken die toegankelijk zijn voor relevante stakeholders en andere overheden, zoals handhavingsdiensten, het departement Zorg, enz. Op de website zorgen we voor informatie over cijfers en modellen, actieplannen, normen en maatregelen, met daarbij ook specifieke indicatoren om bronnen van emissies, luchtconcentraties en impact op mens en natuur op te volgen.

We zorgen ervoor dat aan de internationale rapporteringsverplichtingen wordt voldaan, zowel voor de broeikasgasemissies als voor emissies van luchtverontreinigende stoffen.

ISE WATER

SD1: Het Europees en internationaal waterbeleid als kader voor het Vlaamse waterbeleid

OD1.1: De herziening van de kaderrichtlijn Water aangrijpen om uitdagingen van klimaatverandering en verontreiniging beter aan te pakken

De Europese kaderrichtlijn Water legt ons de doelstellingen op voor oppervlaktewaterkwaliteit en grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. Momenteel zijn de kaderrichtlijn Water en de daaraan gelinkte Grondwatterrichtlijn en richtlijn prioritair stoffen in herziening. We volgen dit verder op en zorgen voor de correcte omzetting van deze herzieningen. We bespreken met de Europese Commissie de toepassing van artikel 4.5. van de kaderrichtlijn Water en dringen aan op richtsnoeren. We zoeken hiervoor steun bij gelijkgezinde Lidstaten.

OD1.2: Naar een Europese Blue Deal – Waterresilience-initiatief van de Europese Commissie

De nieuwe Europese Commissie zal werk maken van een waterweerbaarheidsinitiatief, zijnde een Blue Deal op Europees niveau, die acties zal bevatten over waterefficiëntie, waterschaarste, watervervuiling en watergerelateerde risico's en de versterking van de innovatieve competitiviteit (incl. digitalisering) van de Europese waterindustrie.

We volgen de Europese initiatieven en voorzien een Vlaamse standpuntinname. In het kader van de onderhandelingen richting het nieuwe Meerjarig Financieel Kader, trachten we natuurgebaseerde maatregelen voor water resilience en waterinnovatie op de prioriteitenlijst te plaatsen van de Europese fondsen. Daarnaast is er ook aandacht voor het Europese level playing field voor de waterintensieve economische sectoren. We gaan hiervoor ook in dialoog met andere Europese regio's en spelers.

OD1.3: De nieuwe richtlijn stedelijk afvalwater tijdig omzetten

We verzekeren de tijdige omzetting van de nieuwe richtlijn Stedelijk afvalwater waarbij we ons niveau van ambitie afstemmen op de ambities en doelen die worden vastgelegd in de stroomgebiedbeheerplannen, en dit binnen de beschikbare middelen. Invulling geven aan de uitgebreide productenverantwoordelijkheid voor het recupereren van de kosten voor de zuivering van medicijnresten en cosmeticarestanten uit ons afvalwater vormt hier de grootste uitdaging. Hiervoor stuur ik aan op een samenwerking met de andere gewesten.

OD1.4: Via de Internationale Wateragenda samenwerking en kennisuitwisseling stimuleren

We volgen de internationale wateragenda op in functie van de Vlaamse wateragenda en ten behoeve van een versterkte positionering van de Vlaamse watertechnologie en know-how, en dit in overleg met de andere beleidsdomeinen. In het bijzonder volgen we de voorbereiding van de VN 2026 Waterconferentie. Deze biedt een vervolg op de VN 2023 Waterconferentie en de UNEA 6 (United Nations Environment Assembly) waterresolutie van begin 2024. Hierbij wordt een effectieve en inclusieve aanpak van het waterbeleid met aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking en klimaatverandering beoogd.

SD2: Het Vlaamse waterbeleid optimaliseren

OD2.1: Een ambitieuze en tegelijk realistische Blue Deal 2.0 voorleggen

Samen met de collega's van de Vlaamse Regering maken we in het eerste jaar van deze legislatuur een omvattende Blue Deal 2.0 met bijkomende middelen om meer ruimte te geven aan het water en in te zetten op klimaatadaptatie. In deze Blue Deal leggen we de strategische doelstellingen vast voor waterkwaliteit, waterweerbaarheid en waterzekerheid en voorzien we initiatieven om tot een sluitende financiering te komen. We geven hierbij ook een doorkijk naar de langere termijn.

We verankeren in de Blue Deal-nota de inhoudelijke prioriteiten en voorzien middelen voor het waterbeleid voor de komende legislatuur. We nemen als leidraad de noodzakelijke watersysteemaanpak, ruimte voor water en natuurgebaseerde oplossingen. We bepalen ambitieuze, afgestemde en haalbare doelstellingen en prioriteiten voor waterkwaliteit, waterweerbaarheid en waterzekerheid. Zo leggen we de basis voor de (operationele) doelstellingen in de volgende stroomgebiedbeheerplannen. De nota vormt tevens de bijdrage vanuit het waterbeleid aan het klimaatadaptatiebeleid en een kompas voor de doelstellingen in andere relevante beleidsplannen.

OD2.2: Zorgen voor eenheid in het waterbeleid met de oprichting van waterschappen

We vereenvoudigen het beheer van onze onbevaarbare waterlopen door het oprichten van waterschappen, vertrekkende vanuit het principe van logische hydrografische gehelen. De waterschappen nemen het operationele beheer over dat vandaag in het gebied wordt uitgevoerd door de Vlaamse Milieumaatschappij, de provincies, de Polders en Wateringen en de steden en gemeenten. Om de democratische gedragenheid te waarborgen wordt een efficiënte raad van bestuur uitgewerkt met 12 leden. Alle financiers dienen in het bestuur vertegenwoordigd te zijn. In de raad van bestuur wordt een vertegenwoordiging voorzien van de Vlaamse overheid, de provinciale besturen, de lokale besturen en de aangelanden. De waterschappen worden beleidsmatig aangestuurd door één centrale Vlaamse entiteit, in overleg met de waterschappen en op maat van de lokale situatie. De (delen van) bevaarbare waterlopen die niet bevaarbaar zijn voor logistieke doeleinden, declasseren we tot onbevaarbare waterlopen, dit doen we in samenspraak met de bevoegde minister. We zorgen voor de nodige initiatieven voor een vlotte transitie.

Om de beschikbare middelen efficiënt en effectief te kunnen inzetten, is samenwerking tussen overheden, maatschappelijke en private spelers om te komen tot geïntegreerde investeringsplannen een noodzaak. Samen met mijn collega bevoegd voor Mobiliteit en Openbare Werken zetten we de nodige stappen om op het vlak van waterbeheersing te komen tot één domeinoverschrijdend doelgericht investeringsprogramma, met een vooraf vastgelegd meerjarenbudget, gericht op het verhogen van de waterweerbaarheid. We doen dat vanuit één coherente visie op het watersysteem in de verschillende bekkens en voor de kustverdediging.

We ontwikkelen vanuit Vlaanderen een kader voor een gebiedsgerichte werking rond water, vertrekkend vanuit een gebiedsagenda en gebiedsgerichte uitdagingen. We sluiten maximaal aan bij bestaande overlegorganen. Hiervoor ondersteunen we gebiedsgerichte coalities die samenwerken aan een evenwicht tussen landbouw, water, natuur en landschap in de open ruimte.

OD2.3: De financiering van het waterbeleid structureel versterken

We versterken de financiering van het waterbeleid en de financieringsinstrumenten. Op die manier komt er een financiële basis voor de uitdagingen van het waterbeleid, de Kaderrichtlijn Water (KRLW) en de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater (ERSA).

Heffingen voor afvalwater en grondwater worden geoptimaliseerd in functie van het verbruik en het “de vervuiler betaalt”-principe en worden gebruikt voor de financiering en de regulering van het waterbeleid. Voor het duurzaam gebruik van grondwater optimaliseren en versterken we de heffingen op grondwater. Vanuit het vervuiler betaalt principe werken we aan een aangepaste heffing op het lozen van bedrijfsafvalwater. We stemmen dit af met de geplande herziening van de watercaptatieheffing uit waterwegen en in havengebieden.

Voor de financiering van de afvalwaterketen maken we werk van een vernieuwde aanpak. We stellen haalbare doelstellingen en maken werk van een langetermijnvisie.

We verhogen het toezicht op de gemeentelijke rioolbeheerders, die we resultaatgericht aansturen op doelstellingen en meerjarenplannen. Voor het recupereren van de kosten voor de zuivering van medicijnresten en cosmeticarestanten maken we samen met de andere gewesten werk van een uitgebreide productenverantwoordelijkheid (zie OD 1.4).

OD2.4: De CIW omvormen tot een (h)echt waternetwerk

Met het wegwerken van het divers landschap van waterbeheerders door de oprichting van Waterschappen is een evaluatie van het huidig takenpakket van de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) aan de orde. We geven de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) een duidelijk mandaat en stimuleren hierbij de uitrol van een brede kennis- en netwerkorganisatie op het vlak van water. We geven de ‘transitiearena water’ een plaats binnen het waternetwerk.

OD2.5: De watertoets herwerken naar één integraal wateradvies

In het kader van de watertoets werken we naar één integraal wateradvies. We hebben aandacht voor het actualiseren van de onderliggende data. Op basis van de evaluatie van de goede praktijken zorgen we voor genoeg aandacht voor de mogelijkheden van waterrobuust bouwen waar dat mogelijk is.

We evalueren de werking van de hemelwaterverordening, specifiek waar die niet genoeg is afgestemd op locatiespecifieke oplossingen, zoals op het openbare domein.

SD3: Blue Deal – beschermen tegen wateroverlast en droogte

OD3.1: Onverminderd inzetten op ruimte voor water

Via de verderzetting van de Blue Deal zetten we in op het behoud en de realisatie van bijkomende ruimte voor water door:

- Het, waar nuttig en nodig, inzetten van niet bebouwde valleigebieden voor het bergen van overstromingswater op een natuurlijke wijze;

- Het bouwen van gecontroleerde overstromingsgebieden of dijken voor de bescherming van geconcentreerde bebouwing op plaatsen waar de natuurlijke valleiberging voor onvoldoende bescherming zorgt;
- Het opkopen en afbreken van geïsoleerde bebouwing in overstromingsgevoelig gebied om de valleiberging terug maximaal te kunnen herstellen en aanspreken.

We voorkomen dat nog niet ontwikkelde overstromingsgevoelige gronden bebouwd worden wanneer het overstromingsrisico te groot is. We stoppen met bouwen in watergevoelige openruimtegebieden (WORG's). We bakenen bijkomende WORG's af om harde ontwikkelingen in die gebieden terug te dringen. Om de afbakening van WORG's vlotter te doen verlopen, vereenvoudigen we de procedure voor het vaststellen ervan.

OD3.2: Het watersysteem herstellen met investeringen, (peil-)beheer en gepaste maatregelen
Via gerichte investeringen in de Blue Deal 2.0 verminderen we samen met alle betrokkenen de risico's op overstromingen en waterschaarste, verbeteren we de ecologische toestand van de waterlopen en verhogen we de belevingswaarde. We steunen hiervoor op de extra Blue Deal-middelen.

Een slim peil- en grondwaterbeheer is zonder twijfel een belangrijk instrument. We maken werk van een striktere inventarisatie van het aantal grondwaterputten en de opgepompte volumes, een inventarisatie van drainagenetwerken en een coherent beleid omtrent drainagewerken. We zetten het vergunningenbeleid in landbouwgebied inzake drainage verder en evalueren het. We maken werk van maatregelen op maat van hydrologisch kwetsbare gebieden en nemen overgangsmaatregelen en/of steunmaatregelen om bestaande drainages aan te passen

We trachten de sponswerking en de retentie van hemelwater in de open ruimte te versterken. Zeker in hellende gebieden zorgen we ervoor dat adequate oplossingen worden gezocht, die tevens ook bijdragen aan het oplossen van de erosieproblematiek. We geven de voorkeur aan nature based solutions.

We maken peilbesluiten op voor waterlopen om het risico op verdroging en waterschaarste maximaal in te perken en de realisatie van de doelstellingen van het integrale waterbeleid en het natuurbeleid te verzekeren. De peilbesluiten focussen op de aangeduide prioritaire gebieden waar het peilbeheer in belangrijke mate bepaald wordt door de instellingen van pompgemalen en stuwen.

We maken natuurbeheerplannen op voor waardevolle waterlopen. We doen dit waar dit nuttig is en altijd in samenspraak met de lokale actoren. In deze beheerplannen wordt het beheer grondig onderbouwd en planmatig uitgewerkt. Het e-loket natuurbeheerplannen wordt bijgesteld in functie van de specifieke noden voor onbevaarbare waterlopen. We moedigen lokale besturen aan om in het kader van de publieke consultatie van natuurbeheerplannen een informatievergadering te organiseren. ANB verleent er haar medewerking aan. Lokale besturen worden op tijd geïnformeerd en goedgekeurde plannen worden online gepubliceerd.

Voor het verbeteren van de ecologische toestand van onze waterlopen worden voor elk gebied doelfstanden bepaald. Deze vormen dan de basis voor de plandoelstellingen voor de volgende stroomgebiedbeheerplannen (SGBP 4). (zie ook OD 5.1)

OD3.3: Een performant assetmanagement van de waterlopeninfrastructuur verzekeren

De goede werking van de infrastructuur (stuwen, pompgemalen, ...) is noodzakelijk waarbij adaptieve sturing en bedrijfszekerheid cruciaal zijn in het kader van klimaatverandering, dit gebeurt in samenspraak met de bevoegde minister voor Mobiliteit, Openbare Werken, Havens en Sport. We focussen op de prioriteiten van de stroomgebiedbeheerplannen. Hiermee ontwikkelen we kwaliteitsvolle waterlopen die bijdragen aan een aantrekkelijke leefomgeving zowel in stedelijke als landelijke omgeving.

OD3.4: De paraatheid en preventie voor extreme neerslag versterken door nauwkeurige voorspellingen en een robuuste adviesverlening

We blijven inzetten op accurate metingen en modellen en een performant voorspellingssysteem voor overstromingen en droogte, en de verdere optimalisatie daarvan. Op basis van deze informatie moet het voor burgers mogelijk zijn om zich beter te beschermen tegen overstromingen. Burgers in probleemgebieden worden begeleid voor de toepassing van individuele bescherming.

We ontsluiten deze informatie via <https://waterinfo.vlaanderen.be/> om burgers en alle betrokken partijen in crisissituaties maximaal efficiënt te ondersteunen.

Via een robuust afstandsbewakingsstelsel worden installaties op waterlopen 24/24 en 7/7 nauwgezet opgevolgd.

SD4: Blue Deal – Zuiver en betaalbaar water

OD4.1: Een resultaatgerichte aansturing van en toezicht op drinkwaterbedrijven, rioolbeheerders en Aquafin verzekeren en een efficiënte en effectieve inzet van middelen bewaken

Om ervoor te zorgen dat zuiver en betaalbaar water uit onze kraan blijft stromen, maken we werk van krachtenbundeling en faciliteren we fusies tussen drinkwatermaatschappijen.

We sturen zowel de drinkwaterleveranciers, de rioolbeheerders en Aquafin resultaatgericht aan op de invulling van de aan hen toegewezen openbare dienstverplichtingen en verzekeren toezicht op de invulling ervan. We voeren de vijfjaarlijkse decretaal voorziene kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie uit op de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst tussen de nv Aquafin en Vlaams Gewest en formuleren op basis van de resultaten verbeteringsvoorstellen in de samenwerking.

We zetten in op de implementatie van het Besluit van de Vlaamse Regering van 23 februari 2024 over de invulling van gemeentelijke saneringsverplichting en bewaken hierbij het ambitieniveau bij de rioolbeheerders dat gericht is op het bereiken van de reductiedoelstellingen vastgelegd in de geldende stroomgebiedbeheerplannen. Lokale en bovenlokale investeringen worden maximaal op elkaar afgestemd door het beheer van de gemeentelijke rioleringsinfrastructuur te ontsnipperen en via een centrale regie een geïntegreerde aanpak te bewaken. Daarmee verhogen we het investeringstempo, om onder andere de nog niet op het rioleringsnetwerk aangesloten woningen op termijn ook op het net aan te sluiten of een geschikte oplossing op maat te bieden, zoals individuele behandelingsinstallaties voor afvalwater (IBA's) of kleinschalige waterzuiveringsinstallaties (KWZI's), met toepassing van de geldende VLAREM-normen en monitoring, eventueel op basis van een aangepast subsidie- en financieringskader. We stimuleren de investeringen in riolering en

waterzuivering met het oog op het bekomen van een goede waterkwaliteit, met ruimte voor innovatieve technieken.

Voor wat betreft drinkwater waken we over de tijdige invulling van het integrale risicobeer van bron tot kraan zoals opgelegd door de Europese drinkwaterrichtlijn en van de actieprogramma's die voorzien zijn in de drinkwaterwetgeving. Verder volgen we de investeringsagenda's van de drinkwaterbedrijven op en zorgen we voor de opmaak van een strategisch investeringsplan gericht op het verzekeren van de watervoorziening. We sturen hierbij aan op samenwerking tussen de drinkwaterbedrijven en op een optimale inzet van de beschikbare waterbronnen.

Samen met de stakeholders werken we aan een informatiesysteem waarbij prestatie en milieu-informatie over de afvalwater- en drinkwatersector en de overheid op een resultaatgerichte en efficiënte manier gedeeld wordt met het oog op toezicht en beleidsevaluatie.

OD4.2: Inzetten op een betere bescherming van onze bronnen voor drinkwater

We zijn partner van de drinkwaterbedrijven voor wat betreft de implementatie van maatregelen voor een betere bronbescherming gelet op de steeds duidelijker worden problematiek van microverontreiniging van ons drinkwater.

We beschermen onze waterlopen en drinkwaterwingebieden, natuurgebieden en gebieden waar kwetsbare groepen vertoeven tegen verontreinigende stoffen en fenomenen zoals onder andere zware metalen, pesticiden en het uitspoelen van nitraten en fosfaten. Daarbij verwachten we ook een proportionele bijdrage van alle sectoren. In functie van drinkwaterbevoorrading beschermen we onze oppervlaktewaterwinningen en actualiseren we de grondwaterbescherming. We besteden hierbij in het bijzonder aandacht aan maatregelen om de druk van gewasbeschermingsmiddelen op onze drinkwaterbronnen terug te dringen.

OD4.3: Zorgen voor een brongericht sedimentbeheer en het historische passief aan waterbodempluiging verminderen

In Vlaanderen zijn in het verleden veel vervuilende stoffen in de waterlopen terecht gekomen. Vaak bleven die achter op de waterbodem. We streven naar propere waterbodems met bijzondere aandacht voor een duurzaam herstel en de aanpak van acute risico's.

We zoeken naar mogelijkheden binnen het lozings-, erosie- en bodembeleid om de exploitanten, grondeigenaars en -gebruikers aan te sporen doeltreffende maatregelen te nemen om de sediment- en vervuilingproblematiek een halt toe te roepen. Via het sedimentmodel gaan we na of voorgestelde maatregelen efficiënt en effectief zijn.

OD4.4: Betaalbaar water

We hervormen de drinkwaterfactuur in functie van het verbruik, met een correcte tarifiering voor alleenstaanden. We passen de tariefstructuren voor drinkwater en afvalwater aan, onder meer naar billijkheid, betaalbaarheid en sturend karakter.

SD5: De stroomgebiedbeheerplannen actualiseren en optimaliseren voor een efficiëntere en effectievere uitvoering

OD5.1: Een aangepast doelstellingenkader voor waterkwaliteit uitwerken

Met het huidige beleid haalt Vlaanderen de doelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn niet. We zetten in op een verbeterstrategie om deze waterkwaliteitsdoelstellingen zo snel mogelijk te halen en werken hiertoe een doelfasering uit gebaseerd op de kaderrichtlijn Water. We stellen een gefaseerde aanpak voorop met ambities voor meerdere planperiodes. Zo onderbouwen we de korte- en langetermijnstrategie. Dit staat garant voor een ambitieus waterbeleid en rechtszekerheid voor onze economie en samenleving.

In deze langetermijnaanpak beschouwen we ook de mogelijke win-wins en/of potentiële trade-offs van andere doelstellingen en richtlijnen. We zetten maximaal in op afstemming van de verschillende ambities op elkaar binnen een gebied.

OD5.2: Doelstellingen voor een verhoogde waterzekerheid verankeren

We ontwikkelen participatief strategische doelstellingen voor de waterzekerheid in Vlaanderen. We doen dit op basis van het aanvaardbare risico. We identificeren voor heel Vlaanderen de locaties waar de bestaande en/of toekomstige waterkwantiteitsrisico's te hoog zijn.

We vertalen deze risicobenadering in een doelenkaart met operationele doelstellingen die gebiedsspecifiek aangeven welke resultaten op het terrein moeten worden bereikt. We benutten de koppelkansen en volgen de resultaten op via een set van heldere en éénduidige indicatoren.

We verankeren de waterzekerheidsdoelstellingen en gebruiken deze voor de planvorming, prioritering en financiering van de maatregelen op het terrein.

OD5.3: Bindende maatregelenprogramma's opstellen om stapsgewijs de gestelde doelstellingen te realiseren en achteruitgang te voorkomen

We zorgen ervoor dat het stroomgebiedbeheerplan 4 (SGBP4) een sterk en uitvoerbaar waterplan wordt met ambitieuze en tegelijk haalbare doelstellingen, met bindende doorwerking in andere plannen. We geven dit vorm in concrete programma's die gebiedsgericht worden uitgewerkt. De stroomgebiedbeheerplannen geven uitvoering aan de Blue Deal nota, die bepaalt wat we als samenleving op het vlak van duurzaam waterbeleid willen bereiken.

Een vernieuwde procesaanpak en vernieuwd procesdesign, met inbreng van externe expertise, een verhoogde aandacht voor geïntegreerde gebiedswerking, een modulaire opbouw en een sterk narratief zorgen voor vlot toegankelijke en wervende plannen die engagementen aanwakkeren en het draagvlak voor uitvoering verstevigen.

We zorgen ervoor dat de slaagkans voor de uitvoering van de huidige en volgende generatie stroomgebiedbeheerplannen vergroot.

SD6: Vorm geven aan het integrale waterbeleid in de landbouw

OD6.1: MAP 7 finaliseren met zorg voor water, bodem en natuur

We finaliseren het zevende Mestactieprogramma (MAP 7). Vlaanderen voert uiterlijk begin 2025 alle wederzijds tussen de landbouw-, milieu- en natuurorganisaties afgesproken maatregelen uit.

Als uit de monitoring in 2025 en 2026 blijkt dat er bijkomende maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteitsdoelstellingen te halen, zullen die genomen worden. Op dat moment treden ook de auto-executieve maatregelen in werking. We geven bovengenoemde organisaties vier maanden de tijd om over de bijkomende maatregelen een akkoord te bereiken met het oog op het bereiken van een positieve milieueffectrapportage (MER). Als dat niet lukt, beslist de Vlaamse Regering met dezelfde finaliteit. De maatregelen treden uiterlijk in werking in het voorjaar van 2027. We nemen op tijd initiatief om de MER op te starten.

Mits op Europees niveau goedkeuring volgt voor RENURE en derogatie en mits de doelafstand ten aanzien van de Nitraatrichtlijn niet vergroot, passen we dat toe volgens de door de EU gestelde voorwaarden.

We maken werk van een aanpak binnen de hele voedingsketen en maken daartoe afspraken met de agrovoedingssector.

De gebiedsgerichte maatregelen die landbouwers moeten nemen in hun individuele bedrijfsvoering, worden gedifferentieerd in de vier gebiedstypes in functie van de afstand tot de waterkwaliteitsdoelen. De gebiedsgerichte aanpak wordt verder uitgewerkt. Het gaat hierbij over maatregelen als gefaseerd bemesten of inzaai vanggewassen. Landbouwers kunnen vrijgesteld worden van bepaalde gebiedsgerichte maatregelen op basis van een positieve evaluatie van het nitraatresidu op bedrijfsniveau.

We zorgen voor een goede naleving van de mestwetgeving en maken daarbij gebruik van risico-gestuurde data-analyses. Hiervoor zetten we ook verder in op het stimuleren van land- en tuinbouwers om goede praktijken toe te passen. De beschikbare data wordt geïntegreerd gebruikt om gericht op de risicogroepen naleving te kunnen garanderen.

We maken werk van het verminderen van de administratieve lasten voor de landbouwers. In overleg met stakeholders streven we naar maximale afstemming met andere instanties voor het aanleveren van gegevens.

OD6.2: Een sector-, bedrijfs- en gebiedsgericht mestbeleid implementeren

Om zo duurzaam mogelijk om te gaan met de schaarse grondstoffen, beperken we de verliezen uit het systeem door de kringlopen te sluiten. Daarbij kijken we naar de ganse keten. Samenwerking over en binnen sectoren heen is hierin belangrijk. We verminderen zo de afhankelijkheid van externe inputs zoals kunstmest en overzeese soja. We vergroten de zelfvoorzienendheid door zo optimaal mogelijk lokale grondstoffen te benutten. We zetten hiervoor projecten op. We sluiten naar analogie met het convenant 'enterische emissies' een convenant met de veevoederleveranciers om de hoeveelheid eiwitten in dierenvoeding waar relevant te verminderen, waarbij de behaalde resultaten zullen meetellen in de taakstelling voor de betrokken bedrijven en sectoren, naar het voorbeeld van de afspraken rond de hoeveelheid fosfor in veevoeder en om de hoeveelheid soja te beperken.

We gaan in overleg met alle deelsectoren van de voedingsverwerkende sector om hen te wijzen op hun verantwoordelijkheid. We bekijken, samen met de landbouw- en voedingssector, hoe we lastenboeken kunnen aanpassen .

We maken gebruik van de gebiedsgerichte werking om de waterkwaliteit te verbeteren. We putten hiervoor uit de gebiedsgerichte instrumentenkoffer van de andere entiteiten binnen het beleidsdomein omgeving en landbouw. We steunen de oprichting van lokale gebiedscoalities in aandachtsgebieden waarin een samenwerking wordt opgestart met alle actoren en afspraken worden gemaakt over het reduceren van de milieudruk.

OD6.3: De begeleiding van land- en tuinbouwers versterken zodat ze de meest duurzame praktijken toepassen

Voorlichting en begeleiding inzake oordeelkundige bemesting en geïntegreerd bodembeheer zijn belangrijk. Begin 2021 startte de begeleidingsdienst voor Betere Bodem en Waterkwaliteit (B3W) ter ondersteuning van de doelstellingen van het Vlaamse mestbeleid.

We investeren verder in de voormelde voorlichting en begeleiding zodat Vlaamse land- en tuinbouwers beter op de hoogte zijn van de beste en innovatieve landbouwpraktijken. Ik voorzie hiervoor, binnen mijn bevoegdheden, middelen. In die advisering, voorlichting en begeleiding zijn duurzame teeltpraktijken, waaronder agro-ecologie belangrijk.

Deze legislatuur wordt de kwaliteit van de bemestingsadviezen op perceelsniveau aanzienlijk verbeterd door uniforme adviezen en de gelijkvormige manier van voorstelling naar de landbouwers.

OD6.4: Het nitraatresidu implementeren als een efficiënt instrument

We voeren aanpassingen door om het nitraatresidu instrument efficiënter te maken én ervoor te zorgen dat het meer kan bijdragen tot het realiseren van de waterkwaliteitsdoelstellingen. Het staalnameprotocol wordt aangepast zodat de meetzekerheid sterk verhoogt Dit doen we in overleg met alle actoren op het terrein.

Om het instrument efficiënter te maken, zullen er enkel nog bedrijfsevaluaties uitgevoerd worden. Wanneer uit deze bedrijfsevaluatie blijkt dat het nitraatresidu te hoog is, worden maatregelen genomen.

SD7: Zorgen voor een adequate onderbouw van een evidence-based waterbeleid

OD7.1: Via projectmatige monitoring en modellering de kennis over de toestand van het watersysteem verhogen

We zorgen ervoor dat Vlaanderen voldoet aan de Europese en internationale monitoringsverplichtingen, zowel voor grond- als voor oppervlaktewater.

Via digitalisering, modellering en technologische innovatie zorgen we ervoor dat fijnmazigere gegevens beschikbaar zijn, kennis kan worden opgebouwd en het effect van voorgestelde maatregelenpakketten kan worden ingeschat.

OD7.2: Beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek versterken

We stellen een beleidsrelevante onderzoeks- en innovatieagenda voor water op. Het identificeren van beleidsrelevante onderzoeks- en innovatienoden is een cruciale stap om beleidsbeslissingen te kunnen nemen die voldoende onderbouwd zijn. Door deze noden vervolgens te vertalen naar concrete beleidsopdrachten kan een brug geslagen worden tussen nood en actie.

Voor volgende planperiodes werken we verder aan een langetermijnaanpak met tussendoelen. Dit betekent dat we pogen om kennislacunes in de watersysteemkennis in te vullen. We brengen onzekerheden in kaart zoals de impact van klimaatverandering, en ontwikkelen de nodige tools om het beleid te ondersteunen.

OD7.3: Een Vlaamse waterdataspace ontwikkelen

De 'waterdataspace' is de weg naar een efficiëntere gegevensuitwisseling, zal het hergebruik van data stimuleren en zo nieuwe toepassingen doen ontstaan. We voorzien mogelijkheden voor toepassingen rond circulair watergebruik en de bestrijding van waterschaarste.